

26. Snopič 57-58-59.

Studenec
Cena 60 kr.

Slovanska
knjižovna.

Славянская
Библиотека.

Slovanska knjižnica.

Urejuje in izdaja And. Gabršček.

Povesti s potovanja.

Spisala

Ana Rehaková.

Korotanske povesti.

Spisala

Gabrijela Preissová.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

V Gorici, 15.

febr. 1897.

Kdo pije
Kathreiner-
 Hneippovo sladno kavo?

Mane žiti najbolj!

Vsak, kdor hoče svoje zdravje enem noče pogrešati prijetnega kavinnega užitka. Bobova kava je, kakor znano, škodljiva, ker preveč živce razburja; ako se ji pa Kathreinerjeva primeša, jej odvzame škodljive učinke.

Vsak jo pije, ki se ne čuti prav zdravega. Posebno za take, ki boleha jo na živcih ali v želodcu. Izkazala se je Kathreinerjeva kava čista brez primesi, v tisočernih slučajih kot najboljša, najzdravješa in lahko prebavljiva pijača.

Vsak otrok in vsaka ženska naj pije Kathreinerjevo kavo, ki je tečna in se prilega slabemu in rahlemu telesu, naj bo že čista ali mešana z bobovo kavo. S svojim prijetnim, milim okusom se kmalo vsem prikupi.

Vsak, ki hoče pri gospodarstvu uživati okusno in zdravo kavo, naj si kupi Kathreinerjevo kavo. Naj bo čista ali mešana z bobovo, ugajala bo po okusu vsakomu.

Prošnja: Kdor noče biti go-ljatan in oškodovan naj pazi pri nakupu na varnostno znamko in na ohrliko na strani nasli-kanega izvirnega **Kathreiner** zavoja z imenom

Zavoji brez imena **Kathreiner** niso pristni.

Snopič 57-58-59. — V Gorici, 15. febr. 1897. — Cena 60 kr.

Cena naročnikom celoletno
1 gld. 80 kr.,

ali snopičem za naročnike 15 kr., nenaročnike 18 kr.

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“

Slovanská knihovna. — Славинская Библиотека.

Urejuje in izdaja

ANDREJ GABRŠČEK.

Izhaja vsaki 15. dan v mesecu.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1897.

Povesti s potovanja.

Spisala

Ana Řeháková.

Z dovoljenjem pisateljice poslovenila

A. Dermôta in J. Kunšič.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabriček

1897.

Ana Řeháková.

Mej pisateljicami, katere skušajo seznaniti češko občinstvo z našo milo domovino, moramo zlasti imenovati Ano Řehákovó. Rojena iz meščanske rodbine v Pragi se je posvetila učiteljskemu stanu, v katerem je našla srečo in zadovoljnost ter deluje že dolgo let na mestnih dekliških šolah v Pragi. Zgodaj se ji je zbudilo veselje do potovanja. Kot mlada učiteljica je prepotovala do dobra Češko in Moravsko. Ti izleti so dali povod prvim njenim pisateljskim delom, potopisnim črticam, ki so bile natisnjene v različnih učiteljskih listih. V poznejših letih je prepotovala Avstrijsko, Švico in večkrat tudi solnčno Italijo. Mej vsemi avstrijskimi deželami pa se ji je najbolj priljubila naša Slovenska. Svoje potopise po njej je priobčevala v različnih časopisih (Květy, Osvěta,

Lumír, Ženské listy, Vesna i. t. d.) Za nas Slovence pa je najbolj znamenita knjiga: Na Slovinsku, cestopisné obrázky z Kraňska a Korutan. (Šašková moravská bibliotheka, dílo XLIII.), izdana leta 1891. Na 182. straneh slika svoje spomine na dni, katere je preživila mej Slovenci. Različni oddelki nosijo napise: Pod Triglavem, prameny Savy (izvor Save), zima a járo na Gorensku (zima in pomlad na Gorenjskem), na salaši (na planini), Postojna, v území Velkého Zvonu, Dobrač.

Češko občinstvo je z radostjo pozdravilo te potopisne črte. Profesor in pisatelj Táborský píše v «Národních Listech» o njih zelo laskavo ter pravi konečno: «Slovem, vše jest v této knížce ladné, pečlivé a s jemným taktem urovnáno, jen panovčnost německá stehává přirozeně i naši spisovatelku k výrazu prudkému. A že tento srdečný projev vzájemnosti českoslovínské pochází od naší damy, knížce jen ceny dodává».

Druhá knjiga o Slovencih je posvečena češki mladini pod naslovom: «Povídky z hor». Povesti: Jak Jerica štěstí došla (Kakó je Jerica postala srečna), Lavina, Mirkův štědro

večer (M. božični večer) se godé na Koroškem, Kranjskem in v Primorju ter imajo namen, seznaniti češko mladino s slovenskim ljudstvom. V pedagogiških krogih so bile te povesti zeló prijazno sprejete.

Tu je treba omeniti še «Povidky z cest», izmej katerih prinaša one, ki se gode na Slovenskem, naša «Slovanska knjižnica».

Za tisek pripravlja pisateljica novo topisno delo «V Dolomitech», — izide pa skoro spis «Dvojí sňatek» — dve povesti, katerih jedna se godi pri Milstatskem jezeru na Koroškem.

V najbližjem času hoče zaslužna pisateljica zopet obiskati Korotan, Štajersko in Primorje, da bi mogla izdati nove turistične študije o deželah, katere so se ji takó priljubile. — «Slovanska knjižnica», ki seznanja slovensko občinstvo s to odlično češko pisateljico, jej kliče že naprej: Dobro nam došla na slovenskih tleh! Naj bi našla tu mnogo gradiva za nadaljno književno delovanje v utrjevanje one vzvišene bratske vezí, ki spaja srca češkega in slovenskega naroda.

Najdeni zapisnik.

Bivala sem dalje časa na Bledu. V sobici mojega samotnega stanovanja je jako vzbujala mojo pozornost med ostalim jednoličnim pohištvom zlasti krasno in elegantno izdelana pisalna mizica. Kako je prišla sem? Povpraševala sem svoje domače, preproste kmečke ljudi. Povedalo se mi je, da so jo kupili iz zapuščine gospé, Čehinje iz Prage, katera je nekaj časa živela v bleški okolici, v Koprivniku, in v preteklem letu preminola v Bohinjskem jezeru.

Nekega dné sem — zadržana domá vsled dežja — natančno ogledovala pisalno mizico, katera je vzbujala v moji duši

marsikako misel in vprašanje. Moj trud ni bil zaman. V enem mnogih predalov sem našla med starimi češkimi novinami založen, neznaten majhen sešitek, v katerem je bilo zapisano z lepo, trdno pisavo, kar vam podajam tu.

V prosincu 1892.

Kako bučí in ječi na gorah strašni vihar. Njega vzdih in stoki se razlegajo doli v vas, kjer vse počiva v globokem nočnem miru.

Samó jaz še čujem. Spanec se me ogiblje. Ah, kdor bi učil pozabiti, — kako slaven učitelj in dobrotnik nesrečnikov bi bil!

Šla sem iz hiše v zimsko noč, gnana od nepokojne duše svoje, preganjana od mučnih mislij. Dobro je bilo tako. Priroda, moja jedina tolažnica in najvernejša prijateljica, me je vzela v svoje naročje in utešila, kakor že često, zlò mučo mojega srcá.

Skoro sem se stresla vsled krasote čarobne planinske noči.

Po jasnem, zvezdnatem nebesu je plaval mesec, kateri je iznenadil človeka s svojo nenavadno vijolično, v azur prehajajočo barvo; obkroževalo ga je megleno, rudeč-

kasto spremstvo. Zrak je bil tako čudovito čist in prozoren, da se je zdelo, kakor da so gorski velikani pristopili bliže k meni. Obkrožen od svojih veličastnih sosedov-velikanov je gledal náme resno častiti Triglav. Na ogromnih planinskih pustinjah, kjer so bile obširne tihe ledene planjave, žareče se v nočni temi kakor pošasti, je vladal globok mir. Zamišljeni sami v sebe zró gorski obri vzvišeno na nizki, ničevi svet, ki počiva v njihovem vznožju, a vsa gnjusoba in nečistost življenja jim je tuja. Sveto, čisto je kraljestvo pogorske samote.

Prav, prav sem storila, ko sem se zatekla sem med goré, da bi, kakor ranjena, preganjana zver, našla v zatišju, oddaljenem od vsega sveta, žalostno zavetje. Le tu, čutim tako, dosežem mir.

Drugo zimo že živim v Koprivniku, kamor me je vrgla srdita usoda. In danes sem prijela prvič za pero, da bi si olajšala notranjost. Ledena skorja žalobne potrnosti se je raztajala. Saj sem vendar le človek, in temu je treba besedij, da se iztóži. Mislim, da se utešim, ako položim v zapisnik malo svojega j a z-a.

3. svečana, v god svoje pokojne matere.

Topim se v spominih.

Zgodaj sem izgubila očeta in odrastla sem brez sester in bratov. Moja mati, izredno bitje, v katerem je bil združen duh moža s srcem plemenitim, detinsko dobrim, s kratka najboljim, mi je znala v svoji neskončni ljubezni nadomestovati očeta, brata, sestro. Moje detinstvo je bilo veselo, mladost moja krasna. Živela sem srečno. Vzgojena za delo, pravico, ljubezen do bližnjega sem se naučila resno motriti svet, zavedati se svojih dolžnostij. Življenje se mi je zdelo več nego le puhlo kratkočasenje.

Draga mi pokojnica, sama nenavadno omikana, me je navduševala za umetnost, znanost, prirodo. Kaka zakladnica duševne utehe in moči mi je bila podeljena s tem, spoznavam, stoprv sedaj.

Leto za letom sva zahajali z materjo, ki je bila navdušena častilka planinske prirode, v Alpe. Najljubše najino prebivališče je postal Bled; tu sva preživelii mnoga leta. Kmalu sem se naučila slovenščine, in ta me je zbližala in združila z ljudmi.

Moj Bog, kako lahko je bogatašu, zagotoviti si hvaležnost človeško.

Prijazen nasmeh, ljubezniva beseda, sočutno poslušanje malih, hipnih tog in muk, majhna gmotna pomoč v potrebi, in srce reveža je naše, je hvaležnejše nego si mislimo. Doslej še ni izginila hvaležnost s sveta. Le zahtevati je ne smemo; sama se mora pojaviti.

Moja mati se ni držala cest, navadnih poletnim gostom. Zahajala je z menoj v gorske samote, in tam v globokem pokoju, v neposredni dotiki z ljudmi, sva bivali cele dneve, dà, cele tedne. Kmalu sva bili znani vsem planincem — ne le na Bledu, temveč tudi v daljni okolici njegovi. Dobri ti ljudje so vsako leto težko čakali in z ljubeznijo vsprejeli «milostno gospo in milo gospico».

Na enem najinih izletov po gorah sva prišli do Koprivnika. Pokrajina, oddaljena od vsega sveta, naju je presenetila s svojo divnokrasno lego in ljubkim svojim zavetjem. Uljudno so nama pripravili majhno hišico za stanovanje, in midve sva prijetno preživelii tu marsikako leto. Kmalu sva se

udomačili, in vaščani so postali najini dobri prijatelji.

Ko me je zasegel prvi udarec usode — moja predobra mati je umrla — sem jaz, potrta od bolesti, zahrepenela po samoti. Spomnila sem se svojega priljubljenega Koprivnika. Stric, moj varuh, je privolil mojim prošnjam, da bi si tu kupila hišo, v kateri sem nekdanj bivala z materjo. Napravila sem si jo kot káko mirno gnezdece in živelá v njem s svojo spremljevalko od rane spomladi do pozne jeseni. Zimo sem prebila v Pragi pri svojih sorodnikih.

Koprivničani so ljubili mene, in jaz sem se jim skušala zahváljati za odkritosrčno njihovo ljubezen s prijateljstvom, katero jim je pomagalo v mnogi bedi in potrebi.

Kako sem blagoslavljala svoje bogatstvo!

Od smrti moje matere sta odhiteli dve leti.

Zaljubila sem se in se udala.

Ne, ne, danes ne bodem pisala dalje. Ne bodem onečaščevala godu materinega s spomini svojega ponižanja.

V sušcu.

Celih pet tednov sem prebila ob postelji nevarno bolne dninarice Tušekove. Ubožica ni imela nikogar, ki bi jej stregel. Mož je od doma, na delu v Ljubljani, in otroci so še majhni. Preselila sem celo rodovino iz revne, tesne koče v svoje prijazne, ugodne sobice in skrbela zánjo, kakor sem le mogla in znala. Na moje veliko veselje se je ozdravila moja bolnica kot prava planinka — brez doktorja, katerega pri najboljši volji na Koprivniku ni bilo dobiti. Zametêni smo, popolnoma ločeni od svetá. Krepka narava žene si je pomagla sama; toda Tušekova noče se dati prepričati. Vso zaslugo pripisuje meni in kar obsiplje me s hvaležnostjo. Vrh tega pa moram biti jaz njej, ne ona meni hvaležna. Pozabila sem za malo časa svojo bedo, topeča se v skrbah za svojega bližnjika.

Teden pozneje.

Moji gostje so se preselili. Tihota je zopet zavladala v mojem domu. Po sobi ne zveni več mirni, ljubki glas Tušekove, presrčni veseli smeh otrok. Pri knjigi sedim, ali Bog vé, kje blodijo moje misli. Globoka

samota, kateri sem se odvadila v zadnjem času, me teži, vznemirja, in jaz se zopet udajam mučnim spominom.

Pa sem vendar le bojazljivka. Zgražam se nad težo svoje usode, a ta je goli vsakdanji slučaj.

V dvajsetem letu sem se udala možu, katerega sem obožavala. Jaz neumnica sem mislila, da me ljubi. A vendar ga mi je pridobila le moja mladost, moja krasota, pred vsem pa moji denarji.

Prva doba najinega zakona je bila dosti srečna. Mnogokrat, res, in naj si je bila še tako plamteča moja ljubezen, ki me je opajala, slepila, sem čutila ob njegovi strani praznoto v duši; kajti, žal, med nama ni bilo prave duševne zveze. Ljubkoval, igral se je z menoj, obsipal me je z ničevnimi pozornostmi in ljubeznivostmi; toda, kedar sem se hotela pogovoriti ž njim o rečeh, katere naj bi tvorile skupno duševno srečo moža in žene, me je odbil s frivolno šalo. Bila sem njemu, ki je o sebi govoril s ponosom, da je človek trezne, praktične delavnosti, le žena, kar je pomenilo: velik otrok. Po tem je tudi ravnal z menoj.

Moje naudušenje za sveto narodno stvar je zval deviško sanjarijo; moje sočutje z ljudmi in njih bedo je imenoval sad bolnega čutstva; moj smisel za omiko, prospeh in povzdigo ženskega sveta mu je bila smešna prenapetost. Mojo ljubezen do knjig, umetnosti in prirode je vsprejemal sicer milostno, toda brez očitanja vendarle ni bilo. Moje berilo je smatral preresnim, previsokim in zato neprimernim, smejal se je mojemu govorjenju o nalogi umetnosti; norčeval se je iz mojega obožavanja veličastnega kraljestva narave.

Bil je materijalist — in tako je hotel imeti i mene. Moja duša, ki je bila sama sebi prepuščena, je kmalu postala zánj nemila in neugodna nadloga najine domačije.

Dolgo, dolgo je trajalo, predno sem se streznila od svoje sanjave, globoke ljubezni. Vsakemu njegovemu dejanju sem našla izgovor, vedno nadejaje se — jaz, revica zaupljiva! — da se mi sčasoma posreči, pridobiti si ga za svoje duševno življenje.

Naposled pa sem vendarle, kakor tudi drugače ni moglo biti, spregledala in spoznala, dà, morala spoznati, da živiva in

bodeva vedno živela drug poleg drugega, a nikoli skupaj. Od trenutka bridkega tega prebujenja iz sanj svoje ljubezni sem postala molčeča, sama záse. Nič več nisem nadlegovala svojega soproga z resnimi, vsakovrstnimi vprašanji, niti ga jezila s svojimi nazori in svojim mnenjem; baš tako ga nisem mučila s svojo ljubeznijo. Bila sem mu le gospodinja najinega imetja, dama najine hiše, in tako mu je bilo prav. Nasitil se me je. Njegova ljubezen ni ubežala, kajti nikdar ni živela v njem. S tem je bilo vse pojasnjeno, vse izgubljeno.

Bilo je v osmem letu najinega zakona, ko je stopil moj mož v zvezo s trgovcem na Dunaju, češ, da v Pragi za njegova stavbinska podjetja ni dovelj prijaznih tal. Po cele mesece se je mudil v tujini, kakor je trdil, po svojih opravilih. Prva tri leta me je prihajal dokaj pogosto obiskavat, poleti je celo bival nekaj tednov z menoj v mojem ljubljennem Koprivniku. V četrtem in petem letu je prihajal le redko k meni za kak dan ali teden, in bil v tem času ves nemiren in čmeren. Na moja sočutna vprašanja, kaj mu je, kaj ga muči, je imel le svojeglaven odgovor:

«Pusti me! Ne nadleguj me!»

Srce se mi je krčilo od bolesti vsled njegove neodkritosrčnosti. Še vedno sem ljubila svojega soproga. —

Nisem ga vprašala za nič več; ali misleča, da ga mučijo denarne skrbi, sem mu ponudila za njegova podjetja polovico svojega imetja, ki mi je še ostala. Prvo polovico so že davno pognala njegova predrzna, lahkomiselná podjetja.

Začudeno me je pogledal, malo je premišljal, dvomil, pa je vsprejel mojo ponudbo. Kakor hitro je imel denar v rokah, se je odpeljal. Staro gospodarstvo se je pričelo z nova. Moje darilo mi ga ni pridobilo. V celem polletju je bil pri meni le za nekaj tednov; opravičeval se je z delom. Jaz pa sem videla, da ne prihaja zaradi mene sem; kajti moja družba mu je bila težka. Dolgočasila sem ga; bil me je popolnoma sit.

In jaz sem mu še vedno mogla odpustiti. Rdím se od srama ob spominu svoje neljube mi slabosti. Ah, me žene živimo le s srcem, udajamo se popolnoma zadovoljno svoji nesebični, vzvišeni ljubezni. Zaman nam razum razodeva v mnogih, resnih,

rednih trenutkih spoznanja varanje naših čutstev; ne oziramo se na to in tako zapadamo v plen svojemu često največjemu sovražniku — srcu. —

Nekega dne je prišel k meni stric, bivši moj varuh. Brez okolnosti mi je dejal: «Prihajam, da te opozorim. Tvoj mož prav nesramno živi na Dunaju. Že davno sem vedel, da mnogo leta po zabavah; da bi pa grešil toliko zoper svoje zakonske dolžnosti, tega nisem slutil. Danes sem pa zvedel, da že skoro pet let živi sijajno in razkošno.... Govori se, da je zapravil z grešnim življenjem že na tisoče. Glej, da ne izgubiš svojega soproga, svojega premoženja.»

Nisem verjela, in šla sem na Dunaj. Poizvedela sem za njegovo stanovanje, našla svojega moža in spoznala njo, ki mi je obmrežila moža.

Pravični gnjev, žalobna bolečina, ponižujoči stud mi je zaprl glas; stala sem molčé, uničena pred njima. Gledala sta me drzno, posmehljivo. Vedela sta, da ju reši le drznost.

«Kaj hočeš tu?» je vprašal surovo. «Pojdi domov, tu ni mesta záte. Kaj me

gledaš tako grozeče? Saj vendar veš, da jaz nisem jedini soprog, ki se tako zabava. Vzlic temu pa le še ostanem tvoj mož. Vrne se v Prago; tam bom govoril s teboj, če se ti bo ljubilo. In sedaj idi! Saj vendar razumeš, da ti ne spadaš sem!»

In jaz sem šla. Še danes hvalim Boga, da se nisem ponižala do očitanja.

Drugi dan.

Vrnila sem se v Prago uničena. Moja ljubezen me je končno zapustila za vedno. Le nekaj sem si želela — pretrgati zvezo s človekom, ki me je ranil na smrt v mojih najsvetejših pravih in čutstvih z razuzdanim uživanjem, z brezobzirno brezstidnostjo in me napolnjeval z gnjusom in strahom.

Presilna želja, da bi se oprostila zakona, katerega ni posvečevala ni vzajemna ljubav, ni vzajemno spoštovanje, mi je dala moči.

Osrčila in vzmóžila sem se; delovala sem.

Svoje zadeve sem kmalu uredila. Delovanje na ločitev, kateri on ni hotel pritrditi, sem izročila svojemu pravnemu zastopniku in odšla v svoje gorsko zatišje. Koprivniški

dom je ostal jedino moje imetje. Obresti od nekoliko tisoč goldinarjev — skromnega ostanka od mojega premoženja — zagotavljajo mi skromno življenje.

Ali ni moja nesreča vsakdanja dogodba?

A odpuščati, kakor druge uboge žene, ne morem in nočem.

Zadnji dan sušca.

Danes, ko sem se vračala s hribov, ki so se jeli vzbujati iz zimskega spanja, me je srečal stari Gršak. Njemu sem se posebno prikupila. Kako pa sem si pridobila njegovo prijateljstvo? Lahko. Igram se ž njegovimi unučki in jih učim; ljubki otroci so to in na mnogih srečnih trenutkih jih zahvaljujem. O Božiču sem dala dedu, zaljubljenemu v svoje unuke, podobo njegovih ljubčkov. To je prvo moje delo zopet po dolgem, dolgem času. Srečni starec je bil neizrečno zadovoljen.

Dejal mi je sočutno: «Odkod pa, gospa naša? Z gôr? Glejte, rada jih imate, kakor mi. In kako vam dobro deje na njih! Ko ste lani na jesen prišla k nam, smo se vas vsi ustrašili. Bila ste kakor po hudi bolezni. Bali smo se za vas v vasi. Sevé, sévé, moža

in imetje izgubiti, to ni malenkost. Toda sedaj, gospa, ste kakor roža. To delajo naše gore, verjemite. Iz njih diha zdravje in moč».

Gršak ima prav. Na nagloma sem se vzbudila k novemu življenju. Samota, priroda in delo so moje blagodejno zdravilo. Ko pospravim svojo skromno pohišno opravo, čitam, učim se, premišljam; in kedar mi je slabo in tesno v hiši, odidem in pozabim svojo utrujenost, zamišljam se v čarobno, čudodelno, srce tolažečo tihoto planinske prirode. Časih primem tudi za svoj slikarski čopič; hvala Bogu, umetnost se zopet seli v mojo dušo. Ne hrepenim po mestu in družbi. Meni zadoščajo preprosti tukajšnji ljudje s svojimi vsakdanjimi strastmi in slastmi. Drug drugemu smo dobri, prijazni sosedje in prijatelji.

V malem travnu.

Imamo nekoliko krasnih dnij. Seveda: spomlad se napravlja k nam. Gorki vetrovi, katerim na čelu je jug, pomagajo krepko solncu pri težavnem delu, in njihovim združenim močem se ne ustavljata sneg na poljanah in led na vodah; taja se, mineva in izginja brzo. Zelenje se prikazuje po hribih

in dolinah. Po vsi obširni okolici se razlega šum in hrum. Pomlad je, najburnejši letni čas v planinah. Napravljam daljše izlete. Pota, kajpada, niso povsodi še prosta; ali to me ne zadržuje. Stalni napor krepi in vedri telo in dušo. Opominjali so me v vasi, da bi se čuvala plazov in kamenja, ki se spomladi tako rado vali v dolino. Ne delam baje prav, če zahajam v gore. Ni varno na njih. Divja spomladna priroda skrbi sama zato. Jaz pa si mislim, da bi bila mrvica nevarnosti, katero bi morala na svojih izletih prebiti, še le zdrava záme. Stori me odločnejšo, a meni je trdnosti takó zeló potreba.

Danes mi je došlo slabo poročilo iz Prage. Moja ločitev doslej še ni dognana. Moj mož, kateremu je ona nesrečnica ušla, ko mu je imetje pošlo, me neče pustiti iz svoje oblasti. Predrznó brani pred sodiščem svoje zakonske pravice, katere je bil že davno zaigral pred Bogom. Doktor me tolaži, daje najboljše nadeje. Jaz pa trpim. — Ali ni prav, da se urim v možatosti?

V velikem travnu.

Prebila sem v gorah tri izredne dni. Šla sem v čarokrasno Krmsko dolino. To je,

mislim, jedna najprijetnejših partij na Gorenjskem, katera mora vsakogar zadovoljiti v najvišji meri. Okoli in okoli na vseh straneh se kopičijo in dvigajo orjaške stene in skalnate soteske, močno zanimljive zaradi svoje lepe, fantastiški in raznovrstno ustvarjene podobe.

Bilo je krasno, jasno in solnčno. Na temenih vseh gorâ, ki se ponosno in veličastno vspenjajo v nebesni azur, sô se svetile blesteče snežene poljane; rebra pa so se odela vsled toplega diha solnčnega s finim zelenjem, kakor da je kdo dahnil tjâ.

Povsodi so curljale in šumele spomladne vodé. Divji planinski potočki, razdeljeni v tisoč in tisoč strug in stružic, so se spuščali čez strme skale; brzi, narasli potoki so se podili v dolini z vratolomnimi skoki, in z glušečim hruščem so lili sneženi vodopadi z višin, padali so v globino kosovi leda, oglodanega od pomladnih vetrov.

V burno veselje oživljajoče se prirode se je mešal spev in krik ptičev. Kos in drozg, detel in strnad, sinica in čižek, jastreb in orel, divji petelin in prepelica, šoja in sraka so se oglašali veselo. Pomlajen od

krasnega vremena je vsaki ptič godel spomladansko pesem po svoji zmožnosti. Vsi ti ptičji glasovi najrazličniših vrst so se spajali v razkošno soglasje.

Šla sem domov pokrepčana, pomlajena, z vzvišenimi čutstvi.

Vesna je napolnila mojo dušo, moje srce; upati začenjam. Bog ne dopusti, da bi bila obsojena živeti s človekom, s katerim nimam nič sorodnega. Prosta bodem.

20. rožnika.

Danes sem prejela svoje pravedne papirje. Postava mi ne dovoljuje ločitve. Niso našli dosti tehtnih razlogov. Njegova ljubica ni živela v najinem skupnem stanovanju. Da je zapravljal moje premoženje, se moj soprog opravičuje z nesrečnimi trgovskimi podjetji in obljublja, da me odškoduje npravno in gmotno z novim, povse delavnim življenjem. Ne verjamem njegovemu poboljšanju. Jasno sem spregledala in dobro spoznala, koga mi je dala za moža zlobna usoda — izkoriščajoča mojo blazno ljubezen. Jaz sem odbita. Kaj sedaj?

Dan potem, zjutraj.

Pišeta mi mož in stric.

Prvega pismo se glasi: «Najina stvar se je rešila meni v korist. Meni si izročena. Zopet si moja. V malo dnevih se pripeljem pó-te, da te odvedem na svoj dom».

Glej, spokorjenca!

In stric, kaj mi svetuje ta?

«Ni je rešilne poti, k svojemu soprogu se moraš vrniti. Govoril sem ž njim. Tebe si želi; trdovraten je. Ti pa nisi prva in zadnja žena, ki je morala odpustiti in pozabiti. Bodi pametna!»

Vsa moč me zapušča; ne morem misliti; ne vem, kaj naj počnem, da odvrnem svojo pogubo.

Zvečer istega dné.

Obupna misel se mi je rodila. Pisala sem mu. Prosim, beračim ga za svojo prostost. Rdím se od sramote nad svojim početjem; toda česa ne stori človek, da bi ušel sužnosti?

25. rožnika.

Prišel je njegov odgovor: «Pripeljem se 1. malega srpana zjutraj, da se dogovorim o vsem s teboj».

Kaj me čaka? Ves up sem izgubila.

Moj zadnji dan.]

Prišel je. Uničujoč je bil záme najin sestanek. Videla sem, da je pripravljen na vse. V njegovem obrazu se je zrcalila trdovratnost, hladna brezčutnost, ki me je navdajala z grozo.

Gledaje me nesramno, s poželjivim očesom, mi je dejal predrzno, zasmehljivo: «Čudim se, tako ti je ugajalo koprivniško zatišje. Pomladila si se in lepša si postala v svojih gorah. Zdí se mi, da se zopet zaljubim váte. O, gotovo še spoznaš, da še znam biti nežen in ognjevit soprog, ako je soproga krasna. Glej mene, revčka, kako me je vzelo življenje. Le za nekaj let sem starejši od tebe, in kako sem beden videti. Verjemi, draga, jaz potrebujem tvoje potrežbe. Ti moraš iti z menoj!»

Pogledavši ga, sem se stresla in stopila proč od moža, katerega obraz, od lahkoživega zivljenja opustošen, posurovel, me je napolnjeval z nepremagljivim studom.

Hudobno se je zasmeljal, videč moj strah, in s trdim, surovim glasom mi je velel: «Danes te pustim še v miru. Pripravi vse za odhod. Zjutraj zgodaj se odpeljeva

v Prago, kjer sem že najel za naju stanovanje. Pomni, da si in ostaneš moja. Tega vendar ne pričakuješ, ti véliki otrok, da izpolnim tvoje smešne želje in te spustim iz svoje oblasti? Meni je treba žene, postrežnice. In sedaj sva zgovorjena».

Odšel je.

V topi obupnosti sem se zaklenila v svojo hišico.

Cel dan in celo noč čujem v težkih mislih in globokem premišljevanju, boleznem razmotrivanju.

Daní se. Tudi v moji duši se jasní.

Odločila sem se.

Postava me ne čuva, pusti me oropati moje človeške dostojnosti; branila se bom tedaj sama.

Vedno sem tožila presrčno, da nimam otrok; sedaj hvalim Boga.

Nobenih dolžnostij nimam ne do sveta, ne do ljudij; umreti smem.

Zadnjič gledam z malega svojega okenca v širno daljavo, v svoj raj.

Triglav in njegova družina vstaja z nočnih meglic, solnce žgoči žar začenja jih ogrinjati v kraljevski purpur. I Bohinjsko

jezero se ziblje vsled čarobnega poljubca mladega jutra.

Tajna, skrivnostna ta globina me je vedno vabila k sebi z nepremagljivo močjó. Njeni bregovi so bili moje priljubljeno zatišje v marsikaterem trenutku žalosti.

I danes me kliče k sebi in obljublja, da me skrije v svojih globinah in ne izdá nikomur, razven moji — materi.

Ob slapu Peričniku.

b nekih svojih počitnicah sem prišla po svojih turističnih potovanjih po Slovenskem v zanimljivi in razkošni gorski kot, v skrito vasico Mojstrano, katera je, ne daleč od Korenske Save v začetku krasne Bistriške doline, vhod v čudapolno veleplaninsko samoto, kakoršna se ne nahaja takó lahko niti v Alpah.

V Mojstrani mi je bilo milo in prijetno, kajti priroda in ljudjé so me vsprejeli prijazno in lepo pogostili. V kratkem času sem se udomačila popolnoma. Saj pa tudi gostilnica, lepo poslopje, stavljeno v planinskem prikupljivem slogu, ni bila záme vsakdanje

turistiško prebivališče. Lastniki te hiše, stara zakonska brez otrok, poštena, bodra in zavedna Slovenca, sta ravnala prijazno, dà, prijateljski z menoj in me smatrala za svojo, ko sem se mudila pri njima dalj časa. Za zmeren denar sta dobro skrbela záme in skušala v vsakem oziru napraviti v svoji gostilnici meni prijetno bivališče. Seveda, one razkošne hôtelske zložnosti bi zaman iskal v njuni gostilni; ali čistost in red sta bila i v celem poslopju i v sobici, meni odkazani, naravnost uzorna. V sobi, ki je bila po slovenskem običaju urejena, so bila tla snažna, brez prahu, in četvero okene, malo večjih kakor dlan, se je svetilo od čistosti.

Celotni pogled po prostorni izbi je uplival milo, domače, prijazno. V jednem kotu je bila velika zelena peč iz «kahel», ob kateri je bila postavljena lepa trdna klop; v drugem kotu je stala velika hrastova miza, za katero se je sedelo na klopeh, ki so bile vzdane v steno.

Postelja, sicer malo trdo, ali jako čisto in pripravno ležišče, omara za obleko in gladkobeli, lepo izdelani sklednik, je bilo ostalo pohištvo. Nad mizo v kotu je bil

pritrjen križ in podoba Device Marije — to so bile domače svetinje.

Nekako take so po Slovenskem vse boljše kmečke sobe v bogatejših hišah.

Takoj prvi dan sem prosila svojega gospodarja, da bi mi preskrbel izkušenega vodnika, s katerim bi se na svojih izletih mogla tudi zabavati.

Dejal je: «Naš Smolina, lovec iz Vrât, bi bil najboljši za vas. V gorah pozna vsako mestece, zraven pa je pošten človek in dober kakor dete. Zgovorite se ž njim. Danes pride k meni in prinese postrvi».

Bila sem zadovoljna in radovedno čakala bodočega svojega družabnika, dasi sem vedela, da ne bode kak omikan in oglajen lovski gospodek.

Pogorski lovci so sicer krepki in odločni, ali jako preprosti in skromni ljudje. Težavno, bedno in nevarno življenje naredi njih značaje odločne in časih celo drzne. Lovec v Alpah ni lahka reč, zlasti v gozdnatih krajih, kakor so Vrata ali sosedna Krma, kjer so še divje koze.

Lov na te lahkonože plašne živali je jako nevaren, kajti lovec mora se poditi

za svojim plenom po vratolomnih stezicah, mora lezti preko strmih skal često do snežnih planin. Kako lahko ga pahne negotov korak v propast; kako lahko ga doseže valeče se kamenje, katero je sprožila burja ali pa bežeče divje koze. Mnógokrat iznenadi ubožca i plaz; predno se nádeja, ga že zavije v pogubonosni svoj sneženi plašč in odnese njegovo raztreskano truplo v dolino. In časih zaspi lovec, če ga premaga mraz ali utrujenost, na gorah, ne da bi se še kedaj prebudil. Najhujše pa se mu godí, če ga zavratno napade megla sredi skalnatih pustin, kjer preté z nevarnostjo vsakemu njegovemu koraku jame, luknje in usedline, brezna in drče. Tedaj ga reši le srčnost združena s previdnostjo, če jo podpira dobro poznanje kraja.

Vzor pravega planinskega lovca je bil Davorin Smolina, kateri je prišel zvečer v gostilno. Po kratkem razgovoru z gostilničarjem je pristopil k meni rekoč: »Dober večer, gospica! Kaj veljá vaša?»

Ozrla sem se vánj prijetno presenečena. Okoli trideset let star mož je stal pred menoj; visoke in vitke postave, lepe rasti. Lepi,

odkritosrčni in pošteni obraz, obrobljen s črno brado, me je takoj njemu pridobil. Globoke in izrazne modre oči, obsenčene od smelih, košatih obrvij, skoro zraslih nad orlovskim nosom, so gledale náme izpod ponosnega, visokega čela tako bodro in prijazno, da sem ga brez mnovega vpraševanja in pregovarjanja vsprejela za svojega vodnika na ves čas svojega bivanja v Mojstrani, — v kolikor se bo strinjalo to ž njegovo službo.

Dogovorila sva se takoj za drugi dan, da pojdeva k slapu Peričniku, mimo katerega je tega dné vedla Smolinova lovska pot.

Kmalu potem me je pozdravil: «Z Bogom, gospica! Lahko noč!» in že je odšel.

Zjutraj ob petih sva šla po Bistriški dolini. Prve pol ure sva hodila molčé, drug drugega motreč.

Smolina je bil čisto lovsko opravljen. Oblečen je bil v sukneni sivo suknjo in kratke jerhaste hlače; kolena so bila gola, noge odete z zelenimi volnenimi nogavicami in trdnimi črevlji, katerih podplati so bili dobro obiti na robu z žreblji. Preprosto to opravo je dopolnil nizek, obnošen klobuk,

okrašen s planikami, orlovim perjem in brado divje koze. Čez ramo je imel puško, čez hrbet lovsko brašno s streljivom in daljnogledom, ki je potreben vsakemu lovecu na divje koze, v roki planinsko palico, obito na koncu z ostro železno ostjo. Tak je stopal Smolina s trdnim, ali vendar lehkim korakom, oči so mu pa vendar neprestano švigale po bližnjih višinah, — taka je lovska navada.

Marsikak njegov motreči pogled je zadel i mene.

Lovec je odgovarjal sicer začetkoma na moja vprašanja suho; kmafu pa se je razgrel, in ko sva bila po poldrugi uri pod Peričnikom, sva govorila že zaupljivejše drug drugemu.

Najina pot je bila razkošna. Vila se je po široki dolini poleg bistrega potoka Bistrice. Na jugovzhodu zapira dolino Črna gora, raztegnjen, s temnim gozdom obrasel, 1463 m visok gorski hrbet; na jugozapadu se vzpenja Vrtaški vrh, 1900 m visok, čudovito oblikovan.

Peričnik se nama je javil že od daleč; burno šumenje njegovih vodá je odmevalo močno v globoki tišini.

Zavila sva od glavne poti in šla po kamniti, dokaj pripravi stezi navzgor k slapu. Dospela sva lahko do skale, na kateri je bil postavljen mal, pokrit paviljon. Tu se nama je pokazal še le Peričnik v svoji krasoti. Mogočni njegov kristalni vir buči v smelem skoku črez strmo skalno steno in pada veselo in drzno z glušečim šumom in hrumom svojih razpenjenih vodá v globino.

Pogled na Peričnik pa je krasen ne le zaradi slapa samega, temveč i zaradi prelepe gorske scenerije, ki se okoli in okoli javlja čudečemu se očesu.

Vodopad sam prihití iz široke razpoke v skali, nad katero kraljuje mogočna skupina Vrtaški vrh in Sleme. Nasproti belo se blestečega vira, igrajočega se v solnčnem svitu v barvah skoro slepečih, se dvigajo na desno mogočne stavbe Cmira, na levo pa se vzpenjajo peči Steinerja. Med obema pa je Luknja peč, gorski prelaz, ki vodi v Soško in Trentsko dolino. Cmir in Steiner sta dva gorska velikana prve vrste, dostojna častna straža Triglavu, ki v ozadju doline nad vsemi hribi dviguje svoje kraljeve tri

glave, ki so ozarjene od svita narodne poezije.

«... segne urno stari Jaka vmes
in reče z važnim glasom; «Bom že jaz
povedal vam povest o Zlatorogu,
ki jo najbolje vem; le pusti me!
Vi vsi poznate namreč Rojenice,
dobrotne bele žene, ki s pogorja
prihajajo v človeške kočé časih
in srečo vanjo nosijo in mir.
Njihovo lice malokdo zagleda,
nikdar pa še, da vrt bi njihov videl,
kjer bivajo v zelenji večno mladem.
Kozâ planinskih snežnobeli trop
skrbno tam zemljo varuje čarôbno
in kozel vodi z zlatimi rogmí jih.
Če pa približa kdo se, urno koze
nanj kámenje valé in žarni bliski
z rogov vodniku švigajo, da plašno
obrne mož se ter beží s planine.
Ubiti Zlatoroga ni baš lahko:
začaran je, a če ga vendar raniš,
tedaj požene iz krvi njegove
triglavska roža, čarobno zelišče.
Te rože kozel ranjeni najé se
in hipno zdrav je, kakor bil poprej je.
Zato pa vzpélo se ne bo nikomur,
da Zlatoroga bi zadel na smrt.
Sevé, če vendar komu se posreči,
potem premalo baš ne bo plačila.

Rog kozlov namreč doli v Bogatinu
odpre duplino, kjer leže zakladi
takó obilni, da če pride ponje
vóz sedem sto, ni moč jih razpeljati —
takó velí povest o Zlatorogu
in o triglavski čudotvorni roži...

(„Zlatorog“ od Baumbacha, prel. A. Funtek).

Toda našel se je vendar zlodejec, ki je
stregel po življenju Zlatoroga. Svoj pohlep
po zakladu je plačal s smrtjo, in Rojenice,
dobre vile, so razsrjene ostavile z Zlatoro-
gom za vedno triglavske planine, ki so se
izpremenile v skalnate puščave, kakor so
še sedaj.

Nisem se mogla naužiti prekrasnega
pogleda na najveličastnejšo gorsko prirodo.

Videla sem dobro, kakó ugaja Smolini
moje odkritosrčno in gorko občudovanje nje-
govega krasnega rojstnega kraja, naposled
pa me je opomnil, da bi nadaljevala sprehod.

Še četrť ure hodá in imela sva, stoječa
na malem skalnatem robu, tik pred seboj
vodopad. Z nekoliko stopinjami prelezeva
mahovite skale, greva čez mostek — čez
velikansko ploščo, položeno čez strugo Pe-
ričnika, — in ravno za slapom sva stopila

v skalnato duplino, katero je tvorila nagnjena skala, s katere je ponosno grmel vir, deroč sredi svežega zelenja, cvetja, grmovja in drevja nad najinima glavama naravnost v grozno globino.

Malokateri slap se odlikuje s podobnim zatišjem, z bajno skalnato varstveno celico, iz katere je možno gledati čisto varno in zložno na burno valovje.

Stojé sredi močnih grmečih virov, iz katerih je spredlo jutranje solnce zlat zavoj, pretkan s tisočericimi demantnimi kapljicami, sva gledala tako rekoč skozi čudovit zastor na pokrajino, in zdelo se nama je, da to ni istina, temveč krasna bajka.

Molče in presenečena sem šla v omenjeni paviljon. Tu sva se ločila s Smolino. Lovec je odhitel v gore, da bi zasledoval divje koze. Jaz sem ostala vse dopoldne pri Peričniku.

D drugega in tretjega dne sem šla s Smolino v globel pri Vratih, in čim dalje sem korakala po čarobni dolini, tem bolj in tem globeje me je zanimala gorska samota, napolnjujoča srce z nebeškim mirom, dušo z navdušenim vzletom.

Smolina se je sprijaznil z menoj v tem kratkem času popolnoma in pravil mi je mnogo o ljubljennem svojem gorenjskem rojstnem kraju, o svojem težavnem življenju. Osmelivši se dejal mi je:

«Gospodična, morate posetiti mojo lovsko kočo, kjer gospodariva z mojo staro materjo. Morda bi se moglo zgoditi jutri, ko ne morem z vami nikamor, ker bom sledil po gorah divjačino. Povedal sem svoji materi o vas; rada bi vas poznala. Kaj ne, da pridete?»

Nisem mogla odkloniti tako prijaznega vabila in, kakor sem obljubila, sem tudi storila.

Po južini sem se napotila v Kot, dolino, ki je vzporedna z Bistriško. Med obema dolinama se razteza proti jugu zgradba Črne gore, katera je nasproti Srednjemu, kateri gorski hrbet loči Kot od krasne Krmske doline.

Celi dve uri sem šla po jako samotni pokrajini. Nikjer ni bilo videti človeka. Le tu in tam se je prikazala na gorskih rebrih revna pastirska koča, odkoder je odmevalo veselo, harmonično donenje zvoncev, katere nosijo krave na paši.

Nisem se bala tihe te samote. Na Slovenskem so ljudje dobri in pošteni. Povsodi si varen po dnevi in po noči.

Konečno sem prišla do lovske koč, ki stoji na koncu doline 962 m visoko v znožju gorskih orjakov. Cmir, Vrbanova špica, Pekel, Rjovina, v njihovem ozadju Triglav vsi hribi visoki nad 2000 m, obkrožajo v polukrogu koč, katera se nam zdi majhna otroška igrača v primeri s svojo gorostasno okolico.

Pred hišnimi vrati je stala vela starka, smehlja se, dobrega obraza. Očividno je zapazila svojega gosta. Presrečno je pozdravila: «Bog z vami, gospodična!» in prijazno stresla mojo roko v pozdrav. Kmalu sva bili dobri prijateljici.

Mislím, da me je Smolina lepo priporočil svoji materi.

Peljala me je v koč. Vstopila sem v malo, čisto kuhinjo z ognjiščem, potem pa v revno, a dobro pospravljeno sobico. Morala sem sesti za mizo. Gospodinja je prinesla na cinjastem, kakor srebro se lesketajočem krožniku črnega kruha in ukusnega sirovega masla in na beli leseni deščici

velikih rdečih jagod, katere rasto v triglavski okolici od začetka malega srpana pa do poznega kimoveca.

Blaženo se je smehljala, videča, kakó mi vse tekne.

Med tem, ko sem jedla, je pripovedovala odkrito in prostodušno o sebi, o svojem Davorinu, katerega je — in po pravici — jako ljubila; kajti Smolina je bil, kakor se mi je povedalo v vasi, najskrbnejši in najljubezniviši sin.

Starka je govorila z ginljivo zaupljivostjo. Delala je, kakor vsi Slovenci, ki so polni lahkovrne zaupnosti in ljubezni do onega, ki jim vošči prijazno besedo v njih materinščini. Žal, često prejemajo za svojo prijaznost in odkritost slabo plačilo!

Med govorjenjem je pohitel moj pogled k nasprotni steni, kjer je visela ne daleč od križa in podob svetnikov — torej na častnem mestu — v naglici zbita majhna polica s knjigami, na katerih so ležale nekatere številke slovenskih časnikov.

Smolinova mati, opazivši, kako sem se začudila preprosti knjižnici, mi je dejala z blagim ponosom:

«To so knjige mojega Davorina. Rad čita, kedar ima čas. Vedeti morate, gospodična, da je bil moj dečko najboljši učenec cele šole in je še sedaj ljubljeneц našega gospoda učitelja in župnika. Le, ko bi ne bil tako žalosten, kedar čita. Ne vem, kaj hudega izvé iz teh knjig. Ali časih, ko o dolgih zimskih večerih sediva skupaj, verujte, se jako prestrašim, kedar udari čitajoč razsrjen ob mizo in ogorčen zakliče: «O, ti Nemci, naši sovragi!» Vedeti morate, gospodična, da je moj Davorin z dušo in s telesom Slovenec; zato tudi težko trpi, da je njegov gospod, veletržec Plašán iz Ljubljane, Nemec in krut Nemec. Stari Plašán je bil dober gospod in Slovenec; moj mož je služil pri njem dolga leta in vedno se je hvalil ž njim. On je tudi dovolil, da je najin sinko, ko je odrasel šoli, pomagal očetu. In ko je moj ubogi mož poginil pred desetimi leti na lovu na divje koze, je podelil Davorinu očetovo mesto. Toda stari gospod je umrl pred petimi leti, a z mladim se ne izhaja dobro. Kajpak, Nemec je. Izpodil je tudi vse našince iz službe in mojega sina bi bil že davno odpustil, da ni tako dober in srčan lovec».

Popoldne je naglo minilo v ljubeznivem razgovoru. Predno sem se nadejala, je bil čas, da se vrnem. Morala sem obljubiti materi Jožefi, da pridem zopet, kakor hitro mi bo mogoče. Ob slovesu je klicala za menoj: »Bog daj srečen pot! Zdrava bodite!«

Štirinajst dnij sem bivala v Mojstrani, in moje bivanje se mi zdi kratka, blažena doba. Hvala Smolini, da sem v tem času spoznala triglavsko okolico in našla marsikako planinsko prijetno mesto, o katerem izve malo kak popotnik.

Kar pa me je veselilo, je bilo občevanje z Davorinom in njegovo prijazno materjo. Ta me je vedno najpresrčnejše pozdravljala, in meni je bilo dobro, ko sem govorila z odkritosrčno in prijateljsko slovensko dušo. Pri nji mi je bilo ljubo. In Smolina? Preprosti lovec, gojenec prirode, prosti sin ponosnih gorá, kateri je gojil v svojem srečnem veliki, žgočo ljubezen do svoje krasne očetnjave, do svoje sladke materinščine, se meni ni zdel ubog, vsakdanji človek, temveč mož razumne glave, probujenega duha, kateri se mi je prikupil radi svoje poštenosti in dobrote, katerega sem čislala radi mogoč-

nega njegovega čustva svete domovinske ljubezni.

Prišla je lovska doba. Iz Ljubljane se je pripeljal gospod Plašán. Sešla sem se nekolikokrat ž njim v obednici. Nastop in obnašanje moža, blizu štirideset let starega, sta kazala, da je to veleošabna narava. Njegova majhna slabotna postavica, drago in na svoj poseben način po lovski oblečena, se je raztezala po svetu, kakor se je le mogla in znala; njegov nelepi, neprijazni, dà, ošabni obraz se je jako namrdnil, kedar se je navaden smrtnik — recimo: jaz — ozrl nanj brez posebnega spoštovanja, katero se je po njegovih mislih njemu spodobilo radi njegovega bogastva. Spregovoril ni besedice slovenski, dasi je znal, saj je bil iz domače krvi. Imel je pošteno slovensko ime; ali duša mu je bila odtujena, nemška.

Pod takim gospodarjem je Smolina gotovo užil marsikako trpko uro, zlasti pa o časih gonje. Po cele dni, ko je trajala gonja, nisem videla svojega vodnika. Po dnevi in po noči se je plazil ubožec po gorah.

Posetila sem mater Jožefo, da bi zvedela, kako se godi njenemu sinu na lovu.

Vrhu tega sem se hotela posloviti od nje; kajti mojega bivanja v Mojstrani je bilo le še malo dni.

Sedli sva pred kočo. Nisva dolgo govorili, ko nakrat zagledavi na svoje veliko presenečenje, kako hiti Davorin po strmi cesti k nama.

Ne oziraje se náme, se je vrgel k materi in, sklonivši k nji svoje razvneto obličje, ji je pravil z glasom, tresočim se od gnjeva in bolesti:

«Izgnan sem iz službe. Že jutri morava zapustiti kočo. Čuj, mati, kako se je vse zgodilo, in gotovo mi odpustiš.

Šli smo z lova s Krma. Z gospodom je šel lovec Franc, veš, ta lizunski in zvijačni Nemec. Jaz sem korakal za njima, trudeč se po slabi skaloviti stezi, krivèč se pod težo našega lovskega plena. Lov je bil, hvala meni, obilen in plen velik. Prenesem nekaj, saj me poznaš; toda tedaj mi je bilo breme pretežko. Vrhu tega me je jezilo, da Franc gre prazen. In dejal sem:

«Prosim, da bi mi tovariš pomagal». Vprašaje sem se ozrl v gospoda. Toda gospod Plašán me je premeril z zlobnim, za-

ničljivim pogledom in rekel Francu slovenski, da bi ga jaz prav dobro razumel: «Ti, Franc, pojdi dalje z menoj! Naj Smolina sam nese, naj se upogiblje in si krivi hrbet. To je zanj, kedar hodi za Nemcem. Ta je njegov gospod! Kaj Slovenec, to je hlapec in nič več!»

Zakrohotal se je zaničljivo; Franc je pomagal. V tem trenutku nisem vedel, kaj se godí z menoj. Kri mi je stopila v glavo, tema se mi je delala pred očmi in v ušesih mi je bučalo grozno. Zagnal sem svoje breme v stran, skočil nad ošabnega bogatina in ga udaril po obrazu, vskliknivši: «Ubogi izdajica!»

Plašan je skočil v me, Franc mu pomagal. Toda takoj sta odjenjala od napada, kajti oba sta mi ležala pri nogah. Gospod, ustavši, od sramote zbesnel, je kričal náme, kakor da je stekel: «Pojdi! Niti uro več nisi v moji službi. Jutri se poberi iz lovske kočé!»

Hitel sem k tebi, mati moja! Čuj, ali mi odpustiš?»

Starica je gladila polna ljubezni, pomirjaje glavo svojega ljubljenca in šepetala:

«Upokoji se, Davorin! Saj naju Bog ne zapusti!»

Smolina je — materinemu srcu vse potoživši — ustal umirjen in dejal: «Sedaj pojdem v Mojstrano k sosedom. Pri njih najdem pribežališče záte, jaz pa pojdem za delom. Z Bogom!»

In brzo je odšel po poti v vas.

Ostala sem še dobro uro pri Smolinovi.

Razjokala sem se ž njo tolažeč jo. Materi pa se je olehčalo srce z jokom in bila je mirna, ni tožila, ko sem odhajala, dasi je hudo trpela, da se mora ločiti od koč, v kateri je srečno živela mnogo let s svojim možem in sinom.

Drugi dan zgodaj se je preselil Smolina v Mojstrano, kjer je izprosil za mater podstrešje pri nekem sosedu in hranil svoje skromno imetje. Sam pa je šel, ker drugega dela ni dobil, na Bled, da bi bil tam vodnik popotnikom, ki napravljajo izlete v triglavske hribe.

Tega dne — bil je poslednji dan mojega bivanja v Mojstrani — sem šla po južini k Peričniku, svojemu preljubljenemu kraju, po slovo. Planinsko razkošno cvetje

me je vabilo vedno dalje, stopala sem vedno više in više, in tako sem dospela precej daleč in visoko nad vodopad. Iskaje in trgaje cvetke sem popolnoma pozabila pogledati na nebo, na katerem so se takoj, ko sem odšla iz vasi, jeli tu in tam prikazovati zlovestni oblaki. Še le, ko je v daljavi zagrmelo in je solnce nakrat izginilo, sem opazila zgrožena, da je nebo strašno oblačno. Za malo časa je hudo deževalo. Kaj sedaj? Skušala sem, da prihitim do Peričnika. Toda to je bila nevarna, počasna hoja. Po strmem rebru sem morala iti pazljivo, le korak za korakom.

Dež se je izpremenil v ploho, kakor da bi se utrgal oblak. V moji največji sili je prišla pomoč. Smolina se je prikazal. Vračal se je od pastirskih koč v Vratih, kamor ga je poslal kmet Železnik, posestnik pašnikov. Zagledal me je v gorah in prihitel, da bi me spravil doli. Bil je skrajni čas. Dež je lil v potokih z neba in voda se je valila naglo in deroče po strmih skalah. Opiraje se na Smolino sem srečno prišla k slapu. Za nama je bučala divja strmina, grmelo in

donelo je kamenje, katero je močno naraslo vodovje drvilo s seboj.

«Sedaj naglo v votlino! Tam sva varna!» je klical Smolina. Bila sva že na mostiču, na kateri je pljuskala voda, ko je lovčev bistri pogled dosegel na gorah človeka, kateri se je, omahujoč, težko branil proti razburjenemu življu.

To je bil Plašán. Vračal se je z lova. Lovec Franc, njegov stalni družabnik, je zapustil svojega gospoda, kakor je bilo videti, in skrbel za svojo varnost.

Smolina se je stresel in premišljeval trenotek. Prenesel me je z jednim skokom v skalnato duplo in z besedami: «Bog sam mi ga pošilja!» je hitel predrzno znova v razdivjano naravo. Čez malo časa, ki pa je bil meni večnost, je vstopil predrzni lovec v votlino smrtno utrujen, ves onemogel. V naročju je nesel Plašána, ki je bil brez zavesti. Rešil ga je, postavivši v nevarnost lastno življenje; kajti gorska nevihta, ta mogočna in hipno se pojavljajoča sovražnica planincev, uniči vse, kar doseže s svojo demonično silo.

Tudi mož, tako izredno izkušen in srečen, neobičajno močan, gibčen kakor divja koza,

kakor je bil Smolina, se je odločil z največjo nevarnostjo za življenje v grozne vodé, katere so z glušečim šumenjem ruvajoč štôre, kamenje, zemljo, pesek in drevje, grmele po vseh rebrih s hribov, in le čudo je bilo, da niso pogubile smelega lovca.

Smolina je položil težko sopeč na zemljo Plašána in se ni brigal dalje zanj. In brez ozira na svojo utrujenost je skrbel le záme. Videl je, da sem vsa preplašena od strašnega divjanja prirode, in me tolažil, da smo pri Peričniku v varnosti. Govoril je resnico.

Divji, močni valovi so se valili sicer s peklenskim truščem, z gromovitim bobnenjem nad našimi glavami, ali skálnata streha slapa se jim je upirala zmagoslavno, in nas so dosegle le izdatne mrzle kaplje, katere so letele do nas od razburjenega vodopada.

Celi dve uri smo bili v votlini Peričnikovi.

Konečno smo se mogli vračati po slabi in razdejani cesti.

Jaz sem odhajala, oprta na Smolino.

Plašán, ki se je med tem zavedel in se okrepčal z močnimi požirki vina iz svoje lovske steklenice, si ni upal sam iti v Mojstrano, tako je bil slab. Prosil me je, da bi

mu poslala njegove ljudi. Kratko sem rekla: «Storim vam to», in pogledala ga z očitnim zaničevanjem. Smolina pa je šel mimo svojega nekdanjega gospodarja ponosno, zroč mu naravnost v obraz. Bogataš je, od svoje vesti prisiljen, povetil pogled pred poštnim pogledom izgnanega sluge.

Ko sva prišla v vas in se ločila, sem dejala Smolini, tresoča mu pošteno desnico:

«Hvala vam, Davorin, iz vsega srca za vse, kar ste storili danes zame. Nikdar ne pozabim vas in današnjega dneva!»

Lovec se je srečen smehljal, odklanjaje vsako zahvalo. Ko pa sem mu pravila, kako se je velikodušno obnašal napram svojemu neprijatelju in škodovalcu, je dejal samo:

«Po pravici se srdim na gospoda Plašana, ali ne sovražim ga. Kaj mi je ostajalo tedaj, kakor rešiti tega človeka? Kar drugemu, to sem bil dolžan storiti i njemu. Bog sam mi ga je poslal, da bi me izkušal».

Zadnji dan mojega bivanja v Mojstrani pa Smolino ni bilo nič doma. Spremljal je popotnike do Vrât.

Stoprv zvečer je prišel k meni z materjo, da bi se poslovila od mene. Sedeli smo v moji sobi v tihem razgovoru.

Tu je nekdo potrkal, in na moj glas je vstopil Plašánov sluga. Iskal je Smolino. Oddavši mu list od svojega gospodarja je odšel.

Davorin je našel, otvorivši zavitek, v njem bankovec za 100 goldinarjev in listek, na katerem je bilo zapisano:

«Pošiljam plačilo 100 goldinarjev za včerajšnjo službo. Plašán».

Lovec je prečital svoji majki ošabne besede, pokazal ji denar in trpko jo vprašal: «Hočeš-li, da bi vzprejel to ošabno plačilo?»

In starka je po kratkem premišljevanju odgovorila prostodušno: «Vrni denar, moj sin! Ne daje ga dobra roka, roka prijateljska; nima blagoslova!»

Smolina se je globoko oddahnil. Bal se je že, da mati, premagana od skrbij za njiju bodoče življenje, ne zavrne denarja, kateri je on zaničeval.

Takoj se je pripravljaj, da bi poslal gospodu Plašánu poročilo.

Z veseljem sem mu posodila papir in pero.

Napisal je s svojo okorno, težko pisavo:

«Ne rešujem človeškega življenja za plačilo, zato vračam denar. Smolina».

Od tega dne je minilo pet let. Pred letom šele, po mnogih mukah in težavah je dobil Smolina trajno službo, samostojni revir pod Mangartom na Gorenjskem.

Vabi me k sebi v lovsko kočo, kjer živi zadovoljno z materjo in mlado ženo, katera je, kakor mi on piše, z dušo in s telesom Slovenka.

Mislim, da se ne bom dolgo ustavljala vabljivemu pozivu.

Po dolžnosti.

X elegatnem bledskem hotelu « Luisen-Bad-u » je bilo tudi danes glasno in veselo kakor po navadi ob krasnih letnih večerih. Mnogoštevilne mize gostilniške, postavljene v razkošnem, senčnatem vrtu in na zračni verandi s krasnim razgledom na čarovno Bledsko jezero, so bile popolnoma zasedene.

Od vseh strani se je razlegal živ, neprisiljen, vesel razgovor v različnih jezikih. Občina bledskega zdravišča ima za svoje podložnike občinstvo različnih narodnostij in stanov, katere spaja v srečen narodič isti cilj — prosto, mirno življenje sredi velikolepe alpske prirode, katera zopet ojači

in okrepi utrujene živce velikomestnega človeka, sedaj preobloženega telesno in duševno z umornim delom, sedaj zapletenega v utrudljivo zabavo.

Seveda je nemščina postala tudi tukaj kakor v vseh avstrijskih zdraviščih občevalni jezik, mejtem ko se slovanski govor le redko kedaj čuje, čeprav stoji Bled v čisto slovenskem kraju severne Kranjske ali Gorenjske ter gostí v času letne sezone mnogo Slovencev od vseh strani zemlje slovenske. To ubogo slavsko domače dete je tukaj suženj, kakor povsod drugje, kjer pride mehka, dobra, neobičajno skromna narava slovanska v dotiko s svojo neprijateljico od davna, z brezozirno, ošabno nemško gospodo.

Od jedne mize se je čula izjemna govorica slovanska, naša češka. Dve dami sta se živo in iskreno pogovarjali. Jedna njiju, že stara gospa, koje resni, dobrotljivi pa blede in suhi obraz je vidno kazal sledove prestane težke bolezni, je poslušala z ljubeznivim nasmehom svojo tovarišico, katera je govorila z navdušenjem o neobičajnih krasotah gorenjske zemlje in je zraven hudo

obsojala brezbržnost proti Slovenski in njenemu bodremu, krepkemu ljudstvu.

Ta dama, nežne, visoke pa tenke postave, ni bila nikakor več mlada deklica. Štela je gotovo svojih osem in dvajset, možno tudi trideset let. Bila pa je izmej onih redkih ženskih prikaznij, katerim skrb in čistost deviška ohranijo tudi v poznejših letih vablјivost nekdanje mladosti. Njena izrazovita, krasno ustvarjena glava je bila okrašena z bogatimi, mehкими, kostanjevimi lasmi, kateri so se, prosto, pa ukusno počesani, prijetno vili okoli plemenitega, visokega, belega čela. Temnomodre, globoke, velike oči, žareče se v otroški dobroti, so dajale navdušeni postavi angeljsko podobo, mej tem ko so stroga usta s spodnjimi, nekoliko višjimi ustnicami izraževala plemenito, značajno, ponosno naravo.

Oblečena v elegantno, vendar navadno, sivo volneno obleko, se je razlikovala s svojo prosto pa plemenito postavo od ostalih navzočih dam, pri katerih je bilo videti, da jim pri veliki skrbi za telesno toaleta ne ostaja časa za duševno.

Pri isti mizi so sedeli trije gospodje. Niso bili jedne družbe. Prvi, sedeč oddaljen od drugih, je bil resen, molčeč mož, kakih petintrideset let star, neznano, kake narodnosti; druga dva, Nemca, sta se videla na pogled izobražena, bogata človeka. Razgovarjaje sta gledala ježno in zaničljivo na svojo sosedo, ki se je upala govoriti inferiorni jezik tako brez strahu, da celó glasno in prav izzivajoče. To je bilo nekaj, česar njih germanska potrpežljivost ni mogla prenašati, zato je začel razžaljivo govoriti oni, ki je bil najbolj razjarjen, dosti glasno, da bi ga v resnici slišali:

«Zares postaja že neznosljiva ta drzovitost slovanskega plemena. Povsod se odzivlja, vsiljuje ta surovi in zoperni jezik. Seveda tudi Slovenci si upajo tukaj govoriti svojo materinščino. Pred desetimi leti sem se tudi tukaj mudil. Tedaj tu niti sluha ni bilo o kaki slovanski govorici, da ne rečem o narečju slovenskem, katero je do danes tam, kjer je bilo v šestdesetih letih, ko je poslanec iz stare kranjske plemenite rodbine, razsvitljeni nemški pesnik, grof Auersperg-Grün, odklanjaje odgovoril na zboru kranj-

skem Slovencem, zahtevajočim slovenščino za učni jezik na ljudskih šolah, ter jim pokazal na nekaj beril slovenskih z zaničljivimi besedami: «Evo, to je vsa vaša literatura, pod pazduho sem jo semkaj prinesel. Ali torej morete zahtevati to, kar hočete?» — Ah, dragi prijatelj, potrebovali bi mi Nemci nekaj takih Auerspergov, kateri bi naredili red na Kranjskem in zapodili Slovence tja, kamor spadajo — v naše veže in v hleve na deželi — — — »

Mlajša od dam se je zardela in spregovorila z globoko nejevoljo in s tresočim se glasom proti stari gospej po nemško, da bi jo ostali dobro razumeli:

«Kako uboga, lažnjiva in smešna je ta visoka izobraženost, prostomiselnost in resnicoljubje nemškega naroda, katera se boji razvoja in naraščaja vsakega plemena, pred vsem pa slovanskega, ter skuša zadušiti na vso moč s svojim od davna prirojenim barbarstvom vsak pojav dušnega življenja in močij drugih narodov! Ko se niti veliki duhovi «naroda filozofov» ne morejo povznesti nad nizko sovraštvo, kaj moremo

tedaj pričakovati od ostale tolpe teh nasilnikov! Poglejmo le tega nemškega pesnika in humanista Auersperga-Grüna, čegar slavo razglašajo tu ob Bledskem jezeru navdušeni nemški slavospevi, vklesani v jedno izmej pobrežnih skal! Rojen v Ljubljani, sredi slovenskega naroda, je imel učiteljem in prijateljem Slovenca, velikega pesnika Prešerna, kateri je vzbujal v mladem plemenitašu z vročimi besedami ljubezen do domovine, hrepenenje po višjih idejnih ter ga seznanil z ljudsko literaturo, vspodbujaje ga k pesniškim poskusom... In kakšna je bila njegova hvaležnost? Nepriznavajoč v kranjskem zboru narodu slovenskemu nobene zmožnosti, je pozabil ob jednom na Prešerna in na njegovo imenitno pesniško delavnost, ni vedel o nikakem izmej mnogih zaslužnih delavcev slovenske književnosti, niti se ni zavedal krasnih slovenskih pesmij, katere je sam izdal svoj čas v nemškem prevodu. Kaj takega more storiti jedino-le Nemec».

Po razvnetih teh besedah je nastala tišina. Gospodje Nemci so utihnili, osupli po tem drznem odgovoru. Dami, katerima je

bila neljuba taka neprijetna družba, sta čez nekaj trenutkov odšli.

Drugi dan je bila Ljudmila, mlajša izmej dam, za ranega jutra na Straži, na hribu, ki se dviguje uprav pri Bledu in nudi krasen pogled na jezero in na njegove velikanske gorske stražnike — njih vojvodo — veličastni Triglav. — —

Vsa krajina je bila doslej zavita v zavoj finih, od jutranje zore zardelih meglic, iznad katerih se je — kakor skalnati rob iz morja — tu in tam ponosno in smelo dvigalo gorsko teme. Nakrat pa je vzplamtel močni žar solnca. In zbežale so megle, izginjajoče v propast globin, pred zmagujočim vladarjem luči in svitlobe, in vsa širna okolica je oživila. Triglav se je najpreje pokazal iz jutranjega mraka. Njegove veličastne tri glave, okrašene z ledenim pokri valom, se je zasvetilo v demantih, telo njegovo se je odelo v razkošni bager. Nakrat se je zasvetila tudi ostala lepa pokrajina v kristalnem velikanskem svojem ogledalu smaragdove jezerske globočine.

Gospica Ljudmila, vsa zatopljena v pogled na sliko izredne prirodne krasote,

ni slutila, da ni sama. Neki turist, stoječ malo oddaljen, je užival ž njo vred, ne da bi ona vedela, vzhod solnčni, pri čemur pa je našel dosti časa, da si je ogledal devojko. Ko se je pripravljala za odhod, je pristopil bliže in ji govoril nizko se klanjajoč:

«Dovolite, prosim, da se vam predstavim. Jaz sem doktor Vojteh Beneš, docent češke filozofične fakultete. Iz vsega srca sem hvaležen srečnemu slučaju, ki me je pripeljal k vam, gospica, in mi dovoljuje, da bi vam izrazil svojo zahvalo in svoje občudovanje za odločni odgovor germanskima blaznikoma».

Gospodična se ozre presenečena v tujca in spozna v njem jednega od gospodov, ki so sedeli ž njo ob isti mizi — onega «mutea brez gotove narodnosti».

Zlehka se priklonivši mu odgovori:

«Predstavljam se i jaz gospodu doktorju. Jaz sem Ljudmila Hrdá, učiteljica iz Prage. Zahvaljujem vas na laskavem priznanju. Še ljubše bi mi pa bilo, to moram priznati, ko bi se jaz vam mogla zahvaliti za odločne one besede, katere bi bile dokazale onima gospodoma, da je Čeh vedno neustrašljiv mož, kedar hoče kdo razžaliti

njegovo ali kako drugo slovansko narodnost. Žal, da ne morem tega; saj se niste izdali niti z jedno besedico, da je moj krajan —».

Gospod Beneš je zardel in šele po trenutku je odgovoril — mirno:

«Gospica, v vaši prisotnosti nisem hotel z onima gospodoma izpregovoriti tako, kakor sta zaslužila, ker sem se bal burnega, za dame mučnega nastopa. Toda po vašem odhodu je dobila drzna germanska izzivalnost temeljit pouk in ukrotila se je».

Gospica Hrdá, katero je prijetno zadel resni, samozavestni glas doktorjev, ker je čutila iz njega resnico izgovorjenih besed, je prosila:

«Ako je takó, gospod doktor, oprostite mi prenaogle besede. Obžalujem jih».

«Odpuščanja ni treba tam, kjer ni greha. Sodila ste me le tako, kakor sem se vam zdel na videz. Ali jaz moram prositi odpuščanja svoji drznosti, s katero sem se vam približal, vas ogovoril. Velika dobrohotnost, ki se vam čita z obraza, naj bo moja zagovornica».

«Bodite brez skrbi! Nič ne vem o kakem vašem prestopku proti pogosto tesnosrčni in često duhamorni etiketi, katere postave

se ne zde nikjer tako smešne kakor baš tu na tleh prostega gorskega sveta. Ste-li zadovoljni?»

«Popolnoma! Le še jedno prošnjo! Se li smem vaši gospe materi pokloniti?»

«Nimam več matere. Na Bledu sem z gospo Duškovo, katere veliki ljubeznivosti se zahvaljujem za svoje potovanje na Slovensko. Posetite nas, če vam je drago, gospod doktor. Gospa Duškova, dama zlatega srca in duha, odkritosrčna Čehinja, vas sprejme presrčno».

«In vi, gospica?»

«Rada se razgovarjam prijateljski z možem, ki ga cenim. Bodite mi dobro došel. Sedaj pa se vam priporočam, gospod doktor. Skrajni čas je, da se vrnem domov. Današnji dan je prekrasen, kakor ustvarjen za izlet na gore. Takoj po zajutreku se odpravim na daljši sprehod».

Podala mu je roko k slovesu. Bila je fina, utrjena, nikakor majhna, toda popolnoma aristokratsko razvita. Očitno je bilo, da ni umela samo energično prijeti se dela, temveč je tudi znala ljubiti njega, ki ji je bil mil.

Odhajajočo gospodično je spremljal ognjeviti pogled gospoda Beneša. —

Gospa Duškova je bila sama doma, ko je prišel gospod doktor drugo jutro v posete. Gospica Hrdá se je mudila že od večerajšnjega dne na svojem izletu. Stara, dobrohotna gospa je prijazno vzprejela napovedanega gosta, v katerem je spoznala na svoje veliko veselje sina najljubše svoje prijateljice izza mladih let. Peljala ga je iz prijaznega planinskega domovanja, katero si je bila najela za čas svojega bivanja na Bledu, v razkošni vrt ob hiši, s katerega je bil krasen razgled na jezersko obrežje. Tu sta sedla in brzo sta bila v živem, neprisljenem in presrčnem razgovoru.

Kratki poset, kakor ga je nameraval Beneš, se je raztegnil na celo dopoldne. Oba pa, starka in mladi mož, sta bila odkritosrčna v svojem razgovoru, kakor bi se bila že davno poznala; kajti ona simpatija, ki nehoté zbližuje dobre ljudi, dobre narave, ju je vabila drugega k drugemu.

Gospod Beneš, katerega je osrčila dobrotljivost gospe Duškove, je vprašal naravnost: «Ste-li, milostiva gospa, sorodnica

gospice Hrdé? Blagovolite biti uverjeni, da me ni dovedla do tega vprašanja le pusta, vsakdanja zvedavost, temveč odkritosrčno zanimanje».

«Nisem», je zvenel odgovor. «Ali to nič ne zadržuje, da ne bi odkrito ljubila Ljudmile. To je zlato srce, poštena nprav, plemenita duša, probujen in izobražen duh».

Po kratkem premišljevanju, med katerim se je ozirala v krasno, ljubo, z nežno brado obrobjeno moško in odkritosrčno obličje gospoda Beneša, je prijazno nadaljevala:

«Poslušajte, kako sva se seznanili z Ljudmilo in postali prijateljici. Vzlic svojemu bogastvu imam težavno življenje za seboj. Zgodaj sem ovdovela, izgubivši predobrega, ljubljenega moža. Troje otrok, ki so bili moje življenje, mi je umrlo tekom leta še v otroški dobi. Samo hčer mi je še ostala. Omožila se je — ali nesrečno; smrt ji je bila v odrešenje. Otrok ni zapustila, in tako sem jaz ostala — brez bližnjih sorodnikov — sama na svetu. Žalost me je premagala, težko sem zbolela. Tri leta je od tega. Ko sem ozdravila od bolezni, katere nasledki

me še sedaj težijo, sem občutila bolj nego prej kedaj težo svoje osamelosti. Sedela sem, privezana na naslonjač, apatično po cele ure ob oknu, na nič ne misleča, ne zanimajoča se za nič. Le časih sem se zagledala nehoté na nasprotno stran, opazujé malomarno svoje sosede. Stanujem že leta v malostranskem*) zatišju, v starosvetskem tem oddelku, kjer se nahaja ponosna palača aristokracije, ugodna hiša meščana v najtesnejši bližini skromnega, skoro razpalega bivališča revežev. Nasproti mojemu domu tudi stoji taka bedna hišica, zatišje ubogih bitij, katere pa so vredne vsega spoštovanja zaradi svoje poštenosti in svojega vzornega reda. Vse svoje številne sosede sem poznala, kar jih je na Mali strani, katera je še dosedaj dobro ohranila svoj malomestski značaj in izraz. Tu vé drug za drugega, in vsi skrbé záse vzajemno, časih v dobrem, časih v slabem zmislu, kakor je pač prirojeno človeški nravi. Moja okna so bila obrnjena naravnost proti skromni, mali sobi, kjer je stanovala in še sedaj stanuje Ljudmila od

*) Mala stran = del pražkega mesta.

tega dne, ko je postala učiteljica, tedaj celih dvanajst let. Nisem se zmenila zanjo; ali toliko sem vendar vedela, da je to redna devojka, katera je zgodaj osirotela ter živi v trdem delu od jutra do večera, da bi pošteno preživela sebe in svoja brata in sestro, za katerih vzgojo skrbi vzorno in požrtvovalno. Vsi sostanovalci so jo ljubili radi njene dobrotljivosti, obče spoštovana je bila zaradi čistega deviškega življenja. Niti najbolj klevetna, najhudobnejša soseda si ni drznila dotakniti z opravljivo, smelo besedo deklice, ki je bila na svetu brez opore in obrane.

Nekega dne je stopila k meni, ko sem bila vtopljen v težke spomine, mnogoletna moja služabnica in gospodinja Katarina, zanesljiva duša, ki je prenašala udano z menoj vse slasti in strasti.

«Prošnjo imam danes do vas», je rekla.
— «Govori, kakšno; rada ti jo izpolnim».
— «Zvedela sem od sosed, da ima gospica Hrdá letos malo ur za podučevanje. Zato je v velikih skrbih. Iskreno vas prosim, pre-skrbite ji kak zaslužek. Vredna ga je».

«Pošljem torej gospici na tvojo prošnjo nekaj denarjev, da bi ji pomagala, ali dela ji ne morem dati», sem odgovorila.

«Ne vzprejme denarjev. Ne zove se zastonj Hrdá (=ponosna)», mi je odbila Katarina.

«Kaj tedaj hočeš, da bi storila?»

«Dajte ji službo, naredite jo za svojo družabnico, ki vam bo čitala. Glejte, jaz sem stara, vsa betežna in zato nisem pripravna, da bi vas zabavala, razvedrila vaše tožne misli. Meni in dekletu ustrezete».

Katarina je redko prosila česa. Zato ji nisem hotela odbiti prošnje in sem dovolila, da bi se dogovorila z gospico Ljudmilo, ki je davno že bila njena ljubljenska.

Blažen hip je bil, ko je stopila devica v moje stanovanje. Ž njo vred je prisvetil v moj mračni in žalostni dom zlati in topli žarek mirne sreče.

Katarina, videča, kako napreduje moje ozdravljenje v družbi Ljudmile, je priznala, da je ni privedla toliko skrb za devo nego záme do nedolžne, dobro mišljene zvijače, s katero je dosegla, da sem vsprejela gospico Hrdo za svojo družabnico, od katere se je

nadejala najboljših uspehov, in to, kakor se je pokazalo, po pravici. Le jedno napako ima Ljudmila. Ona je zelo ponosna, dà, časih, kakor se mi zdi, še preveč in celo neumestno. Tako na primer: Dajem ji skromno plačilo, katero ni v nikakem razmerju z uslugami, katere mi skazuje. Vsak prost trenotek meni daruje. Požrtvovalno je pri meni po cele dni in večere in streže potrpežljivo vsem mojim sitnostim. Marsikatero noč je že prebdela pri meni «stari bolnici», ne le vestno mi je postregla, temveč z ljubeznijo. To se naglo in dobro spozná. Hotela sem ji zvišati plačo. Toda ni privolila, zagotavlja me, da prejema od mene večje plačilo nego je zasluži. Najboljše njene «ure» ji ne donašajo toliko. Darove pa vse kar odklanja. Jedino, s čimer se ji morem skazati hvaležna, je izdatna podpora, katero delim revežem. Ona je jako vestna, goreča in požrtvovalna učiteljica in kot taka pozna dobro rodbinske razmere svojih revnih šolskih otrok, za katere skrbi, kakor le more. In često prihaja s prošnjo, da bi pomagala temu ali onemu revežu, kar jej seveda storim v nje največje veselje.

Záse ni doslej prosila ničesar, dasi sem ji dokaj ponujala. Tekom letošnje zime sem zvedela, ne da bi ona slutila, da bi rada šla pogledat enkrat po svetu, po gorah, v slovanske pokrajine. Ponudila sem ji, da bi šla kot moja družica z menoj na Bled. Polna otroške hvaležnosti je privolila. Svoja dva brata, ki sta študovala na vseučilišču, je poslala k sestri, ki je pred letom postala učiteljica in nastopila mesto na deželi. Mislim, da Ljudmila prvič v svojem življenju živi tu v veselju. Jezi me pa tudi tu s svojo služabno vestnostjo. Od mene noče ni za korak proč, in naravnost zapovedati ji moram vsak sprehod, vsak izlet. Ali glejte, tamle gre».

Gospica Hrdá je vstopila na vrt vesela, pomlajena. Naglo je pristopila k gospej Duškovi in pozdravlja je jo z ljubezni polno, nežno udanostjo se ji je vroče zahvaljevala: «Kako naj Vam povrnem, milostiva gospa, vašo neizrekljivo dobroto, katera mi je naklonila potovanje v čarobni tukajšnji kraj? Tu sredi prekrasne, svete narave planinske, katera uteši vsako srčno bol in prežene iz duha vso umorno tesnobo, čutim prvič, kako

blaži dušni mir in počitek. Kako sem vam, milostiva, hvaležna!»

Pozdravila je gospoda Beneša, kateri jo je, naklonivši se, vprašal: «Kje ste bila, gospica, na izletu?»

In gospa Duškova je dejala: «Pripovedujte, kje ste hodila, kako se vam je godilo?»

«Najpreje sem šla do Bistrice v Bohinjski dolini. Ta, štiri ure dolga pot po planinski planoti se mi je zdela kot krasna bajka. Od Bistrice sem šla na Črno prst. Precejšnja gora je to! Nekaj se pretrpi, predno se prileze do vrha. Toda ob krasnem razgledu, ki se ti nudi po vsem Gorenjskem do Jadranskega morja, pozabiš ves napor. In ta redka, neobičajna flora na Črni prsti! Po vsi pravici ta gora sluje najbolj med botaniki. Glej mojo kitico! More-li biti kaj krasnejšega? Dobila sem cele grmiče planinskih cvetk, natrgala si belo cvetočih planik, našla nenavadne cvetke encijana, ranunkulov, planinskih zvončkov, snežnega mahu in drugih... Moj Bog, kako krasen je planinski svet! V planinski koči na Črni prsti sem prenočila. Jedna planink mi je prepustila blagohotno svcje revno ležišče.

Ko je vzšlo solnce, sem šla do Bistrice in gledala odtod na mirno Bohinjsko jezero, ki ni bilo daleč, in videla čarobni vrelec Savice, izvirajoče z mogočnim, burnim slapom črez nebotične strme skale. Na to sem se peljala nazaj na Bled, — in tu sem, sicer grozno utrujena, pa zelo zadovoljna s svojim izletom».

Gospod doktor, ki je resno gledal Ljudmilo, ji je dejal naravnost, skoro karajoč: «Ej, gospica je zelo odločna in srčna; tako sama bloditi po oddaljenih samotnih gorah, mirno rečeno, more le deklica zelo samostojne, če ne prenapete narave».

Gospica Ljudmila je mirno odvrnila: «Mislim, da bi gospod doktor ne sodil tako pikro, ko bi bila jaz hči kakega češkega bogatina ali pa kaka angleška turistinja; ali nasproti učiteljici, ženski, ki se živi le s poštenim svojim delom, ni treba imeti nikakih ozirov. Tej se pové vse brez okoliščin. Véдите razven tega, da imam na svojih izletih i svojo gardedamo — svojega vodnika. Moj stari Joža Dragan, pošten slovenski korenjak, bi čudno pogledal vsakega, kdor bi se mi približal drzno, razžaljivo. Ali kaj takega se

ne zgodi lahko. Saj moramo me ženske same skrbeti za primerno vedenje, za vzdržljivi, skromni nastop, branimo se le izjemoma proti surovosti neolikanca, drznosti moškega. Vidite, da se nisem tako hudo pregrešila zoper družbinske zahteve».

«Nisem vas hotel, gospica, nikakor brezobzirno razžaliti. Jaz sem mož strogih družabnih nazorov in zato, priznam, zahtevam od ženske, da bi se varovala natančno vsega, kar bi vrglo le senco na čisti ščit njene časti. Prepričana bodite, da bi tako, kakor vam, govoril vsaki drugi ženi, kakoršnega sloja koli naj bi bila. Ne klanjam se bogastvu in razkošju, vsakega človeka cenim po njegovi naravi, po njegovih delih. Priznam pa, da so bile moje besede drzne, in obžalujem njih ostrost, ako vas je nemilo zadela. Prosim vas, da oprostite pikro sodbo mojemu značaju, ki je silno rahločuten v zadevah, tičočih se časti, in odpuščate, ako sem vas razžalil».

Resni glas njegovega govora, vroči pogled njegovih temnih, mirnih očíj je očaroval s svojo dobroto in odkritosrčnostjo.

Podal je gospici Ljudmili v znak sprave roko, in ona jo je prijala po kratkem pre-mišljevanju.

In priporočujé se obema damama je prosil dovoljenja še za nadaljne posete, dokler se bo še mudil na Bledu. Uljudno se mu je dovolilo.

Od tega dné je doktor često pohajal obe dami in ju spremljal na vsakem spre-hodu in večjih izletih, katerih se je mogla gospa Duškova udeležiti.

Hipoma so minili štirje tedni. Vsled vsakdanjega prijaznega občevanja je nastalo med Ljudmilo in Benešem jako prijateljsko razmerje.

Zavest, da ju izobraženost duha in resno mišljenje zjednačuje, je povzročila, da sta občevala med seboj z vzajemno odkritostjo in spoštovanjem. Nikdar ni Beneš cenil pre-nizko Ljudmilinih nazorov, ko jo je povpra-ševal za sodbo v tej ali oni reči. Ona pa je bila srečna, ko je videla, ako je izrekla svoj nazor, da zna razumeti njegove misli, da more slediti njegovemu nenavadno vzletnemu in izobraženemu duhu.

Ko pa je Ljudmila zopet некоč, kakor že često, dopolnila s finim svojim taktom misel, katere je Beneš le pol izgovoril, ji je dejal: «Čudno se mi zdi, kako da imate neobičajen, izreden razum za vse moje misli in hrepenenje. Ne vem, kako se morete tako lahko prilagoditi mojim nazorom in mojemu značaju».

«Do cela naravno vam razrešim to uganjko», se je zasmejala Ljudmila. «Že davno vas poznam, — le iz vaših knjig. Dasi živim le v skromnih razmerah, dovoljevala sem si vedno luksuz čitanja. Nabavila sem si knjig ob vsi svoji revščini. Moje resno življenje me je izučilo, da izbiram in ljubim le resno berilo. In tako se je zgodilo, da sem dobila v svoje roke tudi vaša književna dela. Ta so me brzo pridobila záse s svojo znanstveno temeljitostjo, z duhapolnim poletom, domovinsko navdušenostjo, čisto poštenostjo, globoko nravnostjo. Večkrat sem jih prebirala in jih razumela v svoji duši. Ne čudite se torej, da vas razumem».

Prijel jo je za roko, stisnil jo gorko in v zahvalo vroče poljubil.

Ljudmila se je stresla vsled radostnega čuvstva blaženosti, in oko se ji je zažarilo v ljubeznipolni nežnosti.

In ko jo je Beneš presrčno in nežno vprašal: «In kaj vam pravi pa vaše srce o meni?» — je prebledela in odšla brez odgovora.

D drugega dne je dobil Beneš Ljudmilo samo na vrtu. Zakrivaje si obličje v bolestem joku, ga ni zapazila, dokler se ni ustavil pri nji. Prestrašen jo je vprašal: «Za Boga, gospica Ljudmila, kaj vam je?»

Preplašena se je ozrla in odgovorila le z največjim naporom:

«Čitala sem Prešerna in razjokala se nad njegovimi pesmimi kakor otrok».

«Katera vas je tako presunila?»

»Sodite sam, kako strašna, obupna žalost zvení iz teh-le besed:

«Kdo zná

noč temno razjasnit', ki tare duhá?

Kdo vé

Kregulja odgnati, ki kljuje srcé

od zore do mraka, od mraka do dné?»

«Ah, gospica, slovenski ne znam! Bi mi li hotela vi predstaviti?»

S svojim mehkim altovim glasom, ki se je tresel od žalosti, je odgovorila tiho, kakor sama zasé:

«Kdo zná

noč temnou rozjasnit, která ducha sepjala?

Kdo ví

krahujce odehnati, který klove srdce

od rána do večera, od večera do dne?»

Utihnula je v tožni zamišljenosti.

Gledaje Ljudmilo z odkritosrčnim, vročim in ljubezni polnim sočutjem, jo je Beneš radovedno opazoval in sedel za nekaj časa k nji, prijel jo za roko, katero je obdržal v svoji, dasi se je ona upirala, in prosil: «Uslišite me. Odkritosrčno vam hočem izpregovoriti o sebi. Odrasel mož sem že, ali doslej še nisem poznal ljubezni. Živel sem le za delo. Vroče koprnjenje in želja, pomagati naši češki stvari, mi je ovladala vso dušo, zavzela vse moje srce. Dosti imetja imam; sam sem na svetu, nimam niti bližnjih sorodnikov. Popolnoma neodvisen sem tudi v družabnem oziru in zato se moram vsega posvetiti v narodni službi. Doslej sem bil samo delavec; ali z znanostjo, delavnostjo, izkušnostjo v življenju in v politiki morda

dospem do svojega idejala — postati kedaj voditelj močij svojega naroda».

Za trenotek je nadaljeval: «Sodite sama, ako sem imel dosedaj čas misliti o ženitvi. Mimo tega, priznavam, sem se bal, da ne bi našel deklice, katera bi zadoščala mojim zahtevam. Nečem žene, ki bi bila samo gospodinja, najsi bi bila vzorna, in bojim se žene vsakdanje in plitve, katere inteligenca je samo v površnostih in ničevnih opravilih, katera leta le za družabno zabavo, ki je mnogokrat pogubna. Meni je treba omikane in požrtvovalne žene, katera bi me razumela, krepila s svojo ljubeznijo, povzdigala s svojim spoštovanjem, hkrati pa se ne odtujevala s svojim globljim znanjem in učenim dušnim življenjem gospodinjstvu mojega imetja; povsodi bi morala biti angelj varuh. — Vi, Ljudmila, ste izredno žensko bitje, o katerem sem doslej le sanjal. Bodite moja! Iskreno vas ljubim!»

Ni odgovorila, ali v njenem pogledu se je izražala tolika vroča ljubav, da je razumel. Bil je ljubljen.

Poln blage sreče se je sklonil k nji, prosil znova: «Bodite moja!»

Ljudmila pa, oprostivši svojo roko iz njegove, je rekla z bolestno resignacijo tiho, ali trdno: «Jaz ne bom nikdar vaša žena».

«Pa ljubite me vendar?»

«Dà, ljubim vas z vso silo svojega srca in svoje duše. Vaša sem z vsem svojim mišljenjem, čuvstvovanjem in koprnenjem. Nehala sem biti svoja. Vso ste si me osvojil».

«Zakaj tedaj nočete biti moja? Ali ni res, kaj ne, da vi prenašate težko v svojem ponosu to misel, ker ste revna? Jaz pa vam pravim, da ste bolj bogata nego si morete misliti».

Ozrla se je nanj z globoko hvaležnostjo in odvrnila je, kakor bi se hotela izogniti naravnostnemu odgovoru: «Vi pozabljate, da imam dva brata, katerima sem, hočem, dà, moram biti podpora».

«Skupaj bodeva skrbela za nju. Še se pomišljate? Zakaj? Se-li morda udajate ženskim ničevnim in praznim mislim, katere — tako sem ménil — so vam neznane?»

Odkimala je žalostno z glavo, ne da bi izpregovorila, in Beneš je vprašal dalje:

«Ali vam je tako težko opustiti svoj poklic, svojo neodvisnost? Pomnite, vsaka

ljubezen zahteva žrtve. Znova in znova prosim: Bodite moja!»

In vzel je Ljudmilo vzlic vsemu njenemu upiranju v svoje naročje, poljuboval jo gorko, radostno kličeč:

«Moja si!»

Tresoča se po vsem telesu se mu je iztrgala iz objema in bolestno zakrivaje svoje obličje, mu je dejala v bridki žalosti:

«Nikdar ne bodem vaša. Čujte, zakaj! Nisem vam doslej nič pripovedovala o svojih roditeljih. Danes moram govoriti o njih. — Moj oče je bil uradnik. Vzgojen v duhu osem in štiridesetega leta, je gorel za češko stvar in se dejanski udeležil domoljubnega gibanja, dasi je bil v državni službi. Bil je mož bistrega duha in dokaj omikan, oglajenih šeg in dovtipnega govora in je bil priljubljen, dà, spoštovan v čeških družbah. Mati moja, fino, idejalno bitje, zlato češko srce, je živela le za svojega moža in za svojo deco, med katero sem bila jaz najstarejša. Revico je često mučila kaka gospodinjska skrb; kajti dohodki so bili mali in stroški očeta, ki je strastno ljubil družbo, veliki. Toda brez vsake očitajoče besede, noč in dan

delavna, je naredila vse tako, da je imelo vzlic raznim bojem s pomanjkanjem naše stanovanje, kakor je to hotel oče vedno imeti, izraz prijazne elegance. Nas — deco, je vzgajala vzorno. Oče se ni mnogo brigal za nas. Urad, shodi, družbe, prijatelji in zabave so mu jemale ves čas.

Leto za letom se je udajal oče vedno brezobzirneje svoji strasti do družbe; čim dalje tem huje se je udajal na veliko žalost moje nesrečne matere vsem veselicam, katere vodi za seboj življenje po gostilnah. Porabil je mnogo denarja; imel ga je pa še vedno. Ko ga je mati vpraševala vsa v skrbeh, od koga dobiva bogate svoje dohodke, ji ni odgovarjal naravnost, temveč je kazal sedaj na nagrado za izvenuradno svoje delo za urad, drugič na loterijsko ali hazardno igro, češ, tu dobim. Veselo in razkošno življenje je trajalo nekoliko časa, do sedemdesetega leta. Tekom tega časa se je češka javnost često razburila zaradi ovajanj, katera so svedočila, da v njeni sredi živé izdajalci, ki zlorabljajo veliko odkritosrčnost, katero so si znali pridobiti. Mnogo važnih tajnostij našega narodnega življenja in boja je bilo

izdanih uradom. Vsaka ostra in neprijazna sodba o vladi, izgovorjena često v najtesnejšem prijateljskem krogu, je bila izdana uradom, in ti so nastopili takoj proti takim obdolžencem in jih kruto kaznovali. Zlasti vročekrvna in neprevidna mladina je bila v nevarnosti, in tajni sovražniki so jo pehali v pogubo. Dolgo je bilo vse zasledovanje za vohuni brezuspešno. Konečno pa so vendar našli človeka in mu dokazali vohunstvo. Bil je to — moj oče . . . Judeževa plača za izdajo, katera je bila najgroznejša, je bila vir njegovim dohodkom. Od sramote in grizenja svoje vesti ves uničen se je ustrelil. Uboga, nesrečna mati je onemogla od težavnega življenja in od žalosti; umrla je kmalu na to . . .»

Umolknila je, premagana od bolesti in sramu. Ali osrčila se je in govorila naglo dalje:

«Mi, otroci, smo bili sami na svetu, zapuščeni in, kar je bilo najgorje — za vedno onečaščeni. Skrb za moja uboga mala brata mi je dajala moči za življenje. Z umornim trudom, v največji potrebi sem se pripravila za učiteljske skušnje in bila nameščena na srečo nas vseh. Vzgamaj svoja brata k po-

štenju, delu in vestnem izpolnjevanju vseh dolžnostij. Izkušam, kjer moje slabe moči zadoščajo, pomagati naši češki stvari. Učiteljica more, hvala Bogu, mnogo v narodovi službi doseči, ako ima dobro in trdno voljo. Saj ji je poverjena češka mladina. — Tako živim trpko življenje, polno zatajevanja. Toda vse to v očiščevanje rodbinskega imena ne zadošča. Sem in ostanem dete sramote, ki ne sme nikoli postati vaša žena...»

Dokončala je; gorko je plakala.

Beneš je molčal. Njegova ljubezen se je hudo bojevala s častjo, o kateri je nekdam sam dejal, da je rahločutna.

Po dolgem, resnem, mučnem premišljevanju, ko je odhajala Ljudmila s trudnim korakom, brez besedij, z jednim pogledom, je pristopil naglo k nji in ji govoril gorko in trdno:

«Zaradi svoje ljubezni se hočem povzdigniti nad človeške tesnopsne misli in predsodke. Tu — moja roka!»

Angeljsko obličje dekletovo se je zažarilo od velike blaženosti, njeno oko je zrlo z neizrekljivo ljubeznijo na Vojteha; ali roke njegove ni prijela.

Udana v svojo trpko usodo je prosila:

«Spominjajte se trdega izreka: »Greh roditeljev se maščuje nad otroci«, in pustite meni kesanje za očetovo krivdo. Pomislite, da prav vi, ki postanete gotovo o svojem času jeden prvih voditeljev našega naroda, morate biti mož najčistejše časti. Zato ne smete nikdar stopiti v dotiko z osebo, ki ima tako rodbinsko preteklost, kakor jaz... Zahvaljujem vas iz dna srca na vaši ljubezni, s katero se je razsvetlilo moje bedno življenje kakor z zlatim žarkom najkrasnejšega spomina. Prebogato ste me obdaroval... Moje srce je na veke vaše... Toda vaša soproga ne bodem nikdar... Ne bojte se záme. Srčno bodem živela še dalje na svetu. Silno delo mi ne dá poginiti; verujte, tudi zatajevanje je vir vzvišenega vzleta in utehe. Pojdiva oba pa svojih dolžnostih...»

Ni ji več branil, niti z besedico. Ločila sta se za vedno; srečala se nista nikjer.

Korotanske povesti.

Spisala

Gabrijela Preissová.

Z dovoljenjem pisateljice poslovenil

A. Dermôta.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabriček

1897.

IN 2 030002278

Gabrijela Preisseová.*)

Gabrijela Preissová se je rodila l. 1862. blizu Kutne gore, kjer je njen oče, Sekera po imenu, imel posestvo. Jedva pa je bila stara leto dnij, ji je umrl roditelj. Mati se je omožila drugič in vzela J. V á ň o, kupca v Plaňanih. Ta je bil mali Gabrijeli ljubezniv očim in je skrbel jako vestno za njeno vzgojo.

V Plaňanih je hodila v trirazredno ljudsko šolo. Ko je bila stara devet let, so jo poslali stariši na Smíchov (pražko predmestje), kjer je dovršila četrti in peti razred. V tem času je stanovala pri svojem sorodniku, pisatelju Františku Dvorskému,

*) Deloma sem ta životopis posnel po onem, ki je ponatisnjen v časopisu «Zlatá Praha», letnik XIII., št. 16. str. 189.

kateri je s svojo soprogo Louiso jako blagodejno vplival na nje vzgojo. Zlasti gospa Louisa je znala v mladi učenki vzbujati narodno zavest, narodni ponos in jej vcepila v srce vročo ljubezen do krasne češke domovine. Ko je stopila v dvanajsto leto, je šla Gabrijela k sorodnikom v Hodonín na Moravo. Tu je dovršila sedmi razred na češko-nemški šoli. —

V Hodonínu jo je pozneje spoznal g. Preiss, blagajnik sladkornice. Osemnajstletno gospico je vzel l. 1880. za svojo soprogo. V Hodonínu je G. Preissová ostala še deset let — do velikega travna l. 1890. Tedaj se je preselila s svojo rodbino — s soprogom in dvema sinoma — v Oslavane pri Ivančicah; tu ima odslej svoje stalno bivališče, kedar ne potuje; po zimi je v Pragi, po leti je pa bila že večkrat na Koroškem na svojem gradiču Hirschenau, kateri je menda pred kratkim prodala; lansko poletje je potovala po Ruskem. —

Gospa Preissová je že v Plaňanih jako rada čitala leposlovna dela, katera so jo tako navdušila, da je spisala, stara šele petnajst let, povest Čeledín a dcera ze statku

(Hlapec in gospodarjeva hči), katera je bila tiskana v koledarju Pospíšilově. V tej dobi je spisala še več povestij, katere pa je sama uničila; šele 1883. l. je objavila v časopisu «Ruch» drugo povest «Bolestní žert» (Bolna šala). Odslej pa so se kar vrstile novele in novelice, katerim je bila snov večinoma zajeta iz življenja slovaškega naroda.

L. 1886. je izdala v «Matice Lidu» (Ljudski matici) tri zvezke «Obrazků ze Slovácka» (Črtic s Slovaškega).

«Zábavná bibliotheka Benediktinův v Rajhradských» v Brnu je l. 1887. objavila njene «Drobné povídky» (Drobne povesti), in istega leta je G. Preissová dala na svetlo v Pragi svojo novelo «Akrobatka».

L. 1889. so izšle v Brnu njene povesti «Ideály», v Pragi pa njena drama «Gazdina roba».

«Kabinetní knihovna» je obelodanila nje «Povídky», «Moravská knihovna» pa zbirko novelic «Z mého alba» (Iz mojega alba) v Velikem Meziříčí. V tej zbirki je za Slovence posebno zanimljiva črtica «Obrázek bez nadpisu» (Črtica

brez naslova). «Vzpomínka z cesty do Lublaně» (Spomin s potovanja v Ljubljano) opisuje nam dogodek izza l. 1887., ko so se Čehi pripeljali v Ljubljano, in je bila Preissová tudi ž njimi. Kratka črtica je tako skromno in naravno pisana, a na človeka — posebej še Slovenca — napravi mogočni utisek . . .

V Pragi je objavila pisateljica l. 1890. drugo svoje dramatsko delo «Její pastorkyně» (Njena pásterka).

L. 1891. so bile v «Slezské kronice» tiskane nje «Črty ze Slovácka», leta 1892. pa «Nové črty».

L. 1896. so izšle «Korutanské povídky», katere so bile popreje objavljene večinoma v listu «Zlatá Praha».

V «Lacině knihovně» J. Otta je izšel l. 1896. še zvezek povestij, naslovljen: «Obrázky bez ramu» (Črtice brez okvirja).

Vsi večji češki literarni listi (Světazor, Zlatá Praha, Osvěta . . .) objavljajo nove listiška dela G. Preissové, in čitatelji se upravi naslanjajo ž njimi. Letos izhaja v «Zlaté Praze» nova korotanska povest «Dvojice břízek» (Dvoje brez). V «Světozoru» je

izšla v novem letošnjem letniku povest iz življenja Slovakov, v «Osvěte» istotako. V tem listu je tudi studija z Ruskega, za katero je pisateljici dalo snov potovanje na Novgorodsko razstavo.

* * *

O pomenu G. Preissově kot pisateljice bi se dala napisati obširna razprava; kajti ona si je tekom časa pridobila jako častno, dà, odlično mesto v češkem slovstvu. Izbrala si je popolnoma nov vir, iz katerega je začela zajemati snoví svojim razvodom: začela je z velikim vspehom opisovati življenje slovanskega naroda na Koroškem in bratskega nam slovaškega ljudstva. Na podlagi bistrega opazovanja, pesniškega navdušenja je proučila vse dejanje in nehanje ondotnega ljudstva in je krasno opisala v ljubkih svojih novelah, deloma je še opisuje.

V noveli in drami svoji riše nam G. Preissová kot prava umetnica in pesnica življenje, kakoršno je; lahko se trdi, da se ona ravná popolnoma po Goethejevih, često že citovanih besedah:

«Greift nur hinein ins volle Menschenleben,
Denn wo ihr's packt, da ist's interessant...»

Često nam kaže žalostno, temno stran človeškega življenja (zlasti kedar opisuje ljudi iz jugovzhodne Morave), da nas pretresa silna tragika (prim. njeno dramo «Gazdina roba», katera se je baš te dni zopet predstavljala v «Narodnem gledališču» v Pragi). Drugod zopet človeka gane tista neponarejena, naravna najivnost, katera se pogosto nahaja baš v slovenskem narodu. Dobro se ji posrečijo tudi črtice, v katerih nam riše vesele strani našega življenja.

Vsa njena slovstvena dela pa preveva velika ljubezen do češkega, v obče do slovanskega, zlasti pa do slovaškega in slovenskega naroda. In nikdo ne bo oporekal, da ta ljubezen jako blagodejno vpliva na srce čitateljevo ... Čujmo, kaj nam pové sama o Slovaki: «...rodila sem se na Češkem ...tu sem bila vzgojena in tu so mi vcepili v srce prepričanje, da sta Čeh in Slovak jedne krvi in jednega duha. In res — ko me je usoda pripeljala na Slovaško, mi je bilo tu kakor doma ... Prav nič tujega nisem našla tu ...» (Predgovor «Obrázků ze Slovácka». Díl I.)

Istih mislij je G. Preissová tudi o Slovencih. —

Več njenih del je že prevedenih v druge jezike, n. pr. na slovenski («Stric Martinek» v «Slov. knjižnici», «Začetek romana» in več drugih črtic, ki so bile tiskane v podlistkih slovenskih časnikov, zlasti v «Slov. Narodu» in «Soči»); na hrvatski (več krajših črtic in drama «Gazdina roba», ki se je predstavljala tudi v Zagrebu; kritika je bila jako laskava); na ruski in nemški jezik i. dr. —

To je veliko priznanje njenih zaslug za češko leposlovje pri vseh omenjenih narodih: in ona je zasluži.

V prosepah slovanske, zlasti češko-slovenske, vzajemnosti je le želeti, da bi delovala še mnogo let! . . . Slava ji!

V P r a g i, prosinca meseca 1897.

A. Dermôta.

Lahko noč!

K Mrkličevemu posestvu se je šlo iz doline poltretjo uro po zložni poti navkreber skozi gozd. Dejalo se je tu od nekdanj tudi «pri Grudnu», kakor imajo v tem kraju sploh posestva po dvoje imen, dasi je bila ta kmetija, med hribovskimi najvišja in najmanjša, med sosedi le malo znana. Po leti se je poslopje v svoji na videz nepristopni višavi vse skrilo v zelenju, samo časih je je izdajal dim, vijoč se lahno in kakor steber ravno iz dimnika; in nekoliko belih golobov, frfrajočih nad temnozelenim grebenom hriba liki bele iskre, je oznanjalo, da so tu gori ljudje. Kedar je bilo po zimi

ozračje čisto, se je srédi bele okolice videlo skromno poslopje že iz doline; marsikdo je tedaj pomiloval te ljudi, na samoti biva-joče, in se vprašal, kako se pač od tam hodi v cerkev? —

Zadnji gospodar pri Mrkličevih je bil dolgi Matevž. V tem času je stopalo po navadni nedeljski poti od Grudna dvoje večjih in dvoje manjših čevljev; — bila sta to Matevž sam in Mica, njegova mati. Ali kmalu je opešalo dvoje manjših, in gospodar je hodil marsikatero nedeljo sam v cerkev; mati pa je varovala doma.

Ob takih priložnostih pa je prinašal Matevž seboj iz doline od kupca to in ono, časih celo kako popravljeno ali tudi novo železno orodje ali pa perišče žrebljev. Več ni potreboval od dolinskega svetá. Mrkličev svet je bil v obče strm, toda, ker je bil proti solncu obrnjen, je vse dobro rastlo; mladi kmetič pa je mislil tudi na vse. Rži je sejal toliko, da je bilo vse leto dosti kruha; na najboljši kraj je vrgel celó mero pšenice, ovsa in ajde, vsadil malo koruze, boba, fižola, prosa in krompirja; časih se je spomnil celo na konopljo in na olje iz

bučinega semena. Za hišo na travniku je bilo nasajeno drevje: hruške in jabolane, katerih sadje je za vse leto zadoščalo za mošt. Vir denarja pa je bila tu reja govedine, od katere je redno vsako leto lahko prodal dvojce pitanih, časih so se pa zraven prodale še starejše ovce

Mrkličeva očevina je bila trd kruh; ves svet se je težko obdelal, in spomladanski nalivi so radi trgali cele léhe mlade setve. Ali mladi, neumorno vstrajni kmetič se ni pomišljal, drugič opraviiti uničeno delo; tolažil se je, češ, za ajdo še ni prepozno. Matevž ali Tevža je bil nezakonski sin Micike Mrkličeve, katera je ostala samica do smrti iz vzroka, o katerem sama ni premišljevala. Tevža je imel ime po svojem dedu in je ostal od takrat, ko so odnesli starega k večnemu počitku poleg hribenske cerkvice, sam samcat za vse moško delo.

Kmalu potem je pripeljal materi na pomoč mlado, drobno, ali pridno in razumno snaho, katero si je poiskal med kranjskimi ženjicami, katere so ga, ko je šel v cerkev, srečale in vprašale za delo. Mati njegova je bila s to volitvijo zadovoljna, dasi je

mlada govorila malo drugačno slovenščino in je prinesla vse svoje premoženje le v košarici. Stara mati si je dobro zapomnila, da ji je Kolarjeva, ko je snubila njeno hčer za Matevža, hitro odbila, rekoč, da bi se njena hči ne mogla navaditi tam gori pri njih. Vrhu tega pa je Mico veselilo i to, da je njen sin sedaj živahnejše nego drugikrat prepeval sam sebi z žarečim obrazom :

Dečlo svojo mam jaz rad,
Kot Bog je dal že na stokrat — holálaho!
Ptič svojo poje pesmice,
Jaz mislim na svojo ljubico — holálaho!

Tedaj pa se je spomnila na ono kratko dobo svojega življenja, ko so v njenih prsih kar same vstajale nove pesmice, in tiho je zaplakala — od veselja; kajti videla je, da ima sin srce kakor ona.

Z Jerico in dvema kmalu drug za drugim narojenima otrokoma je dahnila na Mrkličeve popolna človeška sreča. Po zimi je bilo v hiši, katera je bila ograjena okoli in okoli s skladovnicami drv, prijetno kakor v gnezdecu; od spomladi do jeseni pa so se veselili s prirodo, katera jim je bila tako rekoč druga mati. Nebeški obok, ki se jim

je zdel tukaj bolj okrogel nego drugjé, je bil tu ustvarjen le zánje. Mala Micika in njen bratec sta si pa vsled pripovedovanja babice mislila, da tisti skrivnostni Bog, katerega lepa in okrašena podoba je visela nad durmi v izbi, odhaja le ponoči, ko vse spí, od njih v svoje nebeško prebivališče.

Kakor streha njih hiše se je nad njimi prijazno razpenjalo nebó s svojo zagonetno spremenljivostjo, najsi je bilo jasno, ali blagodejno svetlo, ali toplo, ali deževno, celó v grozi nevihte. Uživali so razgled po svetu, kateri se nikjer ni zdel toli ustvarjen za zadovoljnost. Vse okoli njih se je veselilo z Mrkličevimi: ptičja gnezda v bližini, veverice po vejah, kristalni studenec, ki je curljal po izdolbenem žlebu in se iskril v solnčnem svitu, za vrtom pa prehajal peneč se v majhen slap; ščebetava, na pol slepa sraka, ki se je smešno družila z golobi; kresne mušice, žabica v žlebu: vse to jim je bilo v radost, in samo kragulj in lisica, ki sta časih grozila prostosti kuretine, sta bila tu sovražnika. Kaj čuda, če je Jerica, ki je vedela povedati v začetku tukajšnjega svojega prebivanja marsikaj o človeški hudobnosti, ka-

tero je izkusila kot sirota, kmalu pozabila vse to. Oči so se ji žarile od sreče, kadar je prišel jest mož moker od potú s polja domov, a si še tedaj ni privoščil odmora. Tako je bilo ves čas, dokler je bilo dosti dela na polju. Mož ni hotel, da bi hči stala praznih rok, kedar sinček prevzame gospodarstvo. Začel je zanjo v piskerček iz porcelana, ki ga je prinesla Jerica z doto v košarici, spravljati srebrne goldinarje. In dasi nihče ni umel pri Mrkličevih čitati in pisati, so vendar znali šteti, koliko imajo že prihranjenega.

V posodici je bilo že šestnajst goldinarjev, ko je Matevža jel vznemirjati v lepih njegovih mislih hud kašelj, kateri se ga je lotil vsled preobilega napora in prehlajenja. Mati je imela spravljeno posušeno lipovo in bezgovo cvetje ter pasje salo; sedaj je Matevž poskušal drugo za drugim. Ali zastonj; kašelj je bil trdovraten, in Tevža se je moral delu odtegovati. Le sreča, da je začel kašljati šele na zimo, ko ni bilo treba toliko delavnosti. Toda za Matevževo potrpežljivost je bila to huda izkušnja. Bližala se je že pomlad, ali kašelj še ni odjenjal. Ker sta ga

ženski nagovarjali, je šel Matevž v mesto k zdravniku, da bi bilo že vendar enkrat konec te nadloge . . .

Ženski kar pričakovati nista mogli Matevža. Tisti čas je bil dan že dolg, ali gospodar se je vrnil šele, ko je bilo nebo že posejano z zvezdami in sta otroka že davno spala.

Ni prišel sam; s seboj je pripeljal malo gluhega hlapca, ki je pri Mrkličevih že delal, ko je bil še ded živ. Po sili se smehljajoč je pripovedoval, da mu je zdravnik naročil, da bi si koga poiskal za pomočnika, dokler ga kašelj ne pusti. Sicer je še pravil, da je ta zdravnik jako učen in moder gospod.

Tevža je res prepustil vse poljsko delo zanesljivemu in delavnemu hlapcu, sam pa je začel popravljati orodje in pohištvo. Tu in tam je pokril streho z novimi, dvojnatimi deskami; iz stare veže je spravil drobno kamenje in obložil tla z velikimi ploščami; na dveh straneh poslopja je naredil kapnici odtok.

Naposled je postavil zraven poslopja leseno kolibo, katera se je zaklepala in v kateri je zlasti rad obdeloval razne reči, ki

jih je pripeljal nekdaž v vozu iz doline in jih skril pred ženskama.

«Tevža», ga je skrbno ustavila žena, ko je ravno zaklepal kolibo in postal na pragu med odprtimi vrati pogleduje z iskrečim se pogledom, kar je hranil v nji — «lepo poslušáš svete gospoda doktorja! Na jedni strani se dela izogneš, na drugi si je pa izmisliš. Stokrat bolj si videti upehan nego si bil preje. Kašlja se še nisi iznebil, in žetev imamo pred durmi. To je pa záte čas trpljenja... O Marija! Jaz pojdem sama k doktorju...»

Tevža ni takoj odgovoril, temveč stal nekaj časa s povešenim pogledom in tako žalostnim obrazom, da je bilo Jerici skoro žal, da je njen glas zvenel nekako očitajoče. «Mene to že skrbi», je dodala mirno in mehko; «poslušala sem te danes po noči».

«Kaj bi povešala glavo?» se je oglasil tiho kakor v sanjah mladi kmetič. «Saj veš: vse do svojega časa in Gospod Bog na veke».

«No, seveda. Če te pa ta neumnost muči že tako dolgo... Še po noči!» je vzdihnila Jerica znova.

«Žetev imamo že pred durmi, res», ponavljal je Tevža prejšnje ženine besede; «toda polgluhi Fran odvrne ravno toliko, kolikor bi storil jaz sam». Utrujen je sedel v veži in dostavil: «Dobro me nadomestuje, in miren človek je. To me veseli, da sem se tedaj spomnil nanj!»

«Ne mislim na delo, temveč ná-te», je dejala žena, a glas ji je zamíral; sedla je k njemu.

Tevža jo je nehoté prijel za roko. «To mi je žal», je govoril počasi, «da si ti le ženska. Jaz — sam zá-se — sem le hvaležen Bogu za to, kar mi je že dal uživati. Dobro mater in dobro ženo sem imel — in otrok sem tudi vesel... In tu pri nas je svet tako lep — vidiš? Vsak kamen mi je drag...»

«Dà — da bi te le že Bog rešil te izkušnje», je zaplakala Jerica.

«Vidiš — izkušnja — » je govoril Matévž siloma po kratkem molku, «nič drugega... In to naj bo za pokoro. Mati si je izmislila oni dan, da sem iztaknil to po svoji krivdi pri delu. Kaj ni že davno popred vsega tega določil Drugi? In Njegovi volji se je težko upirati. — Glej, Jerica, samo to-le

bi rad imel po svoji volji: ko bi jaz tako-le umrl — človek mora biti vedno na to pripravljen, če tudi je zdrav — kakor je dejal gospod doktor, ko sem bil pri njem, — bi prav nič ne bil žalosten zaradi sebe, pač pa zaradi vas. Lažje bi mi bilo pri srcu, ko bi ostali vedno skupaj — ko bi vsaj kje blizu mogel ostati. Jaz nisem nikoli mogel zaspati v dolini, kakor nekateri v gostilnici ali celó v cerkveni klopi. Jaz pa nikoli ne — pa saj veš — saj sem ti že vse povedal, kake so moje navade».

Žena ga ni razumela, toda njegove malo zmedene besede so ji krčevito stiskale srcé. Sreča, da je že prignala tašča živino s paše, petletna Micika in mlajši Tevža sta ji veselo pomagala poganjati z jelševimi šibami. Jerica je morala iti mlest. Tako ju je rešilo tožnega razgovora, katerega sta se itak izogibala oba, kakor bi se ga bala. Tevža je vstal za Jerico, vstopil se k durim hleva in pogladil vsako prihajajoče živinče. Smehljaje je pogledal kričeča otroka in jima tiho, da bi ženski ne slišali, dejal: «Počasi dorasteta hiši na pomoč. Krave so povsodi dekletove in voli zopet bodo Tevževi. Ovâe

bosta imela vsak pol, v kolibi vsak svojo novo hišno opravo, a ostalo uredí vama mati».

Otroka se nista brigala za pomen njegovih besedij, skakala sta okoli najmanjšega jagnjeta in bila s šibami na zvonec pod kravjim vratom, da bi jima lepo zvonil. Na pol gluhi Fran je dobrohotnega obraza pripeljal na vozičku kup dišeče nasečene trave, in gospodar, motreč vse to v prijetnem poletnem večeru, je čutil, da je neizrekljivo težko človeku zapuščati tak dom.

V tej noči Tevža ni mogel spati zaradi kašlja in notranje tesnosti; prišla mu je tolažilna misel, postaviti na svojem imetju blagoslovljen križ. Leseno podstavo bi naredil sam, Krista pa bi naročil po Stajevaškem selu iz mestu. Ko bi bilo to postavljeno, prišel bi lahko hribniški gospod župnik blagoslovit. Žena je razumela, da je to za njegovo ozdravljenje; zato je pritrdila njegovim misli, dasi bi veljalo denarjev. Tudi stari materi je bilo to všeč. Bodo vsaj imeli na svojem svetu posvečen prostor, kamor bodo hodili molit.

Tako so dobili na Mrkličevem gospodarstvu zadi za hišo, kjer je borov gozd

mejil vrt, blizu malega šumečega vodopada svet prostor svete tolažbe.

*
*
*

Ko se je bližal Božič, so ljudje nakrat imeli mnogo govoriti o malo znanem jim imenu Mrkličevem. Zadnjo adventno nedeljo je oznanil s prižnice hribniški gospod župnik, da se je napravil Mrkličev Tevža, gospodar tam na zadnjem posestvu v hribih, v cerkev k adventni spovedi, pa se ni več vrnil domov. Mogoče, da se je zapoznil vsled svoje slabosti ali zašel in našel v zametih snega — tisto noč je bil hud vihar — svoj grob. Župnik je prosil v imenu žalostne družine in krščanske ljubezni, da bi verniki pomagali iskati Tevža.

Tako je nakrat šlo vsled sočutja in radovednosti mnogo ljudij po poti k Mrkličevim. Otroka sta se čudila tam gori, da je toliko ljudij na svetu.

Žalostna Jerica, jokajoča se tašča in udani Fran so solzni razkazovali kolibo, kjer je zapustil dobri Tevža svojima otrokoma lep spomin svoje ljubezni. V uzornem redu je postavil na jedno stran za Miciko nov kolvrat, pinjo, malo mizico, skrinjo za perilo,

valjarček z desko, srp in raznovrstno kuhinjsko orodje, kamor je dal tudi piskerček s prihranjenimi šestnajstimi goldinarji. Nasproti je bil zopet oddelek malega Tevže: lopata, velnica, motika, sekira, dve žagi in druge drobne reči, lep bič, nekoliko grabelj, katere je Tevža sam naredil, in zeleno pobarvani panj za čebele. Na žrebljičku je bila obešena Tevževa srebrna ura z medeno verižico.

Otroka še nista razumela te ginljive zapuščine; toda baš ta dva nerazumna, drobna otroka sta bila, ki sta našla za malo časa očetov grob. Ko sta nekoč po viharji božični noči prišla z materjo molit h križu, so ugledale nepokojne njiju oči, da tam za križem molí iz snega špica očetovega črevlja . . . Tam na spodnji strani se je stisnil v malo globino Tevža, ko je čutil, da njegova sveča dogoreva. Bal se je, da ne bi razžalostil svoje rodbine, bal se je, da ga ne bi sicer odnesli daleč odtod . . .

Šele sedaj ga je Jerica razumela. Vsa groza in ves strah osamelosti, ki sta jo navdajala zadnje dni, sta izginila pred tolažečo jo zavestjo, da je ostal Tevža pri njih. Brzo

je šla v dolino, kupila rjavo rakev in naprosila župnika, da bi zaradi nje in zaradi tožne želje pokojnikove prišel na goro in blagoslovil Matevžu za križem domači grob.

Dokler ga ni zamêla visoka snežena odeja, je hojevala Jerica vsak večer sem kakor na razgovor. Trdno prepričanje, da vé Matevž o vsem, kar se okoli godí, ji gladi skrbno obličje. Pravi mu v duhu, kaj se je danes delalo, kaj jo skrbi in kako otroka veselo rasteta. Skupaj gledata in poslušata šumenje slapa, ptičje sosedstvo, kresne mušice in žabice v žlebu — ničesa jima ni bilo treba zapustiti; vse to je njuno. Jerica hvali Boga, da ji je dal takega soproga, in ne toži v bridkosti, da ga ji je zopet vzel. Preprosto srce sirote je navdajala ljubezen, ki sega v večnost, in sreča jo je prešinjala, kedar se je sestala pri križu v duhu s soprogom.

Še le, ko se spušča noč na skrbno čuvani ta prostor, kjer ni zavisti in tožeb in vprašanj človeške družbe, želi Jerica svojemu Matevžu — bodisi ob grobu, bodisi — kedar je gomila zakrita s snegom — s hišnega praga véno: «Lahko noč!»

Nevihla.

Jedva je utihnilo zvonjenje po tesnih stolpih v dolini, je vzplamtelo po višinah neštivilno kresov, strel se je začel vrstiti za strelom, da je vsa pokrajina odmevala v slavi večera pred binkošno nedeljo.

Iz Kočebove hiše je odhitel kravji pastir z obema deklama takoj po večerji nekam h kresovom, in kup pripeljanih brezovih vej je ostal pred hišo nedotaknjen, kakor so ga včeraj zvečer zložili posli.

«Na nikogar se ne more človek zanesti —» je vzdihnila Kočebova gospodinja, lepa in pametna vdova Katra, prišedši pred kuhinjski prag. Za hišo pod postrešjem, kjer

je stalo nekaj vôt, kôs in grabelj, je čepela dremajoča na kupeu sena stara beračica. Katra ji je prinesla piskerček mleka in kosek kruha ter postavila oboje na bruno pred njo; ali starka, sicer tako živahna in zgovorna, da so jo povsodi radi videli, — danes ni mogla vsled neke nagle oslabelosti niti jesti. Toliko, da je pritrdila vzihljaju gospodinje:

«Ah, dà, dà, dà . . .; moške glave ti manjka povsodi, revica!»

«Ne manjka mi je, ne —» je odvrnila Katra odločno; — «manj skrbij bi res imela. Sedaj pa delam za dve dekli — toda se mi vsaj nikogar ni treba bati in nikogar poslušati. Moški dandanes niso nič prida — zlobni so».

«Dà, dà, dà, — prav imaš —» je pritrdila starka utrujeno.

«Novih skrbij z otroci si tudi ne želim —» je modrovala Katra dalje; «tri mi je dal Bog, ko mi je pa zopet vzel starša dva, ki sem jih že vzredila iz najhujše dobe, sem dosti izkusila, kaj je boleost in težava. . . . Nikdar si nisem mislila, da je zakon ták! Ko sem bila prosta, se mi je godilo kakor

ptičici; skok sem, skok tja, brza kakor misel, in jedva sem si dela zvečer roko pod glavo, sem že spala . . . Da bi bila ostala do smrti tako! . . . Moj Tomaž je bil možak, da bi ga kar gledala — dober, reden; ali vendar je često dejal, da se ženskega dela cel dan ne nabere za perišče. Dasi sem imela opraviči z otroci in sem kuhala za deset ljudij . . . Gospodar ima nedeljo in praznik — gospodinja nikdar — in vsega tega moški še ne priznavajo . . . Poredneži so, ki le samim sebi dobro želé in privoščijo . . .»

«Oh, oh, oh — je že tako —» se je oglasila beračica.

«Konečno nočem, da bi kak očim žalil mojega Tomažka —» je navedla Katra nov vzrok, «a tega ne rečem le zato, ker nočem, da bi ljudje govorili, da se mislim možití . . .»

To je pravila Katra vsakemu in že se je razglasilo o nji, da je to odločna ženska, katera zna preprečiti vsako obrekovanje v svojih mladih vdovskih letih.

Sedaj, ko je Katra zopet enkrat ponovila svojo znano modrost, je zgrabila nekaj brezovih vej, da bi jih razpostavila za jutranji praznik; ali začuvši iz izbe jokajoči

klic svojega dveletnega otroka; o katerem je mislila, da že spi, je pustila zopet to delo in hitela v izbo. Kmalu se je vrnila z lesenim vozičkom na nizkih kolesih, vlekla ga za dolgo oje z levico in pevaje s prijetnim glasom neko pesmico je začela postavljati s prosto desnico brezove veje po vrsti okoli hiše, izkopavši popreje s priostrenim grabljiščem jamice; na okna je križema postavila mladik, in ker ji je še malo ostalo, je šla delat vrsto tudi pred hlev.

Tu okoli je bila pešpot do njene kašte, katere obširne prostore je pripravljajal pristav z jednim hlapcem za letošnje pridelke. Precejšnje, jednonadstropno poslopje, z visoko streho, je stalo malo nižje od hiše soseda Vraža, toda obsenčevalo je to više stoječo kočo kakor velik človek majhnega. Bolj nego domači posli je hodil po stezici, ki je bila med obema gospodarstvima, mladi kmetič Vraž, ki je zahajal tod vsak večer nekaj popravljat k studenčevemu izviru. Kočebova družina je hodila, kjerkoli se ji je zljubilo, doli in gori; Jurij Vraž pa je vedno koračil po tej stezi, kjer je bila trava že tako po-

hojena, da se je videla pot že od daleč še v mraku . . .

«Danes ga ne bode —» spomila se je kar tako mimogredé, dasi je mislila le na sveto stvar, katero je spravljala za praznik božji; — jedva pa ji je prišlo to na misel, se je prestrašila Jurijeve postave, ki je prihajal danes od nekod drugod nego je bila navada. Naglo je stopal in preskočil brzo na potu mu stoječe lestvice, ki so bile ondi naslonjene mesto plotu. Taka živahnost Katri ni bila všeč; po njenih nazorih bi moral imeti petindvajsetletni Jurij, odsluženi vojak, že malo več resnobe v sebi. Sicer pa — mislila si je — ji tako ni nič mari. . . .

«Bog daj srečo!» je pozdravil Jurij vdovo že za hrbtom, da je morala že vsled kristijanske uljudnosti na pol glavo obrniti; tiho je odgovorila: «Bog daj!» Vedela ni, ali se danes Jurij zopet ustavi ali ne; opravičiti se mu pa vendar mora, da ne bo mislil, da je čakala njega. «Sama sem ostala danes doma» — je dejala, dobro besede premišljaje — «in morala sem sama postavljati veje. Posli se niso spomnili, da bi bila hišo

olepšala za praznik, ali h kresovom igrat se — tega niso pozabili . . .»

«Jaz se bom moral tudi vrniti —» je dejal Jurij na Katrino opravičevanje. «Malo sem šel pogledat na ono stran, kjer streljajo, pa sem pozabil na lisca, konja, ki je nevarno bolan . . . Jezilo bi me, ko bi se mu kaj pripetilo, mene bi pa ne bilo pri njem . . .»

«Saj pri vas stari oče obskrbuje gospodarstvo» — je rekla Katra.

«Pa ima revež tudi rad pokoj, — davno je že dosti njegovih skrbij Ko zvečer leže, spi do jutra, ne da bi se probudil. On sicer toži, da je to huda slabost, — jaz pa sem vesel, da sploh more spati . . .»

«To je lepo od tebe, da privoščiš staremu očetu» — je hotela reči Katra; toda ker se ne smejo moški preveč hvaliti, je rekla nekaj družega. «Kaj pa mu je — Liscu?» — in se sočutno obrnila popolnoma k sosedu.

«Star je že in tudi hudo izdelan» — je menil Jurij.

«Vaš svet je tako neroden» — je pravila Katra — «sama strmina! Pa da bi vsaj vsega ne obdelovali, da bi nekaj pustili za

pašnike! Na takem zemljišču se pa ne pri-
dela niti toliko, da bi se delo izplačalo . . .»

Jurij je privzdignil klobuk in dejal ne
posebno pogumno: «Težko je usodi kljubo-
vati . . . Tisočkrat sem si že mislil, da to
dvoje posestev, moje in vaše, bi imelo biti
— jedno; to bi se gospodarilo! Mi nimamo
pašnikov, vam pa jih preostaja . . . Ali, moj
Bog — čemu bi mislil» — je končal Jurij
vzdihnivši.

«Vsak mora obdržati to, kar je njego-
vega», je odgovorila mirno Katra.

«No, sevé; saj človeku to le takó pride
na misel», je rekel Jurij skoro malosrčno
in, dasi se je že temnilo, je vendar povetil
pogled.

Zato pa Katra ni povetila glave. «Glej
ga, na, kako misli o mojih pašnikih»; ne-
volja ji je napolnila prsi in ji stiskala srce.
«Tako mlad in prijazen je» (Katra se je
spomnila jasnih, z dolgimi obrvmi obrob-
ljenih očij Jurijevih in njegovih ustnic, tako
ljubeznivih, kakor ne bi mogla čez nje laž),
«s premoženjem pa zna računati kakor
stari . . .»

Zato je dejala glasno s prepričevalno odločnostjo in naglo, kakor bi s tem hotela popraviti neprostovoljni molk: «Prav imaš, če rečeš: »zakaj bi mislil na to?» — Ako človek premišlja, kaj bi moglo biti in kaj bi rad imel, — pa se to ne more uresničiti — dela res nespametno in zastonj!»

V tem pa je Katra zopet prišla oje vozička in se ž njim tako obrnila, kakor bi hotela oditi v hišo. «Temni se — kakor za dež», je dostavila le, da opraviči svoj odhod,

«Temni se, dà», je odgovoril Jurij tiho in razžaljeno. «Malo že kaplja; predno bom doma, bodem moker do kože».

«Moral boš teči», je svetovala Katra.

Stemnilo se je že tako, da nista videla drug drugega v obraz. Juriju je prišlo nekaj na misel. Prijel je tudi za oje vozička in dejal: «Do durih ti bom pomagal». Ko pa je Katra hotela braniti, je dostavil še mehko: «Ne boj se; pazil bom, da ne vzbudim malega».

Njegove besede so donele tako milo, da se je resnobni Katri mladi kmetič z nerodovitnega posestva zopet smilil. Saj mu je vse odločno dopovedala, zakaj bi mu še

to uslugo odbijala in ga žalostila? Z zadovoljnim smehljajem, kateri ji je odpodil iz prsij prejšnjo nevoljo in katerega ni mogel nihče zapaziti — je dovolila, da je Jurij peljal voziček. Ko pa sta došla do vrat, mu je mirno pomagala čez visok prag in zraven uljudno rekla: «Lahko noč!»

Duri se niso zaprle za Katro, ali ona se je izgubila v sobo, da je ni bilo več videti; le njeno tiho pevanje: «Aj — tutuja — haja pupaja!» je Jurij še slišal. To že ni bllo več zánj, njega je Katra že odbila z besedami: «Lahko noč!» ...

Kar dejala je: «Lahko noč!» — in še toliko sočutja ni imela ž njim, da bi ga poklicala: «Počakaj, prižgem luč; posédi pri nas!» Nikogar nima doma, sama je, da je strah, in vendar noče, da bi toliko počakal tu pri Kočebovih, da bi se posli vrnili... Nobenemu beraču bi tega ne storila, da bi ga pustila pred dežjem za durmi, da bi ga pošiljala domov... Samostalna gospodinja je, sevé, — lahko dela, kar hoče; dobre besede mu ne privošči, ne, še očita mu, da ima slabo posestvo — nerodovitno zemljišče, — — da nima pašnikov.

Jurij je zaškripal z zobmi; zdelo se mu je, da sta mu padli iz višine dve deževni kapljici v oči. V tem ga je postalo sram, obraz mu je zalila kri; kajti kaj takega se mu že davno ni pripetilo, da bi imel solzne oči.

«Ej, kaj», je dejal in prikimal — «čakaj, nikoli več me ne vidiš tu! Imej svoje lepe pašnike in svoje rdeče lice tudi; tako si že vdova...»

Jurij si je ulomil borovo vejo, ki mu je molela na pot, in začel besno mahati ž njo po zraku. Bilo mu je tesno — vroče; skoro bi se bil zadušil. Na hribu nasproti je žarelo nekoliko kresov; ta svetloba ga je bodla v oči. Želel bi si le samo temo, — mrzlo temo. Svet mu je bil puhel in ničeven, vse ničevno, s temi slavnostnimi ognji vred, ki gore le, da jih ljudje vidijo...

Kaj pa je tak-le ogenj? Vzplamti, razžari se, nakrat pa ni od njega nič. In pesmi, katere je časih imel tako rad, in streli? Zadoné, odmevajo po gorah — odzvené in od njih tudi ni nič več. Vse je tak prazen nič, tudi človeško življenje. Človek se trudi, ne užije nič dobrega na svetu, — ko se pa na-

deja najlepšega, mu še ves up ugasne! To je vse človeško življenje! V tem je Juriju prišla na misel mila podoba. Nenadoma je prišla ta blažena misel v njegove sanjarije: Ko se je vrnil od vojakov, je gledal čisto na Kočebovem vdovo Katro, ki se je upirala in ubadala od zore do mraka, da bi vzdržala vse v redu. Poznal jo je od mladega — dasi se ni družila ž njim; kajti bila je dve leti starejša in on ji zato ni bil dovolj pameten. Katra je bila najmlajša treh že omoženih hčerâ Kočebovih, in dasi se je rekalo pokojnemu možu Katrinemu, ki se je priženil sem, Prož, vendar ni nikdo drugače dejal nego: na Kočebovem; tudi Proža so klicali za Kočebo.

Katrini stariši so šli pomagat najstarejši hčeri, ki je imela moža dan za dnem pijanega, da se ni bilo nanj zanesti; — za najmlajšo, Katro, pa niso imeli nikdar posebnih skrbij. Vsak je zmatral Katro za odločno žensko in pravil ž njenimi stariši vred: «Ta si bo že sama pomagala; ta je vsa mladeniška!»

In da je bilo v Katri res nekaj mladeniškega, je dokazala s tem, da se je sama

peljala v mesto, sama opravljala konje in vse sama oskrbela. Ob košnji pak je doma pospravljala, je pomagala kositi in vlačiti. Njen glas je bil močan in nizek, da jo je bilo daleč slišati, kedar je zapela, zažvižgati in zavriskati pa je znala kakor možak.

Jurij pa na Katri vzlic njeni krepki, sicer pa ne preveliki ne preobilni postavi popreje ni videl drugega nego ovdovelo, slabotno žensko, in iz srea bi ji bil rad vsak trenotek pomagal pri delu. Ah — ona niti slutila ni, koliko pripravnih in koristnih pritokov ji je napeljal letos zjutra zgodaj ali pozno zvečer na travnike . . . Zadnjič ji je skrivaj popravil kos plota — drugič je zopet tekel kakor majhen paglavec, da bi ji rešil dvoje kur iz vode — in sedaj je hodil dan za dnevom popravljat k studencu, ki je napajal Katrin vodovod; ko bi ga Jurij ne bil popravljaj, gotovo bi se bil pomalem usušil. Zase gotovo tega ni delal; pri Vražu je zadoščal za napajanje živine preprosti vodnjak na dvorišču.

Zaradi Katre je zanemarjal celo svoje gospodarstvo. Marsikaj je tod kričalo po popravi, in oče ga je zaman nato opozarjal.

Kad za zelje se je razpokala, streho bi bilo treba malo popraviti, pod kapom izkopati odtok — in vse to je čakalo zaman samo za voljo nespametne ljubezni do Katre. Kaj pa mu je vzbudilo ljubezen do nje? Po možu se ni jokala, revščine tudi ni poznala, njeno zdravje je kar kipelo — ošabnost ji pa rastla . . . Kaj mu je torej prišlo v glavo, da se briga in skrbi za njo?

Oče mu je iskal neveste že od Božiča; mislil je na to — mislil na ono, toda nikoli se ni spomnil na Katro. Oče pa je bil preudaren in moder človek; vedel je, kaj je zanj, in ni vprašal po ljubezni. Vrhu tega pa je bila Katra že vdova — niti za vse Koroško bi je ne hotel!

In v tem trenutku se je zdela Juriju Katrina sorazmerna postava prevelika, prav zoperno velika. Po polnem, rdečem obrazu je imela drobne pege, njene poteze so imele trd izraz — čisto moškemu je bila podobna. To ni bila ženska, to je bil mladenič — in Jurij je bil prepričan, da bi je ne hotel za vse Koroško . . .

Sprva se je zemlji obetal oni tihi, blagodejni večerni dež, kateri dremajočo pokrajino najlažje zaziblje v sladko spanje; — toda ni ga bilo.

Ko je Katri dete zaspalo, je šla zopet na prag pogledat. Vzduh je bil vroč in soparen, niti najmanjši vetrič ni pihljajal. Nebo je bilo prepreženo z neprodorno odejo oblakov; le tam v daljavi je hitelo nekaj belih oblačkov, med katerimi se je prikazovala modra lisa, na njej pa srp meseca. Skril se je sicer takoj za oblake, dalje hiteč, ali Katri je bil prizor jako po volji. Veselil jo je svet, najsi je bil še tako tihoten in oblačen, kakor baš tedaj; saj je vedela, da kmalu zopet pride znana zvezdnata noč ali pa zasije solnčni dan ljudem na radost. Ah, res, tu pri njih je bil svet tako lep, — sreča, da se ni nikamor omožila od doma, kakor so se sestre . . . Katra je pozorno gledala poslednja dva kresova, ki sta še plamtela prazniku v slavo. Ta dva sta ji nekako omamila pogled in glavo, vsa krajina pa je prestala dihati . . . Katra, sicer tako pametna, je bila v mislih v svoji deviški, da, v otroški dobi . . . Bilo ji je sladko kakor še nikoli, da bi kar

zavriskala, prav kakor ne bi vedela na svetu za nič drugega nego za življenje, katero je pripravil Bog ljudem. Vsproti se ji je vsled tega vzbujalo čuvstvo sreče; rastlo je, širilo se je, da jo je skoro zadušilo . . .

«Bog — to je vroče!» je šepetala vzdramivša se iz sanj. Mislila je, da jo tišči platneni ovratnik, in odpela si je spono za vratom. Pa se ji je zdelo, da ji nekaj grozno teži glavo, in snela si je ž nje klobuček in ruto; še celo kite, trdo spletene in gladko zvite okoli glave, si je morala počasi spustiti z glave. Kaj neki se je godilo ž njo? V glavi se ji je vrtilo, kakor da jo je nekdo urekel... Pa vendar stara beračica ni nosila v očeh sove? Toda človek, kateremu sede sova v oči, baje ne more nič za to . . .

V tem se je rdečkasto zabliskalo, razlegal se je grom.

«Bog z nami, nesreča pa stráni!» prekrižala se je Katra. Tako je bila zmedena danes, da se je ustrašila groma, za kateri se sicer ni brigala. Stekla je v izbo in prižgala svetilko; postavila jo je na okno, ali v tem se je zunaj dvignil tak vihar, da ji je ugasnil svetilko.

«To je sitnost», je vzdihnila prižigaje znova; «posli leté za neumnostmi, in človek ostane za vse sam kakor prst». Sedaj se je kesala, zakaj ni Jurija malo pridržala.

«On — saj se mu je videlo — bi bil rad tu ostal, in táka-le nevihta hitreje mine, če je še kdo v hiši».

Katra je sedla na stoliček poleg otrokovega vozička in ga že iz navade premikala gori in doli; začela je mirnejše misliti, da je ne bi skrbelo... «Aj — tutuja — haja pupaja!» je bolj zašepetala nego zapela in mislila sprva le na svoje dete... Kako je bilo to posebno lepo in prijazno, ko je veliki Jurij peljal voziček s Tomažkom!... Ali čemu dvakrat misliti na to; možki itak storé malo, malo dobrega v svojem življenju. Treba je misliti na resnejše stvari: «Ko bi se do jutri dobro zmočilo — nič bi ne škodovalo; itak se že dva dni ni moglo delati, in kdo vé, če posli ne ostanejo v dolini še do torka, ko je semenj doli? Jaz bi tudi morala iti tja; žlic potrebujem. In kako podobo za v hišo sem tudi že davno hotela kupiti... Bilo bi vsaj prijaznejše pri nas, če pride kdo...»

V tem se je Katra ozrla v kot za mizo, in zopet ji je čisto druga misel pregnala prejšnjo. Mislila si je v duhu vitkega Juriša, s kodrastimi lasmi, kako lepo bi sedel tam. Najbolj všeč ji je bila njegova udanost, njegova skromnost in nežnost. Razposajen ali pokvarjen se ji ni zdel nikoli, dasi je bil vojak tri leta. Kedar je vstal in se zravnal, je zaigralo v njem mlado življenje; sedeč pa se ji je zdel ljubši — starejši...

«Ko bi sedel tu-le pod podobo sv. Ane», je premišljala Katra dalje — «bi bilo tu bolj veselo». Ali tega, kar ji je tako vabljivo igralo v duši, ni prav izrazila z besedo «bolj veselo», zdelo se ji je. V tem trenutku, katerega si ni hotela privoščiti, ji je bilo tako tesno, ozko, a vendar prijetno; bila je srečna, kakor še nikoli... Pri njih bi bil i mali Tomažek — in kaj bi ji bil mari ves ostali svet?...

Toda ta sreča ni prišla, bilo je zánjo sedaj že prepozno... Kakó ji je bilo žal... Bog, ko bi vsaj mogla zaspati!... Premagala se je, vstala in šla je kakor opita od prejšnjega premišljevanja v vežo, da še enkrat pogleda, kako je zunaj, in če se morda ne

vračajo posli domov; potem pa se vleže in mora zaspati... Gledala je s praga, ali Bog vé, česa so iskale nje utrujene oči v tej nevihti — in ne našle... Samo življenje se ji je zdelo tako čarokrasno!..

Vendar pa zunaj ni bilo tako temno... Katra je dobro razločevala vrsto brezovih vej, katere je spostavila, tam na svitlozeleni travi je videla nekaj temnejšega borovja... Kdor bi prišel, bi ga naglo spoznala; poslušala je napeto, da bi bila takoj čula korake... Komu bi se pa izljubilo, da bi šel v taki nevihti od doma; posli so šli itak kam drugam prenočevat... Tu gori pa je švigal blisk za bliskom; nebo se je kar žarelo, kakor da se hoče razpočiti; na zemlji pa se je vse treslo od groze in vriščalo in stokalo. Na gori je dvakrat zapored treščilo, in Katri se je zdelo tako blizu, kakor bi bilo za hišo. — Spomnila se je, kako preprosto je mislila kot otrok, zaslišavši grom; dejala je vedno: «Bog se krega!» Vendar je bila tedaj bolj srčna nego danes, ko je že bila dorasla, izkušena, razumna Katra...

«V takem trenutku se zdi osameli človek sam sebi kakor črviček. Beračico Lenko

pojdem poklicat k sebi, da skupaj pomolive rožni venec, kateri prežene posvetne skrbí...» je vzdihnila tresoča se po vsem telesu.

Neprestano se prekrižuje je tekla Katra pod pristrešje.

«Lenka», se je sklonila k starki, «pojdite naglo k meni v sobo — pojdite! V taki nevihti bi vas bilo tukaj strah!»

Starica se ni ganila. Trdno, brezskrbno je bilo njeno spanje; Lenka je ležala z obrazom v seno obrnenim.

«Stari ljudje se položé kakor otroci — in že so jih minile vse skrbi», je mislila Katra in spomnila se Jurijevega očeta, o katerem ste popreje govorila... Katra bi tudi rada bila tako stara; včasih od skrbij ni mogla zaspati...

«Slišite, Lenka — slišite!» jo je klicala glasneje. «Pojdite spat v sobo! Poslov ni doma, in kdo vé, kedaj pridejo... Pojdite, bove molili skupaj rožni venec! Božja volja je.....»

Lenka se še ni premaknila.

«Kriste Jezus, to je spanje», je dejala Katra že nepotrpežljivo, prišla starko za ramo, stresla jo s tako močjo, da je ves njen

obraz obrnila k sebi. V tem se je znova za-
bliskalo, razsvetlila se je okolica, in Katra
je grozno vzkriknila . . .

Uboga Lenka je prišla sem izdihniti
dušo. To je bil preprost, navaden konec
trudne starice, potovalke brez doma,— lahka,
mirna smrt; toda Katra, ki je bila danes že
itak vsa nemirna in preplašena, kakor list
trepetlike, je izgubila vsled tega ves razum.
Vsa v strahu je tekla zopet v hišo in misleča
le na svoje dete, ga je popadla iz zibelke,
pritisnila si na prsi spečo njegovo glavico,
vrgla na hrbet ruto in bežala od hiše, kakor
da jo podé furije.

Ko se je nevihta na nebu nekoliko po-
legla, je nastalo nakrat okoli Katre grozno
šustenje, kako da vzdihuje in stoka vsa
priroda. Veje majajočih se dreves, brez, jelk,
smrek in macesnov so se spletate nad stezo,
kakor da hočejo Katri zabraniti pot. Dvoje
velikih ptičev je nizko letelo črez cesto, jed-
nemu so se oči žolto zasvetile in zaviknil je
kakor človek . . . Majhen kamniček se je
kotalal pred Katro po poti prav tja do meje,
kjer je bilo razpotje; jedna pot je vedla
k bližnjemu poslopju na desno, kjer se je

še videla luč, druga pa je vedla do njene pristave. Katra ni več mogla dalje, in nekaj jo je siloma gnalo k Vraževim; kajti le tu bi se lahko oddahnila. Zavila je torej na desno, skočila mimo vodnjaka, kjer se je nehal plot, in letela po dvorišču proti napol odprtim, malo razsvitljenim vratom.

Ko jih je zaprla za seboj in tako ubežala psu, ki se je lajajoč zagnal za njo, je čutila, da je v varnosti. V hlevu je najprvo zapazila troje prežvekajočih govéd in konja Lisca, kateri ni spal in počasi obrnil pogled na Katro.

Omahujoča, vsa zasopla se je Katra še nekolikokrat prestopila tja do kupa slame, kjer je imel posteljo Jurij, ki je ležal v zid obrnjen, oblečen in z roko pod glavo; celodnevno delo je premagalo konečno vso njegovo žalost. Spal je pokojno, kot da se mu nekaj lepega sanja.

«Kam pa sem zašla?» se je oglasila očitajoče v Katri iskrica pameti: »Tomažka sem tudi vzela s seboj — Tomažka«, je odlagala svoje breme šepetaje. Položila je otroka poleg Jurija na slamo, kajti čutila je, da bi ga utrujena roka ne uzdržala nič več. Vsa

moč jo je zapustila, kakor da ji je vse telo okamenelo. Le v srečju in v glavi je vrelo, v ušesih ji je bučalo, nič več ni videla.

«Bog, morda je to moja zadnja ura», je zašepetala znova Katra in vsled tega poplašena viknila: «Jurij!» — in se zgrudila poleg njegovega ležišča na kolena.

Jurij se je zganil, odprl oči in zaspan se dvignil. Najpreje je zapazil dete, potem pa je spoznal Katrino glavo. Mislil je, da se mu sanja, da je pozabil vse ravnanje Katre proti njemu.

«Ah, ko bi ti vedel, kaj sem jaz izkusila — kaj sem prestala!» je zaplakala Katra še bolj k zemlji se sklonivši.

Jurija je to zbolelo v srce. Zavedel se je, videl znani hlev, videl Lisca, ki je žalostno upiral vanj oči. Katrin otrok pa je mirno dihal poleg njega. To pa že niso bile sanje! . . . Toda Katra — ta moška, brezčutna, ponosna Katra ni prišla k njemu. To je bila druga Katra, slaba, osamela ženska — tej se je nekaj zgodilo — pomoči si išče pri njem. Jurij je skočil s postelje in z obrovsko močjo, s katero bi se boril zoper

celi svet za Katro, ju je dvignil kakor igračo.

«Kaj se ti je zgodilo, da si prišla?» je dejal mehko in jo obdržal v svojem naročju.

Katra ni omedlela, ali utihnila je kakor ujeta ptica . . . Izginila je bila vsa njena smrtna groza, strah jo je zapustil; Jurij jo je rešil tega, kakor da bi bil začaral . . . Kaj pa se je prav za prav zgodilo? Bila je silna nevihta (sedaj pa se je še slišalo, kako je deževalo zunaj, in to je zvenelo kakor pesem-uspavanka) in beračica Lenka jo umrla pri njih. Saj je bila že stara — nekje je morala umreti . . .

Tiho je začela to Juriju pripovedati, ali iz naročja se mu ni izvila. Ko se je Jurij neprevidno doteknil nje gorkega lica, se ji je zdelo, da se je uresničilo, kar je premišljevala ob zibelki, ko se je začela nevihta. Nakrat se je skesala in jela se sramovati. Izvila se je Juriju iz naročja in se začela zmedeno opravičevati:

«Upala sem, da boš ti še čul pri Liscu, in mislila sem, da je naš pristav s hlapcem tudi odšel s kašte h kresovom ter zaprl za

seboj. Na pristavo bi ne bila mogla v tej nevihti».

Jurij je vse to rad verjel, dasi je bilo v resnici jako dvomljivo, da bi stari pristav hodil h kresovom; ker pa je bil mirnega značaja, sta zopet sedla na ograjo in začela resen pogovor. Jurij je položil Tomažka na svojo plevnico in ga pohvalil, da je jako težak in da spi kakor ovčica. Potem sta se posvetovala, kak pogreb naj Katra napravi Lenki. Konečno je Jurij vse naravnost priznal, kaj je že vse popravil na Katrinem posestvu. Mnogo sta še govorila o Liscu in o preprostih Jurijevih vojaških spominih.

Hip za hipom je mineval; zunaj je vse utihnilo. Katra je začela misliti na odhod, toda domov v hrib ni mogla iti; odločila se je, da raje pojde na pristavo...

Jurij jo je spremljal z otrokom; šla sta čisto počasi, ker se je obema noč zdela tako krasna, kakor je še nista videla nikdar. Najvišje vrhove Karavank na nasprotni strani je odeval mesec s srebrno svetlobo; na teh hribih je bilo sedaj tako tiho, varno, da bi se Katra nič ne bala iti tja... Po drevju so plahutale sove, otresajoče s sebe

kapljice; ponočni metulj je švigljal skozi zrak — samo dobra znamenja... Tu in tam so curljali po prekopih studenčki, in Katra jih je morala nekje preskočiti, da bi si ne zmočila vsega črevlja; Jurij pa je pri tem dvignil roki, kakor da bi hotel obvarovati njo in otroka, da se mu je krepka gorjanka morala smejati... Ko se je vsul z neke nizke veje Katri na glavo rosni dež, šele tedaj je spoznala, da je prišla k Juriju gologlava in razmršena, kakor kaka pastarica... Jela si je to očitati; za prvim očitanjem pa je prišlo drugo, potem tretje... Vsa njena odločnost in resnoba, na kateri je bila toli ponosna, sta izginili... In Katra je v tej čudni in krasni noči drugič zaplakala; — sedaj pa sama nad seboj.

«Zakaj plakaš?» se je vstrašil Jurij.

«Zato, ker sem prišla taka k tebi — ah, Bog, tako preplašena», je tožila Katra.

«Saj si vendar le slabotna ženska», je dejal mehko Jurij, «Glej, ko bi jaz tega ne bil vedel, ne imel bi te tako neizrekljivo rad, — niti ko bi imela celo Koroško».

«Če bi se pa to o meni zvedelo — Bog ne daj tega! — bi se ne pokazala iz hiše!

Jurij, nihče ne sme o tem vedeti, dokler ne greva skupaj v cerkev... Glej, vedno sem pravila, da se ne bi omožila, ko bi prišel mož iz samega zlata... Sedaj me bo pa malo sram...»

Preprosti Jurij se je po teh besedah zamislil... Ni mu bilo, da bi se zasmel... Oba novozaročenca je prešinjala tista sveta sreča, da jima ni bilo prav nič do smeha...

Gospod baron.

Malo pozneje sicer nego druga leta, toda vendar je prešlo nekega jutra zopet vse: dopoldansko verno solnce je nehalo poljubljati dvoje okroglih okenc, in nemirni žarek na nasprotni steni je izginil; muh, podečih se na navadnih svojih izprehodih, ki so se pravilno vršili od jedilne mize do okna in zopet obratno, ni bilo več. Ostalo je dvoje vrabcev, gnezdečih v luknji zidú, in nekaj rmenkastih strnadov.

Tedaj je spoznal Martin Oskar, poslednji potomec staroslavnega baronskega rodu Stiftenov, jasno in natančno, — dasi je pojmil vse le zeló počasi — da je prišel čas selitve iz poletnega bivališča...

Da je prebival tu od zgodnje spomladi pa do pozne jeseni, se ni čuditi, če se pomisli, da Martinu Oskarju, človeku že od narave ponosnemu in dediču samostalnega majorata, ni ostalo od rodne zemlje za dedščino več nego samo najstarejši rodbinski grad — Stiften, katerega so pa zemljepisci imenovali že lepo vrsto let — razvalino.

Pod grajskimi razvalinami je bila od davnih časov strma skala, na severni strani pa peščena plast, kjer je životarilo nekaj zelenja, ponajveč smreke, akacije in trnje. Na južni strani, nad najstrmejšo golo steno skale se je ohranil doslej še ves spodnji del okroglega stolpa, — in v njem je našel Martin Oskar sobo, ki je bila nekdanj brezdvomno namenjena stražniku, že pred štirimi leti za poletno bivališče. Zadovoljil se je, da je bilo suho, zračno in svetlo. Časih je zatisnil oči in mislil, kako bedni so ljudje, ki stanujejo v kmečkih kočah, zakajenih in sajastih, ker so kurili na ognjiščih. Miloval jih je.

V grajski osmerokotni sobici, katere zid je bil nov in neometan, katere okna so imela nove okvire, je imel baron železno

posteljo z žimnico, blazino in rmeno volneno odejo, ki je imela tuj monogram, — prej jo je rabil neki njegov sorodnik za konjsko odejo. Potem so bile ondi tri mizice razne velikosti in ob njih klopice. Pri levem oknu je stala majhna železna peč z dimnikom, napeljanim skozi zid. Ob drugem oknu se je bliščalo zrcalo v črnem okviru, in tu je bil zataknjen mal stenski koledar. Na oknu je stalo mnogo steklenic, dve luči, nekoliko kozarcev in razna jedilna priprava. Konečno je bilo tu nekaj kovčegov in zabojčkov; na zidu ob postelji, kjer je bilo zabitih nekaj kljuk, križema z vrvmi prevezanih, je visel samokres in nekaj podob. Bile so to nekatere rodbinske slike in original nekdanj čislane, sedaj pa že jako propadle podobe, Madonne z Jezusom.

Martin Oskar se je vrnil s svojega izprehoda z osneženimi črevlji. Bil je visok, krasno vzrasel človek, osemindvajsetleten, temnorjavih las in bradat. Oblečen je bil v rjavo, dobro in ukusno narejeno obleko, na glavi pa je imel štajerski klobuk s peresi divjega petelina. Perilo je nosil belo in čisto; zato je napravil tem bolj zopern utis na

človeka njegov široki, rdeči vrat. Rdeč je bil tudi ves njegov obraz, dasi je imel sicer pravilne poteze in prijazno zroče oči; z desnim očesom je običajno malo pomežikoval, da se je zdelo manjše od levega.

Martin Oskar je strastno ljubil vino in žganje, in ker ga je vrhu tega že od časa, ko je postal sirota, napadala silna božjast, so ga smatrale plemenitaške rodbine, s katerimi je bil znan in med katerimi sta bili i dve grofovski, od nekdanj za zgubljenega človeka. Niso ga radi videli, ker jim je baje delal sramoto. Skušali so ga spraviti v kak zavod, iz katerega bi potem ne stopil nikdar več med svet; Martin Oskar pa se je znal braniti temu. Konečno so sklenili med seboj, da bodo dajali zadnjemu, nesrečnemu potomcu Stiftenskega rodu mesečno trideset goldinarjev v petih obrokih — za življenje.

Tako je korakal baron Martin Oskar vsakega šestega dne po poti k denarničarju svojega najbližjega strica, kateri mu je resnega obraza in nekako usmiljeno izplačeval šest goldinarjev. Zanesljivemu uradniku ni prišlo nikoli na misel, da bi plačal vsaj

jeden obrok naprej, Martin Oskar ga pa tudi ni prosil.

Pred štirimi leti je podpisal pogodbo, s katero se je zavezal, da zaradi tega do-smrtnega prejemanja denarjev ne bo nikoli nadlegoval in obiskoval svojih sorodnikov — in svojo obljubo je dobro izpolnjeval. Vzlic temu pa je, ko ga je nekoč njegov upnik (trgovec) brezobzirno terjäl, sčasoma poplačäl svoje dolgove, in če je časih kupil za ves svoj tedenski dohodek nekaj steklenic žganja, je trpel raje najkrutejšo bedo, samo da se je izognil novemu dolgu.

Škoda, da ni bilo na celem božjem svetu nikogar, ki bi bil spoznal v tem »izgubljenem človeku« to lastnost in jo vedel ceniti ter mu pomagal pametno gospodari-ti . . .

Do popoldneva je Martin Oskar vse pravil za selitev. Povezal je nekaj svežnjev, katere je potreboval na svojem prezimova-lišču, najetem pri lovčevih v dolini, — in postavil jih za duri, od ostalega pa se je prijateljski poslovil. Sam je vzel le naj-manjši popotni kovčeg, ki ga je bil napolnil z rečmi, katere je najbolj ljubil: s podo-

bami, z dvema zvezkoma Schillerjevih pesmij in s samokresom. Še zadnjikrat se je ozrl, zapalil si svalčico, odprl in zlahka zaprl vrata, zaklenil jih z malo visečo ključavnico in odšel.

Kmalu pa je zopet obstal pri trnjevem grmu, ki je bil poln svetlo-rdečih sadežev. Rasel je na njegovem svetu. Baron je postavil kovčeg na tla, urezal si z nožičem vejico z dvema trnoma in jo zataknil za klobuk k peresom divjega petelina.

Pripognil se je znova po kovčeg, zagledal svoje stopinje v mehkem snegu — in se ustrašil, ker je na nekaj pozabil; storil je to sedaj in se udano prekrižal — za slovo od starega domovanja in za srečno pot do zimskega bivališča, kajti Martin Oskar ni bil brez verskega prepričanja.

Ko je dospel po poldrugi uri v dolino, je videl, da se ni naletelo toliko snega kakor tam gori; v bližnji vasici in na posameznih poslopjih so bile strehe še črne. Toda po dolini se je začela vlačiti megla, oznanjevalka silnega snega, in mraz je občutno pritiskal. Barona je zazeblo. Včeraj zvečer ga je božjast jako oslabila, in sedaj se ga je

lotila silna želja. Da bi dobil kje dober ogrevajoč požirek žganja! Pa trpko se je zasmejal svoji želji; in novčiča ni imel — jutri šele dobí denar.

Vgriznil se je v spodnjo ustnico in se ozrl kvišku. Pod nebom je visela gosta, neprodorna megla, in čutil je nekaj tej megli podobnega v svojih prsih.

Nasproti se je pripeljala kočija, in kočijaž je zavpil na barona, da naj se umakne. Barona je ozlovoljil ta krič, — ali konji in voz so mu bili jako všeč. V najkrasnejših sanjah je imel tudi on svojo kočijo, lahno, rumenkasto ali temnomodro, in dvoje lepih konj, iskrih kakor strela — žal, da le v sanjah. Vse je izginilo, ko se je prebudil, in bil je žalosten.

Kočija je švignila mimo njega. Baron se po svoji navadi ni ozrl na kočijaža, vendar pa je prijel za klobuk, ker je bil znan z vsemi plemenitniki v okolici, in zdelo se mu je, da se je peljal upokojeni polkovnik Karol pl. Veilenski, ki je bival na nekdanjem samostanskem posestvu.

Pa ni se mu zdelo vredno, da bi dalje razmišljal o tem. Ugibal je rajši, kako ga

pač danes sprejme lovec. «Dober človek je, ali vedno diši po slabem tobaku», je sodil o postarnem in redkobesednem vdovcu, katerega si je izbral pred tremi leti za svojega gospodarja. Premišljal je tudi, če so že spregledali mladiči Diane v teh petih dneh, kar jih ni videl. Z Diano sta se bila spoprijateljila.

Kar je zagledal majhno črno reč na cesti; sprva se mu je zdelo, da je kmečka čepica in ni se hotel pripogniti; ali ko je zapazil nekaj rdečega, je nehoté obstal in se sklonil. Pobral je črno žametovo zavezano torbico, z bledovišnjevo podlogo in okrašeno z všitim cvetjem. Martin Oskar je začutil vonj parfuma, nehoté odvezal zavozljan svilen trak in pogledal v torbico; srce mu je bilo vznemirjeno. Videl je bel, izšivan žepni robec, mal zapisnik in čisto napolnjeno listnico dame. Baron je zardel, ko je to zagledal, in naglo je zategnil vrvico; sram ga je bilo, ker se je drznil pogledati v torbico. Kdo bi pa slutil, da je v nji — — —

Ozrl se je; po kočijažu ni bilo ni duha ni sluha. Jel je torej naglo stopati, a levica, v kateri je imel torbico neznane dame, se

mu je tresla. Čutil je, da sneži, in bil res v skrbeh, da se mu ne bi zmočila; odpel je svojo suknjo in spravil najdeno reč na prsi.

Prišel je do cestarjeve hiše, stoječe na ovinku ceste. Opazivši cestarja pred hišo, kjer je nekdanj delal, ga je pozdravil in vprašal: «Ne veste-li, čegav je bil ta kočijaž, ki se je peljal pred kratkim tu mimo po cesti proti Velikovcu?»

«Iz samostana», je bil cestarjev odgovor, kateremu ni padlo v glavu, da bi se bil odkril baronu, katerega okoličani niso posebno spoštovali.

«Hvala», je dejal znova baron. «Ako se kmalu vrnejo, bodite tako prijazen, ustavite jih in jim povejte, da se je tista reč, katero so izgubili, srečno našla in da bo še pred njimi doma. Ali boste tako prijazen?»

«Kajpada!» je pokimal cestar, in baron je hitel dalje.

Drugega dne opoldne se je baron baš igral s trojico mladih ščenet lovčeve Diane, ko je zadonel pred hišo mehak glasek, in jedva, da ga je zaslišal, sta že vstopila polkovnik iz samostana in njegova vitka, bledolična, žalobno oblečena hči.

Martin Oskar se je stresel, njegov obraz je bil nekako plašen. Ko je videl žalobno obleko deklice (katere doslej še ni poznal) in se spomnil, da je polkovniku nedavno umrla soproga, si je mislil, da je mlada dama najbrže polkovnikova hči in da je nenadejani ta poset namenjen njemu. Bilo mu je tesno. Malo popred se je vrnil od denarničarja, izzul visoke črevlje in nataknil strgane opanke, da bi lažje hodil, — to in pa zloben slučaj, da je imel pod stolom, na katerem je sedel, steklenico slivovke, ga je spravilo v silno zadrego. Ko je mlada dama že obstala pred njim, je najpreje stresel ščeneta z naročja, zravnal se in stopil globoko se klanjaje tri korake naprej, in tako, da se došleca nista mogla ozirati na njegov prejšnji sedež.

«Kaj ne, da ste vi gospod baron Stiften?» je izpregovorila deklica z milim nasmehljajem, «in gotovo vam je znano, zakaj prihajava?» Obrnila se je k očetu in rekla: «Papa, ker se z gospodom baronom že poznata — bodi tako dober —»

«Moja hči», se je smehljajal polkovnik, ki je razumel hčerino željo, da bi ju

predstavil drug drugemu, ali se mu ni zdelo potrebno — «moja Nella je letela k vam, kakor ima da krila; skoro je nisem mogel dohajati! Zelo hvaležna vam bo, gospod baron!»

«Prosim, ne vem —» se je oglasil Martin Oskar.

«Ah, ko bi vedeli», je govorila mehko polkovnikova hčerica, «kako dragocen spominek ste mi ohranil, kako bi bila jaz jokala za njim! Poglejte» — slekla je svojo volneno rokavico in opozorila zmedenega barona na svoj drobni mali prstek z bliščečim se prstankom — «morda ste si ga pa že ogledal? Ne bilo bi mi toliko za te-le tri briljante, kakor za ta spominek po materi. Najljubši ji je bil ta prstan; dal ga ji je papa o zaroki. Ko sva se včeraj odpravljala v Velikovec, je papá tako priganjal, da sem v naglici lehkomiselnó vtaknila prstan v listnico. In lahko bi me bila doletela huda kazen za to, da slučajno niste vi našel izgubljenih rečij! Najbrže se je zgodila ta nezgoda ko sem se zavijala v pled».

«Niti na misel mi ni prišlo, da vam storim tako uslugo», je odgovoril Martin

Oskar in položil svoji nenavadno lepi roki na prsi, kjer mu je burno tolklo srce. «Jaz še pogledal nisem v listnico», je zagotavljal gospici.

«Moj Bog, še pogledali niste? Glej, papá —» je pravila gospica resnobno očetu — «kaj takega stori zopet le plemenitnik». Predno se je nadejal tega Martin Oskar, ga je prijela za roko s svojo desnico in mu jo prijazno stisnila. «Ne morem vas dosti zahvaliti, gospod baron; toda kedarkoli vas bodem videla, se bodem spominjala vašega lepega dejanja».

«Moj Bog, gospica», je zajecel Martin Oskar, ves zmeden, ko se ga je dotaknila njena roka in ga je ona pogledala s svetlimi očmi in upirala pogled naravnost njemu v oči — «kaka usluga pa je to? Vsakdo bi storil tako kakor jaz, ako bi mu bil slučaj to naklonil —»

«Ah, ne — gotovo ne!» mu je prekinila besedo polkovnikova hči. «Na svetu so slabi ljudje, kaj ne, papá?»

«Kajpada, kajpada so», je pritrjeval oče.

«Toda čujte, gospod baron», je prosila z mehkim glasom gospica, «nekaj mi morate

obljubiti za to, ker sem prišla s takim veseljem sem!»

«Vse, kar zapoveste in kar bode v moji moči», je odvrnil tiho, ali že bolj samosvestno Martin Oskar.

«Vsaj s kako malo južino vas moram pogostiti v zahvalo za vaš čin. Vabim vas na čašo čaja, kateri pripravim sama; tudi prigrizek preskrbim sama. Kaj ne, da to storite meni na ljubo in pridete?» je končala Nella svoje ljubko vabilo, dočim si je njen oče prižigal smodko za povratno pot.

«Ker ste to zapovedala», je dejal Martin Oskar z glasom znova se tresočim in se klanjal, «pridem».

«Pa gotovo, dajte mi besedo — besedo plemenitnika!»

Zopet ga je prijela za roko, in on je čutil, da se ž njim nekaj godí... kakor da bi se mu krasno sanjalo... Saj ga še nihče ni pogledal tako solnčno prijazno, nihče ni še govoril ž njim tako ljubeznivo in sladko...

Ali dražestni sen se je nakrat končal. Nella se je ozrla po psičkih in se jim približala ljubeznivo. «Moj Bog, psički, tako majkeni», je spregovorila baš tako sladko

in zaupljivo kakor popreje poštenemu baronu. — «Glej, papa, vsi so jednako rjave barve, kakor moj pibrovi »muf«; — na gobčku pa ima vsak belo liso. Takega kužeka bi mi kupil, papa!»

Polkovnik je stopil k pasjici, postavljeni začasno v sobi v kotu, pripognil se in iztegnil palico do najbližjega kužeka. Ko je Diana to videla, je poskočila brzo kakor strela in glasno zalajala ter renčala še potem, ko jo je baron že zapodil nazaj. Polkovnik pa se je prestrašen umaknil, zadel ob stol in prevrgel ž njegovo nogo steklenico baronovo, ki se je razbila, po sobi pa se je razširil duh žganja...

«Za Boga!» se je prestrašila gospica, — «ti si pa neroden, papa! Morda si naredil še celo kako škodo... Kaj pa je bilo v tej steklenici?»

«Prosim, ni vredno besede — ni besedice!» je rekel naglo baron, in čelo mu je pokrila hladna rosa.

«Ali je bila vaša ta steklenica, gospod baron?» je vprašala gospica.

Oče jo je pogledal pomenljivo. «Kako more biti mlada dama tako radovedna?» je dejal z očitajočim glasom.

Deklica je razumela, da nje vprašanje ni bilo umestno; zardela je.

«Torej pridete — kaj ne, da pridete, gospod baron?» Obrnila se je, ko je bila že pri vratih.

«O, ne skrbi — gospod baron bo gotovo držal besedo», je odgovoril dosti hladno polkovnik.

Martin Oskar je spoznal, da se že odpravljata od tod, in v zadnjem hipu mu je prišla na misel uljudna dvorljivost; vedel pa je, da ne bo uslišana.

«Popolnoma sem pozabil. Prosim, izvolita za trenotek v mojo sobo, dasi sem se šele včeraj preselil iz svojega poletnega gnezda».

«Ne, hvala lepa, ni nama več mogoče», je ugovarjal polkovnik. «Treba se nama je vrniti. Nella — sirota — sedaj mora sama gospodinjiti».

«Veselila se bodeva vašega prihoda!» je popravljala še gospica svojo napačno radovednost, in že sta odšla.

Baron je stal nekaj časa kakor okamenel na istem mestu, neprestano zroč v vrata. Potem pa se je ozrl ven na pot, pogledal svoje razcapane opanke, svoji beli nežni roki in naposled stopil k razbiti steklenici ter z bridkim srdom sunil črepinje. «To je nesreča — nesrečen značaj!» je zamomljal, in zavest, da je pijan, ga je sedaj napolnila s studom in žalostjo — kar razjokal bi se bil — dasi je preslišal zaradi tega že toliko raznih pridigarskih vzdihov in tožbá.

*
*
*

V samostanu se je že pozabíla vsa hvaležnost — vsaj polkovnik se ni več spominjal — katero so bili dolžni poštenemu najdniku, ko se je šele Martin Oskar odpravil tja, živo se spominjaje vsake besede Nelline, kakor bi se bilo zgodilo vse stoprv včeraj. V resnici pa je minilo od tega časa že celih dvajset tednov. Martin Oskar je bil prepričan, da se mora dolgo pripravljati za obisk v samostanu, da bi zagladil slabi utis, kateri je brezdvomno napravil onega dne v lovčevi hiši na ljubeznivo damo. Od glave do pete je bilo treba nove obleke — treba je bilo tudi novega boljšega življenja. In koncem

meseca sušca se je namenil nekega prijaznega dné za poset; kajti polkovnika vso zimo ni bilo doma: kmalu po božičnih praznikih se je bil odpeljal s hčerjo v glavno mesto.

Kmetje in otroci, ki so si ogledovali polje, ogrevajoče se od mirnih solčnih žarkov, so se začudeno ozirali za baronom in ga skoro niso spoznali. V novi temni obleki in s trdim črnim klobukom se jim je zdel vitkejši in ves drugačen; brada je bila krajša, pristrižena; glava je bila manjša, ker si je lase lepo počesal, obraz pa ožji, bledejši. Zaradi nove obleke, katero je plačeval v mesečnih obrokih, se je Martin Oskar vztrajno vzdrževal žganja cele štiri mesece, in ker si je tudi živež pritrgoval, je malo shujšal. Zato ga pa že nenavadno dolgo ni napadla božjast in je bil krepkejšega in svežejšega duha nego drugikrat.

Dva mlada psa, Lord in Hektor, sta ga spremljala. Martin Oskar ju je skrbno vzgajal in si mislil zraven: če so bili tedaj psički polkovnikovi hčeri tako vseč, da bi bila rada imela jednega, si ga gotovo sedaj izbere; drugega pa bo imel sam za veselje. Veselil

se je, kako bo razlagal različna njuna značaja in nadarjenost. Koprnel je, da bode zopet slišal sladko govorico dekletovo; veselil se je obljubljene čaše čaja in prigrizka, ki ga pripravi ona sama. . . Nikoli še ni pričakoval ničesar tako nestrpno . . .

«Čakajta, mladiča», je dejal tiho svojima spremljevalcema, katera sta se zvedavo ozirala na vrbe, v jedni vrsti stoječe pred samostanom, na katerih so se blesteli popki srebrnih «mucik» — «še nekaj krasnejšega bomo videli».

Brez tesnobe, svest si svoje večje notranje veljave, nego jo je imel poprej, in čednejše zunanosti, je vstopil popoldan Martin Oskar na prostorno dvorišče, kjer je popravljalo nekaj hlapcev pluge in brane, ki so ležali tu polomljeni od lanskega leta. Poklical je jednega, da bi mu podržal psa, zvedel veselo naznanilo, da sta polkovnik in Nella doma, in se dal oglasiti po stari gospodinji.

Polkovnik je prišel baš po stopnicah doli s pipo in z velikim vrtnarskim nožem v roki. V prvem hipu je pogledal nepričakovanega gosta ves presenečen, toda ko se je

baron poklonil in opravičil, se je vendar spomnil: «Aha, že vem — dà, dà — Nella vas je takrat povabila zaradi tistega najdenja ... Betka», je poklical mimogredočo hišino, «pelji gospoda barona gori in reci Nelli, da se je oglasil gost, ki ga je vabila. Jaz imam na vrtu nekaj dela», je dejal mirno, kakor da se hoče s tem opravičiti, in odšel.

Martina Oskarja ni nič osupnila brezbržnost polkovnikova, kajti bilo mu je še ljubše, da je odšel in da bosta sama z Nello; saj se je tega trenotka veselil že dvajset tednov. Sploh pa je bil navajen takim vzprejemom že od svojih mladih nog.

Hišina ga je peljala v prijetno opravljen salon. Nenavaden prostor je bil to zanj in posvečen se mu je zdel. Pritajeno dihajoč se je ozrl na bele, prozorne zavese, na rdeče obšito mehko hišno opravo in na kratek svetel klavir. Na mizi je stala svilen košarica s posetnicami in dve lepi spominski knjigi. Ob steni je stalo na pozlačenem podstavcu veliko zrcalo, nasproti je bila omara, na kateri je bilo nešteto cvetlic, ki so se zrcalile v zrcalu, o katerih pa baron še slutil ni, da so umetne. Na mali mizici,

lepo izrezljani, je bil naučni slovar, slikana pihljača; mnogo vâz, medaljonov in raznovrstnih podob je prenapolnjevalo sobico — ali baronu Martinu Oskarju se še nikjer ni zdelo tako lepo . . .

Spomnil se je sobe stare Francozinje, kateri so ga sorodniki dali vzgajati. Ta je imela vso hišno opravo pregrnjeno z debelim platnom; klavir, postelje, okna, tla, kedar jih je omila, — vse to je bilo pregrnjeno s platnom. Njegova vzgojiteljica, upokojena guvernantka, je veliko čitala in mnoga dopisovala; zato pa je vedno pošiljala svojega varovanca na sprehod in mu vselej priporočala, naj hodi po samotnih potih, da bi ljudje ne videli, če bi ga slučajno napadla božjast. Ko pa se je vračal ves utrujen, ga je pogledavala ostro skozi naočnike, jezeča se, da jo morda vara. Zopet so mu prišli na misel razni hodniki, sprejemne sobe, izbice vratarjev, pisarne. V svoje sobe ga sorodniki niso pustili nikdar; vselej so ga poslali le v urad ali v pisarno, da se je tu razgovoril s svojimi strici in bratranci. Ostali svet je poznal le iz množine knjig, katere je že prečital. O sebi, o svojem namenu je

stutil le nekaj temnega, meglenega, zagonetnega — dokler se ga ni dotaknila roka angela . . .

Na pragu salona se je prikazala polkovnikova hčerica, takoj za njo pa je vstopila i postarna hišina, katero je prosil, da ga je bila oglasila. Jela je nekaj pospravljati po sobi, todi Martin Oskar se že ni več zmenil za njo. Ves je bil zaverovan v svojega angelja, — niti na misel mu ni prišlo popreje, da bo zopet tako omamljen in v zadregi, kakor da bi se mu sanjalo,

«Osmelil sem se — danes», je spravil iz sebe, ostajajoč tako počasi, kakor bi imel kamenite noge.

«Torej ste vendarle prišel; to je lepo!» je spregovorila Nella. «Pa šele sedaj . . . Jaz se že skoro ne spominjam več, kedaj ste mi obljubili, da me posetite . . .»

Čarobnost njenega govora je umirila barona. «Zadnjega oktobra je bilo», je dejal pokojno.

«Prosim vas, sedite», je rekla zopet Nella in tudi sedla. «Očetu pa morate oprostiti», je dostavila uljudno — «velike skrbij ima sedaj z gospodarstvom, ki je njegovo

edino veselje, odkar je umrla mamica. Toda, gospod baron, zdi se mi, da ste se malo shujšal. Niste li bil» — je hotela reči «bolan», pa se je premislila. «Niste li bil morda v Celovcu kakor jaz in papá?» je dovršila svoje vprašanje.

«Nisem bil», je baron odkimal, osrčil se je in pogledal deklici naravnost v obraz, zapazil je nekaj novega, — nepričakovanega: bila je objokana.

«Vi ste plakala?» mu je ušlo z jezika.

«Ah, ne bojte se», se je nasmehljala, «to se pripeti večkrat. Verujte mi, pri nas je časih tako žalostno — človek živi kakor bi bil zaklet . . . Zame je cela večnost, predno preteče jeden dan, in tako mi je tesno, da se kar razjočem. Tu blizu imam nekaj prijateljic in znank», je nadaljevala gospica zopet zavedajoča se svoje uloge — zgovorne gostiteljice — «in časih obiskujemo druga drugo. Ali kaj, to vendar ne more utešiti vsega koprnenja duše».

Tu se je Nella zganila, in rdečica je oblila njeno nežno polt. Od narave je bila jako zaupljiva in sočutna do drugih ljudij, pa ta lastnost jo je zapeljala časih do ne-

previdnosti. Dobre še, da ta ubogi baron, s katerim se je hotela prijateljsko in odkritosrčno razgovarjati, ni spoznal, da ona hrepeni le po ljubčku Maksu, s katerim se bode šele smela zaročiti, ko postane nadporočnik. Zares nespodobno in za njo in za Maksa nedostojno bi bilo, ko bi to zaupala takemu izgubljenemu človeku.

«Pod milim nebom se nakrat vse to izpremeni — in vam se tudi», je menil Martin Oskar. Spomnil se je na posrebrene vrbe pred samostanskim poslopjem.

«Ah, jaz pa ne maram prav nič za naš kraj», je rekla Nella naravnost. «Ljudje iz drugih krajev ga zopet hvalijo. Kako ste pa vi preživel vso zimo, gospod baron?»

«Prav tako, kakor zahtevajo pravila moje usode», se je nasmejal tožno Martin Oskar. «Ali ne», je popravljal in delal resen obraz, «zdi se mi vendar, da sem doživel v tem času nekaj neobičajnega». Sedaj pa je zardel in zasukal pogovor: «Veliko sem čital».

«Odkod dobivate knjige?»

«Oskrbnik mi jih prijazno preskrbuje iz grajske knjižnice».

«Katerega pisatelja pa imate najraje?» je poizvedovala gospica.

«To mi je težko povedati ... Skoro bi dejal, da Roseggerja».

«Ste li čital njegovega * * * učitelja?»

«Večkrat že. Tako ga poznam, da sem časih mislil, da ga moram nekje srečati».

«Meni se je godilo baš tako!» je živo vzkliknila Nella. — «Glejte, jednake misli imava!» Ozrla se je na staro hišino, katera je med tem tiho pospravljala in čistila itak brezprašno pohišno opravo. «Glej, glej, saj ni tako hudoben, kakor se govori o njem», je govorilo oko gospice Nelle. «Prav dobro bi se lahko zabavala s tem ubožcem». Imela je dobro in plemenito srce, katero išče biserov tudi v obsojenem, zavrženem bitju.

Martina Oskarja je prešinila radost, ko je spoznal, da se gospica vendar le zanimlje zanj; bil je srečen.

«Čitate li francoski?» je nadaljevala Nella razgovor.

«Dà, précej dobro», je pravil z veseljem Martin Oskar. «Slabeje, ali vendar nekoliko razumem tudi italijanščine. Učil sem se je čisto sam».

«Glej, on je še celó nadarjen človek», je govoril zadovoljno Nellin pogled hišini, katero je bila privedla s seboj, da bi se ne bala sama družbe baronove. Ne morda zato, ker je bil baje neolikan — tega ni verjela — toda, ko bi ga nenadoma napadla strašna njegova bolezen?

«Izberem vam nekaj lepih francoskih spisov», je obljubovala uljudno gostu in se spomnila še nečesa, kar je barona radostilo: «Vi igrate tudi na klavir! Nadlovčeva gospa mi je povedala, da vas je slišala!»

To je Martina Oskarja zopet osrečilo. «Star klavir imam», je odgovoril odkritosrčno, «nihče ni mogel potemtakim slišati kaj prijetnega».

«Kaj ne, da mi zaigrate na naš klavir?» je prosila gospica. «Med tem vam pojdem pripraviti, kar sem vam obljubila. Se li spominjate?»

«Vsake vaše besede se še spominjam», je odgovoril Martin Oskar pokorno se odpravljaje h klavirju. Nekoliko okorno je odložil nove svoje rokavice.

«Imate li Chopina?» je vprašal bolj potihoma.

Gospica je pritrdila in hitela iskat skladbe Chopinove. «Jaz jih pa ne morem igrati!» je dostavila, da bi barona osrčila. Bila pa je toli radovedna, da ni mogla oditi, dokler ne bi slišala njegovega igranja,

Martin Oskar je zaigral z občudovanja vrednim, finim čustvom dve mazurki. Nella mu je gledala na roki, potem pa se krdoma ozrla v njega obličje. Prav nič se ji ni zdel zopern, — da, če bi ne imel pred očmi tiste črno-modre sence, bi bil še celo zanimljiv za žensko oko. Njegova postava se ji je zdela v marsičem podobna Maksovi, in ker je bila prepričana, da je njen Maks najlepši na svetu, je bila to za barona jako laskava sodba

Zapazila je celó, da je pogledala tudi molčeča hišina, ki je v prvi jezi označila baronov poset za nadležen, vsa začudena nánj, ko je začel igrati. Bila je presenečena. Nella pa, ki je imela v glavi malce romantike, kakor jo ima vsako dvajsetletno dekle, je sodila celo, da se z ubogim baronom spoprijatelji. Danes je občevala ž njim uljudneje nego z vsakim drugim gostom. Jako prijazno ga je pogostila z obljubljeno

malico, z velikim veseljem si je izbrala psa Lorda in baronu obljubila, da napravi za Hektorja lep pas za vrat. Prehodila je ž njim po vsem poslopju, hišina pa ju je spremljala; konečno mu je posodila tri francoske knjige in nekoliko novejših skladb za klavir, da bi še doma imel nekak spominek njene prijaznosti in priznanja.

Med samostanskimi vrätmi se je Martin Oskar ozrl še enkrat. Nella je stala ob vhodu v hišo, kjer mu je podala roko in se poslovila od njega. Bila je sama brez hišine in gledala za njim. — Martinu Oskarju je bilo, kakor da je oslepel. Ko je zopet izpregledal, je videl v pogorskem rebbru samotni očetovski grad Stiften in Nello, ki je gledala v stolpu z najvišjega, še celega okna. Sedaj bi bil šel najraje na grad; čisto je pozabil na lovčevo hišo. Nakrat pa je plavala z neba rdeča zarja na razvalino, in dekličin obraz je izginil v njej. Dasi ves omamljen in opojen, je Martin Oskar vzlic temu trdno stopal — proti gradu; toda kó je prišel na vrh, ga je ustavila ovira. Stezo na grad je še pokrival sneg — in je ni mogel dobiti...

Hektor je sedel pred svojega gospoda in tožno zacvilil, kakor da ga je strah gospodovega blodenja. «Počakati moram še in se pripraviti na veliko delo», je šepetal baron in le s težavo obrnil pogled od svojega nepremakljivega imetja, s katerega še nihče na svetu ni mogel izbrisati nekdanje slave —

Kedar se je Nella spomnila, kako javno se prijatelji s tem «propadlim» plemenitnikom, jo je bilo vedno malo sram; ali ona je to čutstvo zatirala z vso silo. Zlasti tedaj, ko se je vračala iz cerkve, okoli katere je bilo pokopališče, kjer je stal vselej baron ob velikem križu, čakajoč polkovnikove hčere, da bi jo pozdravil. Često se je celo osmelil, da jo je spremljal nekoliko časa. Takrat pa ji je pripovedoval o svojih pradedih, izmed katerih sta dva imela v cerkvi vzidan spomenik, jedna njegovih pratêt pa je bila opatica v bližnjem samostanu, iz katerega je pregnal nune cesar Jožef II. in kjer je sedaj stanoval polkovnik. «Ta se je rodila na mojem Stiftenu», je dejal Martin Oskar nekoč kakor mimogredé in dostavil s tresočim se glasom: «Enkrat se mislim i jaz tam stalno nastaniti».

«Kaj morete prebivati tam gori?» se je začudila Nella.

«Doslej sem stanoval gori le po leti», je pojašnjeval baron skoro boječe, kakor bi govoril podložnik svojemu zapovedovalcu, ki mu lahko prekriža vsak načrt, — «ako so pa mogli tam bivati moji predniki po zimi in po leti, mislim, da bom i jaz lahko».

Deklica ga je še bolj osuplo gledala, ko ji je nadalje razkrival svoj načrt:

«Na gradu je dosti prostorov — le popraviti in pokriti jih je treba. Pot se tudi lahko naredi zložna — in po leti se je jako prijetno tam sprehajati. Po zimi seveda, — po zimi je povsodi vse mrtvo in mraz je — toda ali bi se ne moglo i tam na tej višavi v topli sobici srečno živeti?»

Nella se je ozrla po hišini, ki jo je spremljala; kajti v tem trenutku se je grozno bala barona, katerega žareči pogled je bil uprt vánjo. Kaj, če bi ga božjast...?

«Jutri že se preselim na Stiften in začnem popravljati, kar bo letos mogoče. Prosil bi vas», je dostavil bolj potihoma, «če bi vi hotela priti pogledat tja gori?»

«Poskušala bodem, če mi bo mogoče», je rekla in naglo podala roko, da bi jo že pustil. Baron se je še večkrat ozrl na njo; ko jima je izginil izpred očíj, je vzdihnila gospica: «Nadlovčeva gospa mi je dejala, da se baron vselej malo meša, kedar ga napade božjast. Nisem ji verjela, sedaj pa sem prepričana o tem in se ga bojim. Odslej se mu bom vedno umikala že od daleč».

Vse premakljivo imetje, razven skrinje in starega dolgega klavirja, je baronu zvozila njegova perica, Rahnikova Stana, na Stiften in ostala letos pri njem stalno v službi. Postarno, zapuščeno, visoko in močno dekle je bilo to, bivša ljubica gospodarja, kateri pa se je raje oženil z drugo; od tedaj pa je Stana bivala pri svoji jezični teti in se živila z dninami, največ pa s postrežbo pri lovčevih.

Martin Oskar je nakupil nekaj orodja in naredil Stani, ki mu je pomagala pri delu, poleg svoje sobe prijazno izbo, kamor ji je postavil peč, potrebno hišno opravo in več zabojev. Stana je bila zelo zadovoljna s tem, Martin Oskar pa je pravil, da je to «provižorično», in izmišljal si je visokoleteče na-

črte. Vrh u tega ji je obljuboval: «Ko bi meni sreča ostala zvesta in bi se jaz oženil, boš preskrbljena do smrti pri nas, Stana», — in ona mu je vse trdno verjela.

Najpreje je uzorno uredil svojo izbo, katero je letos tudi še imenoval «provizorično». Vse tri bele mizice in klopi so bile vedno belo pomite, postelja je bila vedno gladko pregrnjena, okviri podob in zrcala so bili brez madeža, ob steni vedno sveže zelenje, in izba je bila rešena prejšnjih nadležnih stanovnikov, pajkov in muh. Martin Oskar je bil trdno uverjen, da nekoč pride sem pogledat polkovnikova hči.

Potem pa sta jela popravljati pot na grad. Popreje baronu ni bilo nič do tega, da se je moral sem ter tam umikati vejam ali šele siloma si delati pot. Sedaj pa sta morala dobro delati, da sta jo lepo popravila. Na ovinkih sta skopala nekaj ravníc, in Stana je menila, da bi tu dobro uspeval fižol, grah in druga zelenjava. Martinu Oskarju je ugajala ta misel. Všeč mu je tudi bilo, da je Stana pripeljala iz tetine kočë na grad kozo s kozličem, katera sta se dobro razumela s Hektorjem, kmalu po-

tem pa še štiri pute ter množico drobnih rmenih piščet. To vse lahko pokaže Nelli kot svoje gospodarstvo. Nekoč je naletel na svojem posestvu slepčevo gnezdo; to ga je tako vznemirjalo, da je skrbno pregledoval vsak grm in kamen. Ni se bal za pute, kakor Stana, ali skrbelo ga je, da bi se Nella ne prestrašila, če bi slučajno videla kačo, in bi ne hotela potem več priti sem na grad.

Posekane veje sta zložila, kakor hribovski kmetje to delajo, okoli zidu svojega bivališča. Na to sta jela razkopavati razvaline in pripravljati kamenje, da bi olajšala delo dvema zidarjema, ki jih je mislil najeti Martin Oskar drugo leto spomladi za nujno delo.

Drugega leta! Dan za dnevom je mineval, vedno bolj vroče je bilo, da je pridna pomagalka Stana vsak hip letala na studenec po kozarec mrzle vode za gospoda; v dolini je že zorelo žito, i fižol na baronovih gredah ob poti je že odcvetel — nje pa, ki bi imela vse to blagosloviti s svojim pogledom, le ni bilo . . .

Martina Oskarja je začelo skrbeti; nikdar ni videl ob nedeljah Nelle v cerkvi. Kar

zdržati se ni več mogel, da ne bi šel v samostan pogledat. Dolgo je iskal izgovora, dokler se ni odločil, da poprosi zopet kakšne knjige. Pa že na stopnicah ga je odbila znana spremljevalka Nelle, stara hišina, in to tako tuje, kakor da bi ga ne bila videla še nikoli. Rekla je, da se je gospica odpeljala v poset k svoji prijateljici, polkovnik pa da nima časa knjig iskati. In vendar je povedal baronu mali pastir, da je bila gospica Nella pred kratkim na dvorišču.

Martinu Oskarju je prišlo na misel, kakor je čital to v knjigah, da ga oče-polkovnik sovraži, da brani Nelli iti na Stiften. Še bolj otožen je šel domov nego je bil preje, in nobeno delo ga ni več veselilo. Ves osupel je videl, da so njegove, preje bele, nežne roke — umazane od nenavadnega dela; tega se je ustrašil in jel zopet lenobo pasti; često pa je šel in zrl zaspano z vročimi očmi na rdečo streho in z zelenjem obrasli stolp samostana. Nakrat ga je obsedel stari, znani duh; brez namena je blodil po dolini, nevede, kaj naj počne, da bi se še dalje mogel ustavljati silnemu poželenju po alkoholu.

Teden dni se je vstrajno boril s to pogubno željo. Ko je potem zgodaj v soboto odhajal z grada, je bil miren in praznično oblečen; Stani pa ni odgovoril na nobeno vprašanje. Včeraj zvečer ga je silno vrgla božjast; po takem napadu pa je bil njegov pogled pokojen in hoja krepka. Slutnja, da bo danes videl Nello, ga je napolnjevala z blaženostjo. Ko bi mogel spregovoriti ž njo, bi ji dejal: «Gospica, verjemite mi, da jaz še nisem napravil vseh svojih dobrih lastnostij; verujte mi, kakor jaz verujem v vašo oblast nad menoj». In če bi ga hotela poslušati, bi ji povedal vse . . .

Hektor ga danes ni spremljal; kajti baron se v svojem samotarjenju ni brigal zanj, in pes se je navadil hoditi za Stano.

Martin Oskar se je splazil na prostor, odkoder je mogel, skrit za leščevjem in bezgovjem, gledati na dvorišče samostansko, ne da bi ga kdo motil. Dvorišče pa je bilo danes prazno. Živino so odgnali na pašo, a moški in ženski posli so danes delali na polju, da bi spravili seno še pred nedeljo pod streho. Baron je tudi videl, da je odšel i polkovnik, katerega se je strašno bal, od

doma; šel je na travnik k poslom. «Sedaj bi lahko poskusil bolj varno — poprosil za knjige» — se je zmislil baron in odhitel doli v drevored. «Ko bi vedela, kako hrepenim po nji, gotovo bi mi prišla sama nasproti in mi podala roko», se je osrčeval, ko so mu noge odpovedale službo prav pred vrati, ki so bile na pol odprte, nič več se ni mogel prestopiti.

In slutnja, ki ga je danes vsega prešinjala, ga ni varala. Iz hiše je pritekla vitka postava v belem krilu; imela je v predpasniku nekaj zrna za golobe in za kuretino ter jela klicati perjád skupaj. Ko je vse potrosila, šla je na vrt. Bledega obraza, nehoté se oziraje in bojá se, da ne bi prišel od kje polkovnik ali stara hišina, se je splazil Martin Oskar za deklico. Prilezel je tako že do vrtnih vrat in okoli cvetličnjaka, ki je oviral prosti razgled na gredice, ko jo je šele zagledal, kako je v bližini ruvala nekoliko glavic čebule. Ko je Nella čula njega korake, se je ozrla in prestrašeno vzkriknila.

«Porabil sem to priliko», se je opravičeval in se odkril, ali zapazil je, da ni bil dobro došel. Deklica je zbežala okoli cvet-

ličnjaka z razprtima rokama, čudno stoka-joča. Hotel se je zgruditi pred njo na koleni in jo prositi odpuščanja, ker jo je tako prestrašil; hotel jo je prositi, naj ne beži pred njim, a niti vzklikniti ni mogel, da bi se ustavila. Z razprostrtima rokama je bežal za njo in ji nemo označeval svojo notranjo, iskreno prošnjo. Med vrtnimi vrati, le nekoliko korakov pred njim, se je Nella ozrla. Grozen strah se ji je videl na obrazu, in zakričala je smrtno utrujena: «Pomoč! Pomoč! — Jezus Kriste — rešite me ga!»

Baron je obstal, kakor da ga je zadela smrtna kroglja, in omahnil. Vrtna vrata so ostala odprta; videl je, kako se je vrgla deklica, neprestano kričeča, hišini, ki je prihitela iz hiše, v naročje; pes Lord se je zagnal divje lajajoč čez dvorišče, in baronu se je zdelo, da še vedno čuje Nelline vzklike: «Pomoč! Jezus Kriste — rešite me ga!» Grozno mu je donelo to po ušesih...

Martin Oskar je besno stekel nazaj na vrt; preskočil je zidano ograjo kakor preganjena zver. Bežal je brez uma naravnost do vznožja holma, kjer je stal njegov Stiften. Tu se je zgrudil na zemljo in solze so ga

polile — prvič izza njegovih mladih let. Grozno bolest je čutil v svojih prsih; saj je spoznal, da se ga boji ta, katere roko je želel imeti blizu sebe, tako blizu, da bi jo smel prijeti sebi v uteho in okrepčanje, — in da jo je groza pred njim . . . Še vedno je čul klic: «Rešite me!»

D drugega jutra so ga še našli tu prvi solnčni žarki; bil je miren. Premišljal je trezno o jedini duši, katera mu je bila tako udana, da je kupila za vsak trdo zasluženi groš nekaj, kar je njega veselilo — ona samo mu je verjela, ž njim je upala in sanjarila. Zato je Martin Oskar vstal, popravil svojo obleko in šel k oskrbniku.

«Včeraj bi bil moral priti po svoj denar», je nagovoril Martin Oskar nenavadno zgodaj svojega denarničarja, «prosim vas, dajte mi papir in dovolite mi napisati pred vami — svojo pričo — nekoliko vrstic».

Ko mu je oskrbnik postregel, ne da bi bil poizvedoval, kaj bo pisal, je Martin Oskar sedel in napisal to-le oporoko:

«Jaz, Martin Oskar baron Stiftenski, posestnik grada Stiftenskega, sin Oskarja Janeza barona Stiftenskega in matere Mar-

garete Edite Pie rojene grofice Falkenske, izročam vse, kar zapuščam v lovčevi hiši in na gradu Stiftenu, svoji zvesti postrežnici Stani Rahnikovi, ker odhajam iz tega kraja. In če smem jaz, zadnji iz roda Stiftenskega, po svoji zdravi pameti razpolagati s posestvom, katero sem podedoval, naj uživa prej imenovana Stana Rahnikova sploh vse, kar je bilo na tem svetu mojega.

Napísal pri oskrbniku 4. mal. srpana 188*

Martin Oskar baron Stiftenski.»

V ta list je baron zavil še prejeti denar in ga zapečatil, naredil naslov na Stano ter dal to spraviti denarničarju. Ta pa je pozneje izročil to pismo Stani, «da se ne bi jokala za baronom. Za to dedščino se pa ne bode nihče tožaril z vami», je še dejal.

Baron Stiftenski pa je onega dne, ko je napisal svojo oporoko, odšel nekam, — da se ne bi več povrnil. Ko je odhajal, je videl zopet v svoji domišljiji tisto težko, neprodorno meglo, katera mu je vedno zastirala namen njegovega življenja. Sedaj pa je mislil, da se mu kaže predor skozi meglo; zdelo se mu je, da vidi tam zadi luč, in sem se je namenil . . . Nihče, izvzemši Stano, ga

ni iskal; ona pa je hodila zastonj gledat, kdaj se zopet povrne po grajski poti domov ali k lovčevim. Izgubil se je in izgínil, kakor kaplja v morju. Morda je nesrečni baron spoznal, da je najdostojneje za slavní rod Stiftenski, če on izgine brez sledu?

Gospod Jurij.

Sentjakobski teden je bil na splošno žalost tak, kakor bi bil v aprilu, ne pa v juliju. Že zvečer pred poglavitnim praznikom so postavili uneti vaščani svojemu najljubšemu patronu, svetemu apostolu Jakobu starejšemu, upodobljenemu v nadnaravni velikosti zunaj na zidu kapele, majhen oltar ter ga ovenčali s smrečjem, divjimi vijolicami in rožami; okoli so obesili trakov in verižic iz trobojnega papirja, na vrhu podobe so pa plavali v zraku trije pozlačeni golobčki. Ko pa je bilo vse okrašeno in se je bliščalo v pisanih barvah, je prišla po noči nevihta, in veter je raztrgal in raznesel vse veličastvo.

Po toplem dnevu, ko so prešinjale vse prebivalce najlepše nadeje, pa pride tak poguben večer! Kresov na vrhovih gorâ še zažgati niso mogli, le nekaj strelov je zadonelo od tam doli, «da se vsaj navada ne pozabi».

Kočar Tomaž Brlog, katerega je tedaj zadela služba cerkvenika, se je skoro zasolzil, ko je zagledal zjutraj zgodaj žalostne ostanke lepega oltarja; potolažila ga je še le hči, ki je ob jutranjem zvonanju prinesla nekaj barvanega papirja in naredila namesto golobčkov, katere je odnesel veter, novo olepšavo. Raztrgane in umazane papirnate verižice in trakove je pobrala in zamašila vse špranje z novim smrečjem in s svežimi vrtnicami.

Zgodaj zjutraj je posijalo solnce, ali tedaj, ko bi se moralo najbolje bliščati, kakor si je mislil Brlog, je pa izginilo. Zaman se je Brlog oziral na oblačno nebo, in srce mu je bilo žalostno. Niti razumeti ni mogel, kako se more čisto jasno nebo nakrat tako grdo pooblačiti. In polagoma je začel zopet rositi dež . . . Vzlic temu pa'so se nabirali ljudje celo iz daljnih krajev, da bi se udeležili vsaj procesije; kajti k maši v ka-

pelj, ki je bila najst korakov dolga in osem široka, so se zdrenjali jedva domači. Skoro vsi šentjakovski župljani so se zbrali. Moških ni manjkalo nikdo, izmed ženskih pa le stara dninarica Liza in njena pomagalka Tona, ki je imela pohabljenno telo. Obe sta varovali tam za plotom blizu Brlogove hiše vse šentjakobske otroke, stare jedva jedno leto ali še ne. Starejše matere so vzele s seboj k procesiji. Izmed ženskih ni bilo tudi Žefe, hčere župana Kabona, katera si je izpahnila nogo pred tednom ob semnju, ko je poskočila z voza, in še ni mogla nánjo stopiti. Pogrešali bi tudi v cerkvi in pri procesiji njenega lepega glasu, ko bi se ljudje že ne bili tega navadili; saj že ni več pela celo leto.

Sel iz zadravljiške fare je komaj ubranil pred dežjem cerkvena oblačila in kadilnico pod modrim dežnikom. Povedal je onim Šentjakobčanom, ki so imeli nositi «nebo» in so že čakali ž njim v županovi kolarnici, katera je bila trdo zraven cerkve, da je gospod Jurij takoj odšel za njim iz župnišča. Seveda, gospod Jurij ni mogel tako hiteti kakor ta mladi sel, dasi je bil še gibčen in postaven

mož, — ali to bi zanj ne bilo dostojno in primerno. Zato je dospel sem za celo čert ure pozneje z dežnikom, ki je bil dokaj manjši od onih, ki so jih nosili kmetje. Svojo črno haljo je z levico nekoliko privzdignil, da je ni oblatil, in njegovi bleščeči se črevlji so bili le malo obrobljeni od cestnega blata. Lahko bi se reklo, da častiti gospod je šel lahko kakor golobček po blatni cesti, pa se ni onesnažil; vsaj ženske so tako trdile.

In kako je bil gospod Jurij pri vseh župljanih priljubljen! Mnogo rajši so ga imeli nego njegovega župnika, zaslužnega in učenega moža, kateri je propovedoval globoko premišljeno in filozofsko. Kër je imel župnik jako fin ukus za lepoto, je dal vse pisano naslikane podobe odnesti iz cerkve v zakristijo, kjer jih je spravil cerkvenik v omaro in zaklenil. Tudi tega ni dopustil, da bi verniki prinašali darove, kateri bi ne povzdigovali lepote hiše Gospodove; naj so bile slike svetnikov, trakovi iz papirja, naj je bila svilen obleka po najnovejši modi ukrojena — za mali kip Marije: vse jim je dal nazaj in jih poučeval, da se ne spodobijo take cunje za posvečeno soho ali po-

dobo. Sploh je vzbujala njegova oseba pri ljudeh spoštovanje in — boječnost, nikakor pa ne ljubezni in zaupanja.

Zadavrliški gospod župnik je dal ves svoj denar, da bi svojo cerkev umetniški okrasil; kedar je imel še kaj odveč, se je odpeljal v Istro, kjer je bil doma. Tja ga je vedno nekaj gnalo; kedar pa se je vrnil na Koroško, je govoril, ko se je sešel s kakim znancem, vedno o veličastni morski gladini, ki nima konca in ki je krasne višnjeve barve; oduševljeno je pripovedoval o svojem rojstnem kraju, kjer je bil sicer svet tako kamenit, da tam ni hotelo nič rasti, in kjer je bilo vendar tako krasno in blaženo pri srečju. Toda njegovi znanci ga niso razumeli; kajti niso si mogli misliti, da bi bilo kje krasno brez zelenja; tudi jim ni bilo prav, če je kdo hvalil drug kraj in koprnal po tem, česar oni niso poznali.

«Tako tuj se nam zdi», so pravili Zadavrližani in Šentjakobčani o župniku, kedar so ga primerjali s kaplanom; često so na tihoma pristavili: «Gospoda Jurija imamo dokaj rajši; on je za nas».

Starejši ljudje so radi poslušali kaplanske pridige, ker je baje govoril bolj glasno in razločno, dasi je bilo baš obratno, le da župnikov glas ni segal poslušalcem do srca kakor kaplanov. Mladeniči so ljubili kaplana, ker je bil živahen zunaj cerkve in jim ni skazil nobene poštene šale in zabave; ženske pa so ga imele rade zato, ker je bil še tako lep, da je bilo kar škoda, da je šel za gospoda. Otroci v šoli so se jako veselili ure, ko je prišel poučevati; najmanjša deca — samosrajčniki pa so ga klicali, kedar so ga zagledali: «Julij, gospod, plid' sem!»

Zato je menil Tomaž Brlog, da bi moralo solnce sijati kar najlepše, ker pride gospod Jurij v Šentjakob, da bo maševal in vodil procesijo. Pa je neizprosna usoda že tako odločila, da bi danes deževalo, če bi bilo tudi nebo jasno. Gospoda Jurija pa to ni tako jezilo, kakor Brloga in ostali cerkveni svet. Smehljal se je pod dežnikom, in ko je naglo opravil cerkvene obrede in je procesija minula, je stopil zadovoljno h Kabonu in se pomešal med župljane. Ker je bilo že poludne in je gospod Jurij imel še opraviti popoldanske večernice, je ostal kar tu pri

kosilu. Bila pa je že starodavna navada, da so pri Kabonu na ta dan pripravili za južino dvoje vrst mesa in potico, posuto s cimetom, skuhali in spekli so pa to zgodaj zjutraj, da je šla gospodinja potem lahko brez skrbi za procesijo. Pili so pa hruškov mošt; kar so imeli najboljšega, ki so ga naredili tega leta v Šentjakobu, so ga nalašč prihranili za to priliko. Zvonarjevega Frana, najmlajšega gospodarja, je doletela naloga, da je natakal; prisesti pa ni mogel k skupnemu obedu, ker zanj ni bilo prostora. Dobro je vedel, da to ni bilo kar slučajno; videlo se mu je na zardelem licu in turobnem, prisiljenem smehljaju, kako ga peče v prsih zavest, da se je pred štirinajstimi dnevi vrnil iz štiritedenskega zapora . . . In te njegove lahkomiselnosti — koliko denarja so ga stale! Ljudje so že govorili, da je on na pol že dogospodaril in da bo moral prodati vsaj polovico svojega posestva, da poplača odvetnika in razne neumne dolgove.

Toda v resnici pa ni bilo tako hudo. Pokojni Zvonar je zapustil sinu nezadolženo posestvo; njegovo zemljišče je bilo najboljšo v Šentjakobu. Urša, Franova mlajša sestra,

je imela svojo doto naloženo pri gosposki; kedar bi se pa možila ali bi postala polnoletna, pa naj bi ji brat izplačal še pet sto goldinarjev.

Oče je bil še živ, ko je Fran šel v vojake; te dve leti, kar ga ni bilo doma, kjer mu je med tem umrl oče, sta bili njegova nesreča. Ovdovela mati mu je pošiljala dosti denarja; Fran pa se je prevzel in hotel biti kakor gospod; da mu ni bilo treba snažiti konja in obleko, je rajši plačeval drugemu. Čisto drugače se mu je kazala mladost pri vojakihi nego doma. Tu ni bilo drugega nego hoditi na polje, odtod domov k skupni južini, o praznikih v cerkev, ob semnjih v mesto, — a nikake zabave nikjer; pri vojakihi pa — oj, kakó veselo je bilo! Časih se je spomnil na dom, in pred oči mu je stopila vsa šentjakobska vas s svojimi malimi hišami. Zdelo se mu je, da je doma vse lepše, ceste so bolj snažne, nebo je bolj jasno, zvezde so večje, dà, še celo ta nagaživa megla je bolj prijazna doma nego drugod . . . Zakaj se mu je tako zdelo, tega ni vedel. — In, ali mu je to kaj pomagalo, če se je postavljaj v vojašnici? Saj se je zmenil

zanj le malokdo. Vse drugače pa bi bilo, premišljal je dalje, ko bi šel domov v dragonski obleki, ki mu je pristojala tako lepo. Pred zadravliško cerkvijo pred mašo — tam bi se postavil! Potem pa bi šel na zadravliško kegljišče; pred večernicami so hodile tu mimo vse zadravliške krasotice . . . Počakal bi, da bi prišla županova Žefa mimo, in bi jo poklical, da bi ga pogledala; sicer se ona ne bi ozrla, tako je pobožna. Fran je premišljal, kaj bi ji neki povedal . . . in ob tem se je tako zamislil na dom, da mu je hotelo prsi raznesti in da skoro ni mogel zaspati . . .

Ko se je potem Fran, vsled materine prošnje oproščen vojaščine, še preje vrnil domov nego je pričakoval, se njegovi znanci niso toliko brigali zanj, kot je pričakoval. Šentjakobčani so bili sploh mirni ljudje, katerih ni zlepa nič spravilo iz vsakdanjega tira: naj se je peljal poštni voz, s tujei prenapolnjen, po cesti, naj je dirjala grajska bogato opravljena kočija skozi vas — nihče se ni brigal za to. In zato se tudi niso dosti menili za lepo Franovo vojaško obleko in njegovo bolj ponosno in samozavestno nastopanje. Nekoč pa je prišel k njemu

potuhnjeni mešetar Florijan in ga začel pri-
govarjati, da bi prodal vso mlado govejo
živino, katero je Fran mislil rediti, zadrav-
ljiškemu mlinarju, ker se baje nikakor ne
izplača rediti jo. Vzlic materinemu prigo-
varjanju je Fran verjel mešetarju in prodal
telice; s tem si je hotel nabrati toliko de-
narja, da bi kupil dva konja in lahno kočijo,
kakeršne ni imel nihče v vasi. Ko je to
storil, jeli so ljudje na njegove stroške norce
briti. Urša je nekaj zvedela, kako se po-
smehujejo sosedge in pravijo, da bo Fran
za leto dnij molzel konje, voziček pa proda
na semnju zadravljiškemu baronu. To je
povedala doma, in Frana je to hudo grizlo.
Ko je neke nedelje popoldne stal pod lipo
pred hišo in je pozdravil mimogredočo Žefo,
je videl, da mu je komaj odzdravila. Tedaj
pa je hitel v hlev, napregel konja in se
odpeljal kakor blazen v mesto. Tu je na-
kupil sodček tirolskega vina in sto smodk
ter se naglo vrnil. Sklical je sosedove Brlo-
gove, Pražlove in svoje posle ter jih učil
tako piti vino, da so razbili vsako izpraz-
njeno steklenico ob lipo pred hišo; zraven
pa so kadili viržinke in kube in vriskali

kakor Indijanci. To je bilo nekaj nenavadnega in se je precej razneslo po okolici; pametni gospodarji, kakor sta bila zlasti Brlog in Pražel, so prepovedali svojim sinovom, da bi se družili z Zvonarjevim Franom.

Potem pa je živel Fran zopet trezno več tednov. Bolehna mati ga je bila vesela. Neumorno je delal kakor mravlja in si ni privoščil koščeka slanine za dopoldansko ali popoldansko malico, dasi je dajal najemnikom tako malico; zadovoljen je bil s suhim kruhom. Zvečer po delopustu je pa on, ko so se drugi pogovarjali ali že spali, še vedno delal razne stvari za sestro Uršo. Naredil ji je škatljico za šivanje in za uro, posodico za sol in ji popravil polomljeni kolovrat. Sestro je zato imel tako rad, ker je imela baš take rjave, svetle, na čelu malo kodraste laske in tak ljubezniv pogled kakor tista, ki je tako sveto povešala pogled.

Ali kakor povsod, tako so videli i Šentjakobčani pri vsakem človeku najhitreje napake ter jih raztrosili. Nihče razven gospoda Jurija ni poznal — ali ni hotel poznati — Franovih dobrih lastnostij. Sam gospod je

bil dobrega srca, in zato je našel na vsakem drugem nekaj dobrega.

Gospod Jurij je večkrat pogledal Frana in premišljal o njem, da je skoro pozabil jesti. Do danes še ni vedel, kaj je Frana tako razkačilo, da je mestnega stražnika, ki mu je prepovedal naglo voziti po mestu in mu konja ustavil, udaril z bičem in ga še opsoval. To pa je imelo hujše posledice za Frana nego vse dosedanje neumnosti; kajti izgubil je svoje dobro ime, ker so ga zaprli, in mati mu je umrla največ radi tega. Gospod Jurij je Frana danes opazoval in zapazil je nekaj na njem, da se je skoraj začel bati zanj. Nekaj obupnega se je čitalo Franu na obrazu, kar bi znalo biti še bolj nevarno nego prejšnje budalosti njegove.

Ali kdo bi Frana vodil po pravi poti? Materina beseda je umolknila, sestra Urša je bila že od rojstva slabotna, sosedje pa so bili tudi taki, da se na noben način niso hoteli utikati v usodo drugega — bodi s svetom, bodi z dejansko pomočjo. Vsakdo je skrbel le za svojo malho, samo v cerkev, na semnje in časih v gostilno so hodili vsi skupaj; če je pa kdo tu povedal

svoje mnenje, mu nihče ni ugovarjal, temveč le rekel: «Prav ima!»

Skupna je bila Zadravljanom in Šentjakobčanom tudi hranilnica, katera se je ustanovila na nagovarjanje gospoda Jurija. Imenovala se je «ul» (=čebelni panj), in sem sta prihajala tudi dva iztisa «Mira», kateri je potem gospod Jurij časih bral zbranim župljanom pri Kabonu. Ko je prečital, se je vselej vse oglasilo kakor iz enega grla: «Ti imajo prav!» Ali Šentjakobčani sami se niso raynali tako, kakor so slišali iz «Mira». In tudi Franu so dajali prav, da si ni dal zapovedovati od stražnika; vendar pa se ga je izogibal vsak kakor nalezljive bolezni.

Nič tako hudega se jim ni zdelo časih se upijaniti, ko je dal Bog dobro letino; toda pohujšljivo je bilo, če si je potem kdo nakupil še dragega vina, in greh je bilo, da je razbijal vrhu tega ob lipo steklenice; to jim je že dišalo po tujem, pokvarjenem svetu. Če se je kdo doma malo stepel, ni bilo še nič sramotnega; ali če je imel zaradi tega opraviti s sodiščem, je bila onečaščena cela srenja; in to se je hudo zame-

rilo. Franov položaj je bil potemtakem žalosten in težko bi se dal zboljšati.

Gospod Jurij je premišljal to, in nekaj mu je dejalo v prsih: «Ti moraš malo poskrbeti za Frana!» Nakrat pa ga je vznemirila skrbno prikrivana tajnost. Na njegovi mizici v zadravliškem župnišču leži pod knjigami zapečatená prošnja na škofijstvo, da bi se mu milostivo podelila mala fara v K. Bilo je kakih osem ur odtod, ali vendar dovolj daleč, skoro predaleč, da bi mogel časih priti sem pogledat. Pa bi ga tudi ne marali več tu . . . Gospod Jurij se je že štel za tukajšnjega domačina, dasi je bil rojen na Kranjskem. Osirotel je že v dijaških letih in je bil sam kakor drog tam sredi polja; šele na Koroškem se mu je posrečilo, priti do boljšega kruha. V teh osemnajstih letih, ki jih je prebil v Zadravlju, se je tu popolnoma udomačil. Bil je srečen, zadovoljen . . . Ko bi se ne bile prikazale srebrne nitke v njegovih temnih lasih, in bi ga ne bili vzdobujali njegovi vrstniki iz semenišča, ki so že vsi bili župniki, — bi mu ne bilo prišlo nikoli na misel, da bi prosil odtod na kako faro. Kdo pa je že videl — mislil si je gospod

Jurij — postarnega ali celo starega kaplana? Mogoče celó, da zadržuje kakega mlajšega gospoda, ker se ne umakne iz Zadravlja... Saj se na svetu vse vrsti lepo po redu, točka za točko, vedno se napreduje, in stari se morajo umikati mladim — to je zakon narave, in on se mu ne sme ustavljati...

Tu pa se je nagnil Tomaž Brlog od zadej k gospodu in ga vzbudil iz njegovih mislij. «Z deteljo bo pa letos slabo — z deteljo —» je pravil zgovorno, ker je okusil že nekaj mošta — seveda ne preveč, ker upijanil se ni on nikoli. «Ali nič ne dé —» se je potolažil brzo. «Danes se je pa slovesnost vendar dobro završila — ali ni res?»

Gospod Jurij se je nasmehljal cerkovnikovim besedam, ki niso imele nikake zveze.

«Glejte», je odgovoril, «pritoževali ste se nad božjo previdnostjo, ni vam bilo prav, da ste se malo zmočili. Vaša detelja pa še vedno potrebuje dežja».

«No, potrebna ga je», je prikimal Brlog. Težko je vzdihnil in dostavil: «Ali seme iz kmetijske družbe se je slabo obneslo. To so bile — ne zamerite, prosim, — smetí. Ah,

nič ne jemati od družb — le nič ne od družb, častiti gospod!»

Koban, ki je poslušal na drugi strani, se je zardel. «Za to ne more nihče nič» — je dejal, da bi popravil Brlogovo odkritosrčnost. «Kmetijska družba je deteljino seme tudi kupila in ni mogla vedeti, kakšno je seme».

«Ni mogla vedeti» — je priznaval Brlog. «Častiti gospod tudi nič ne more za to — nič ne zamerite . . .»

«Ali se je seme iz kmetijske družbe res slabo obneslo?» je vprašal gospod Jurij, ki je sam Šentjakobčanom toplo priporočil slovensko kmetijsko družbo v C** in je sam naročil seme za vse.

«Precej slabo» — je povedal župan, a gospod Jurij je videl predobro, kako nerad je to dejal, — le, ko je že moral. «Zato pa ne more nihče nič» — je pristavil Kabon znova odločno.

«Glejte — človek se lahko zmoti pri najboljši volji», je rekel gospod kaplan in znova obmolknil za trenotek. Potem pa je vstal izza mize in se šel malo sprehajat

v orehovi drevored, kateri je Kabon nasadil na duhovnikovo željo.

«Kaj, ko bi i to drevje, ki se je zasadilo na moj nasvet, ne obrodilo sadú» — je mislil tožno gospod Jurij in gledal v gosto vejevje. «Časih me je obšla nevolja, ko nisem videl nikjer sadu, ki bi ga bile obrodile moje besede. Sedaj pa se vendar že malo pozna» — je pristavil nekoliko živahneje — «pozna se, da nekaj vzkli in vzcvete ter obrodi sad — skromen, kakor so tudi moči moje skromne . . .» In zopet ga je obšla misel na prošnjo za premeščenje na faro: «Saj nisem tu neobhodno potreben; pride moj naslednik, kateri bo morda bolje delal nego jaz — z večjim uspehom . . .» Toda precej je zopet odpodil misel na odhod: «Že zopet hočeš odtod? Tukajšnji ljudje imajo vendar tako dobra srca! Ko bi Brlog danes ne bil bolj srčan nego je po navadi, gotovo ne bi bil zvedel, da je bilo seme slabo, ki sem je jaz naročil. Kabonu se je poznalo, da je bil nevoljen zaradi Brlogovega govorenja . . . dobrega srca so, res . . .»

Gospod Jurij se je zopet vrnil k obedu in zapazil, da so pri županu v čumnati okna,

skozi katera se je videlo v drevored, zagr-njena z belimi platnenimi preprogami. Tu se je pa spomnil na Kabonovo hčer in vprašal starikavo deklo, ki je nesla nekaj stolov k županu, kjer jih je danes primanjkovalo : »Kako pa, da Žefe ni bilo pri procesiji?»

«Reva še ne more iz postelje», je odgovorila žena. «Izpahnila si je nogo».

«Ali prihaja zdravnik k nji?»

«Ne», je vzdihnila dekla. «In koliko prejoka deklè; ne more stopiti na noge».

«To niso šale in ne sme se odlašati», je dejal kaplan hitro, kakor bi sam ne mogel dočakati, da bi Žefa zopet ozdravila. Spoznal je, da njegovi župljani še ne zaupajo zdravnikom, dasi jim je radi tega že toliko očital. «Brez odlašanja naj pošljejo po doktorja — jaz sam porečem županu».

Ko je dekle videlo, da misli gospod kaplan to takoj storiti, ga je prijela prestrašena za roko. «Oh, Marija — ne recite mu tega vpričo drugih ljudij!» je zašepetala. «Kabonova gospodinja dobro ve, da bi bilo treba doktorja, toda počakajo do srede, ko odide oče od doma za ves dan».

Duhovnik je uprl pogled v tla. Spomnil se je, da je po Božiču krstil Žefi sinka, ki je prišel tako nepričakovano, da mu še imena niso utegnili izbrati; kaplan mu je torej dal ime svetnika, katerega god je bil isti dan; krstil ga je za Severina. Prišlo mu je tudi na misel, da je on sam Žefo, ko je še bila učenka, drugim stavil v vzgled . . . I pozneje je mnogo cenil to dekle, ki je bilo tako ponižno, čisto, pametno. Dasi se je že davno prepričal, da se zapiše v koroških planinskih farah v krstno knjigo več otrok le na ime matere, nego na ime očeta in matere, ga je vendar jako iznenadilo, ko je videl, da je Žefa vendarle taka kakor mnogo drugih, da ni bila nič bolj pametna in previdna nego druge. Dà, ona je padla še niže: udala se je novemu hlapcu, ki je bil šele jedno leto pri županu — takemu pa Kabon seveda ni hotel dati hčere. Zato se županu ni nič več ljubilo šaliti se, mati Kabonova, ki je bila časih malo ošabna, je sedaj gledala tako ponižno, skoro bojazljivo . . .

Gospod Jurij je mislil, kako bi se dala ta nesreča vsaj nekoliko oblažiti; spomnil se je, da ima Kabon le tri otroke. Najstarejša

hči se je srečno omožila z mlinarjem, za Žefo pa je bil še sin, nedorastel deček: Kaj bi se ne dal pregovoriti oče, da bi se nesreča popravila? Saj je bil razumen in dober, usmiljen človek. Morda pa vendar le Dasi bi prišla Žefa le na revno kajžo, bi bilo bolje, nego da bi ostala tako. Nekaj dobrega pa je imel njen ljubček gotovo na sebi, sicer bi ga ona ne bila imela tako rada. Kaplan se je naglo odločil, da posesti bolno deklico.

Dobil jo je na postelji pri oknu. Malo marno je gledala na belo zaveso, kakor bi nič ne mislila. Njenega dečka je gospod Jurij videl doli na vrtu, kjer ga je pestovala dninarica Liza, ki je prišla po procesiji h Kabonovim. Sinko je bil zdrav in močan, da je bilo veselje. Ko je duhovnik vstopil v čumnato, je videl, da je Žefa malo poprej gledala v malo skrinjico, rmeno in rjavo pobarvano, v kateri je imela šivanje; držala jo je na prsih, da se ji je skoro dotikala drobne in bele brade.

Ko je Žefa spoznala prišleca, se je dvignila, in blede njeno obličje je zalila kri. Naglo je odložila skrinjico, da se je

odprl pokrov; gospod Jurij je videl v njej podobo Marije, koščen rožni venec, dvoje pisem in fotografijo vojaka; kaplan ga je tudi spoznal: bil je Zvonarjev Fran. Dobro se je še spominjal, da ga je videl nekoliko krat pred cerkvijo in v cerkvi tako oblečenega.

«Pozdravljena!» je dejal duhovnik in pogladil prijazno svoji bivši učenki lase. «Kako pa je?»

«Morebiti že — bolje . . .» je odgovorila deklica in se po sili smehljala.

V tem je zapazil gospod Jurij v njenem pogledu nekako nestalnost, in zdelo se mu je, da se boji njegovega resnega pogleda.

«Ne boj se me, Žefa», je dejal mehko; «nisem prišel, da bi ti očital. Ne pomagalo bi več. Prišel sem le pogledat, kako ti je, in potem —» je dostavil in sedel na klop ob dekletovem vzglavju, «potem bi te rad — verjemi mi — malo potolažil».

«Meni», je zašepetala Žefa, «ne pomaga nič več». Zakrila je obličje in zaplakala tiho, utrujeno — gospod Jurij je razumel njeno veliko gorjé.

Molčal je, dokler se ni umirila. Potem ji je hotel razpoditi malo te žalostne spomine in jo vprašal: «Čegava pa je ta podoba vojaka, ki jo imaš v skrinjici?»

«Zvonarjevega Frana —» je povedala deklica in vzdihnila.

«Kje pa si jo dobila?»

«Fran mi jo je poslal po Urši od vojakov».

«Od koga pa sta ti pismi?»

«Tudi od njega. To mi je tudi Urša dala...»

«Kaj sta se vidva — ti in Fran — tedaj morda ljubila?» je prašal po kratkem odmoru kaplan.

«Ah ne, — on je mislil le tako... Jaz sem se vedno bala govoriti ž njim».

«Zakaj?»

«Ker je naš oče vedno pravil, da ž njim ne bo nič, da je ves pokvarjen. Toda verjemite, častiti gospod, on ni tako hudoben...»

Nežni glas, s katerim je govorila Žefa zadnje besede, je navdal kaplana z novimi mislimi. Zakaj je Žefa premišljala v tem času o Franu? Kaj pomeni vsebina skrinjice,

ki jo je imela na prsih? Zakaj sedaj ni mislila le na svoje dete in njegovega očeta? Ali je bilo to le sočutje nesrečnice do nesrečnega Frana?

Ker se je gospod Jurij res zanimal za usodo deklice, hotel si je vse to pojasniti.

«Kje pa je sedaj tvoj ljubi?» je vprašal naravnost.

»Jaz nič ne vem —« je odgovorila Žefa brez zanimanja. «Dninarica Liza mi je rekla, da je menda nekje na Štajerskem».

«Je-li bil priden človek — dober, delaven?»

«Pri nas je bil priden —»

«Torej naj bi bil šel in prosil za dovoljenje, da bi se bila vzela... Oče bi se najbrže omečil — saj v istini ni tako trd človek. Mati pa —»

«A jaz bi njega ne vzela —» je prekinila Žefa z odločnim glasom govor duhovnika; resno ga je gledala in bila čisto pokojna.

«Zakaj ne?» je vprašal osuplo gospod Jurij.

«Ker je tako neumen —» je odvrnila deklica.

Še nikoli ni kaplana nič tako osupnilo, kakor te kratke besede. «Za Boga, kako si se pa tako zaljubila vánj?» jo je vprašal.

«Mislila sem, da ima on mene tudi rad».

«Ali te sedaj ne ljubi več tako?»

«Ah, jaz se ne brigam za to — jaz bi ga ne hotela, ko bi bil i bogat in tisočkrat lepši. Veste, častiti gospod, on je imel še pred menoj drugo — lani je bila z otrokom tu ob žetvi — pa jaz nisem nič vedela. Dober razum mi je dal Bog, a jaz sem bila vsa slepa. Kar se Frana tiče, sem ubogala stariše — kar pa se tiče onega, nisem vprašala nikogar»; zadnjega pol stavka je izrekla kolikor moči z zaničujočim glasom. «Odločeno mi je bilo tako...»

Gospod Jurij se je zamislil. Bilo je tu nekaj, česar sam ni razumel. To pa je vedel, da ne bo mogel nesreče popraviti; kajti, kjer ni ljubezni in zaupljivosti, ni mogoče srečno živeti.

«Kaj pa tvoja noga?» je izpregovoril naposled.

«Če se ne premikam, me ne boli», je dejala Žefa; «kedar bi pa rada stopila ali le

sedla, mi je, kakor bi me z nožem zbadal. Morebiti ne bom imela več zdrave noge...»

«Ta bi bila lepa!» se je nasmehnil gospod Jurij po sili. «Zdravnika je treba — in za nekoliko dni bodeš zopet skakala okoli kakor prepelica».

«Ah, prepelica!» se je zasmejala Žefa bolešno. «Meni je to vsejedno... Oče me je zavrzel, dasi sem padla pred njim na kolena... In nikogar ni k meni; nihče me ne obišče... Še celó Urša ni prišla več od onega časa, ko so začeli o meni toliko govoriti...» Pravila je to tako, kakor bi se razumelo samo ob sebi.

«Urša je dobrega srca — morda ne vé, da bi je bila ti vesela», je menil gospod Jurij. «Časih se človek izogiblje le zato, da ne bi povekšal bolesi svojemu bližnjemu — in naposled se navadi izogibanja. Z Uršo je najbrže tudi tako. Počakaj, jaz ji porečem, da naj pride zopet sem. Zdravnika ti preskrbim brez odlašanja — tu-le pa okno vedno odpiraj, če bo količkaj prijazno vreme. Sveži zrak — je božji zrak!» Duhovnik je odprl okno in nadaljeval: «S ceste se ne vidi notri, zelena priroda in nebeški obok, kar ga vidiš

z okna, naj te spominja neskončne ljubezni božje. Glej, da je boš odslej vredna, Žefa! Veselilo me bo, ako ti, ki si sama poskusila posledice greha, dobro vzgojiš svojega sinka. Lep ljubezniv dečko je — videl sem ga doli na vrtu».

Žefi so se oči iskrile od hvaležnosti! Konečno ji je vendar nekdo pohvalil i Severinčka! Pri Kabonu so hvalili žrebe in tele, ko je prišlo na svet; hvalili so petelina, salato na vrtu — za ubogega Severinčka pa ni imel nihče dobre besede.

«Pošljem ti kako knjigo, da boš čitala, ker ne moreš delati», ji je obljubil kaplan. «Življenje vseh svetnikov, mislim, imate —» je premišljal — «čakaj, pošljem ti Anderse-
nove pravljice. Vseč ti bodo».

Žefa je udano poljubila roko, ki jo je podal častiti gospod v slovo. «Že odhajate? To je škoda —» je zašepetala vsa hvaležna...

Po tem posetu se je Žefi oživil pogled; čisto se je utešila. Saj je to življenje vendar-le lepo — vse se ga veseli... Če ji Bog dá zdravje, — vedno bo pridna, poslušna in dobro vzgoji svojega Severinčka.

Županu Kobanu se je omračil obraz, ko ga je gospod Jurij opominjal, prijazno pa resno, da naj pošlje brez obotavljanja hčeri po zdravnika. Precej časa ni odgovoril, naposled se je vendar premagal in dejal spoštljivo: «Ali danes je praznik».

«Bolnikom streči je krščanska dolžnost vsakega človeka po dnevi in po noči», je govoril duhovnik. «Zdravnik sploh nima počitka noben praznik».

«Toda hlapec ne napreže rad na tak praznik», je dejal trdovratno Koban. «In jaz — odpustite častiti gospod — nerad o nji govorim . . . Saj veste —».

«Ne morem verjeti», je rekel duhovnik z malo tresočim se glasom, «da bi mož, kateri je bil zaradi svojega razuma izvoljen za župana — da bi ta dobri človek ne imel srea za svojo lastno kri».

«Baš zato, ker sem župan, me to grize» — je povedal tiho Koban. «Ko bi bil kajžar ali dninar, bi bilo kaj drugega».

«To so pa čudne misli, župan», je rekel kaplan žalostno; «od vas nisem pričakoval tega. Pred Bogom smo vsi jednaki. Sicer pa vam nisem hotel ponavljati vaše nevolje,

ki je upravičena, — toda vi ostanete vzlic temu še vedno njen oče. In kot takemu vam je treba pomisliti, da Žefa lahko ostane šepava, če boste odlašali z zdravnikovo pomočjo».

Koban je prebledel. «Kaj je tako?» je izpregovoril zopet in temno gledal v zemljo. «Ženske mi niso nič povedale».

«Najbrže se boje omenjati kaj o tem».

«Ali vidite, da je vendar nisem spodil od doma —» je zašepetal Koban, kakor bi se sramoval tega priznanja. Potem pa je sam hitel klicat hlapca, da naj gre v mesto z vozom po zdravnika. —

Gospod Jurij ja sedaj poiskal Zvonarjevega Frana. Najpreje ga je hotel prositi, da bi mu poklical sestro Uršo, potem pa bi nalašč še nekaj ž njim se pomenil vpričo drugih ljudij.

«Danes ste bil, Zvonar, dober gostitelj», je ogovoril mladega kmeta, ki je sedel za mizo pri drugih, kadil in se ni brigal za nikogar; pa tudi noben občan ni izpregovoril ž njim nič. Fran se je zasmel, ker so se vsi smejali, in se delal, kakor da je že davno pozabil, kaj se je zgodilo ž njim. «Hočete-li

malo iti z menoj?» ga je vprašal duhovnik. «Sedaj ste si gotovo že zopet počil».

«Seveda», je dejal naglo Fran in vstal; smodko je zagnal, ker je vedel, da gospod Jurij ne mara tobakovega dima, in Fran se je znal lepo vesti. «Lepo se je zjasnilo, lepo», je pričel sam razgovor, ko sta prišla v drevored, da ne bi gospod mislil, da je mutast.

«Toda zrak je preveč miren in soparen —» je odvrnil kaplan. »Ko se bom drevi vračal domov, me bo gotovo še močilo».

«Ostanite pri nas», se je nasmehnil Fran. «Jaz sem pa danes stregel le zaradi vas pri obedu —» je pristavil odkritosrčno. «Mislili smo, da nas popoldne počasté i gospod župnik in oba učitelja».

«Imajo pogreb».

«Škoda, da hočejo ljudje na naš praznik pod zemljo —» se je pošalil Fran.

Bila sta v orehovem drevoredu. «Jaz bi bil rad govoril z Uršo», je dejal gospod Jurij resno in gledal tja proti odprtemu okencu županove čumnate, — «pa morebiti bi ji vi to povedali na mesto mene, ker se mi je treba pripraviti za popoldanski blagoslov».

«Jaz ji povem, kar si želite», je obljubil Fran, ko je duhovnik utihnil.

«Nič težkega ni», je menil kaplan. «Urša ima dobro srce; prosil bi jo, da bi se časih spomnila svoje bivše tovarišice in jo obiskala . . . Žefo mislim . . .»

Franov obraz se je čisto izpremenil, ko je zaslišal željo gospoda Jurija. Molčal je dolgo.

«Žefa si je izpehnila nogo», je dejal kaplan mirno, «vsega usmiljenja je vredna».

Fran še ni odgovoril.

«Mogoče pa, da bi se mlada, neizkušena in doslej še nedolžna deklica, kakor je Urša, zaničljivo obrnila od Žefe. Tu pa velja Kristova beseda: «Kdor je brez greha, naj prvi vrže kamen nanjo! Kaj ne, Fran?»

«Urša ni taka, da bi zaničevala Žefo», je odgovoril Fran tiho. «Kriv sem pa jaz, da ne zahaja moja sestra več k nji. Vse sem ji povedal . . .»

«Kaj ste ji povedal, Fran? Sme-li to vedeti i vaš dušni prijatelj?»

«Zaradi Žefe sem bil zaprt» — je bruhnil naglo iz sebe — «in zaradi nje sem storil vse

drugo. Ona — samo ona je naredila, da sem sedaj ničvrednež!»

«Ne obsojajte se tako strogo, Fran», ga je miril gospod Jurij — «tega ni treba. Trdno se odločite in lahko postanete vzoren mož. Vaše nepremišljenosti je vzročil mladostni ogenj, sedaj pa bode drugače. S čim pa vas je razžalila Žefa?»

«Najpreje se je norčevala z menoj, — potem pa — tistega dne, ko sem se razjezil nad onim mestnim stražnikom — sem zvedel na vse zgodaj, kam je zagazila. Eh — kaj bi mislil na to! . . . Kedar sem storil kaj nespametnega, je bilo zaradi nje! . . .»

Franu se je glas tako tresel, da si je duhovnik zadnje besede njegove le mislil. In nakrat je bilo gospodu vse jasno: brez vzroka ni opravičeval v svojih mislih Frana. Ljubezen je bila, ki se je igrala z življenjem mladeniča. Kdo bi ga proklinjal zaradi tega? . . .

Spomnil se je Žefe, kako je bila otožna, ko je prišel k nji, kako je gledala za zaveso, ne da bi se ganila, ko je imela na prsih ono škatljico . . . In v tem trenutku mu je prišla misel, na videz neizvršljiva; duhovnik

pa je le bil vesel, kakor se veseli bolnik dobrega zdravlja v nevarni bolezni . . .

«Ko ste toliko prebil zaradi Žefe», je izpregovoril znova gospod Jurij, «tedaj ste jo imel zelo rad».

«Da — prav neumno — smešno», je odvrnil Fran z bridkim nasmehljajem.

»Kaj ne, da priznate, da more prava ljubezen tudi odpuščati?»

Fran se je zamislil, potem pa kar dejal: «To se lepo sliši, — če se pove komu drugemu».

«Kako mislite to, Fran?» je vprašal kaplan.

«Tako — da vi sodite le po sebi, častiti gospod».

«Malo popreje mi je pravila Žefa sama, da vi niste tako zloben, kakor pravijo».

«Hm» — je zamrmral Fran malomarno in bacnil s čevljem kamen s poti, kakor bi hotel reči, da pri njem ne veljajo nič take besede.

«Jako sem bil ginjen», je nadaljeval duhovnik, «ko sem videl Žefo, kako je ogledovala na postejji neke ljube spominke. V rokah je držala — baš ko sem vstopil —

malo škatljico, v kateri je imela rožni venec — in dvoje pisem, pa vašo sliko, Fran».

»Neumnost« — je mrmral mladi kmetič in stisnil zobe.

«Ah, motite se, Fran — nekaj posebnega se je godilo v njeni duši . . . Povedala mi je, da so ji stariši prepovedali, da se ne bi z vami nič pečala. Pač niso drugzega videli na vas nego le tiste mladostne pregreške; niso vas znali prav ceniti. Zato vas tudi dekcle ni maralo».

Fran je molčal in premišljeval; to se je zdelo gospodu Juriju dobro znamenje.

«Često sem dejal, da ljudje ne vemo, kako hiti sreča mimo nas», je nadaljeval mehko in nežno duhovnik. «Res je to. Prepozno pa še ni, če je začnemo šele iskati, ko je že skoro ne vidimo več, tako daleč je od nas. Poiščita si jo tudi vidva, Fran, vi in Žefa, ki tudi nista prišla sreče o pravem času. Ljubezen vaju še vedno lahko združi in osreči. Drug drugega bodeta lože varovala novih pregreškov. Žefa bi bila neskončno vesela, in županovi bi tudi precej privolili . . .»

«Sedaj pač» — se je razvnel Fran in se izpozabil, da ima častitljivega svetovalca ob strani; «glejte no, — sedaj pa!» Te besede je izgovoril tako odločno, da je bilo kaplanu, kakor da ga je postavil kdo v mrzlo kopelj.

Vendar pa je rekel prijazno: «Noben pameten človek bi se vam ne posmehoval, Fran; še spoštovati bi vas moral zaradi takega plemenitega dejanja. Saj veste bolje nego jaz, da je bil oni, ki je Žefo tako onesrečil, človek brez vesti, in ona sama se ga spominja le z zaničevanjem. Zato pa je še bolj vredna pomilovanja».

«Res je», je pritrdil Fran mirnejše.

«In zaradi otroka bi ji nič ne očital, Fran; poznam vas».

«Tega ne — saj otrok ne more nič za to», je dejal mirno kmetič. Dodal je pa tiho: «Častiti gospod, vi mislite, da smem jaz, ki sem že takorekoč zaznamovan, misliti istotako le na zaznamovano revico, ki trpi kakor jaz . . . Res je tako — iz tistega pa, kar ste še dalje pravili, ne bode nič . . . Nekaj vas bom pa le ubogal — Urši porečem, da naj gre tja k oni . . .»

Mladi posestnik je sicer to govoril s trdnim glasom, v očeh pa so se mu zasvetile solze. Mislil je na tisto, kar je še pravil gospod Jurij, in iz česar «ne bode nič». Gospod kaplan je tudi imel mokre oči. Tako je bilo tukajšnje ljudstvo, kateremu je bil častiti gospod udan v veselju in žalosti; taki so bili tu «zaznamovanci»; vsak je imel še vedno nekaj plemenitega v srcu...

Gospod Jurij je zopet šel ob šestih v šentjakobsko cerkev, da opravi popoldansko pobožnost, ki se je potem ponavljala osem dnij — na slavo patrona sv. Jakoba; bil je ginjen in zadovoljen...

Med večernicami je zopet začel naleto-
vati dež, naposled pa se je naredil krasen večer. Skozi gozd so spremljali občinski predstojniki in cerkveni klučarji svojega ljubega pastirja — po starodavni navadi. Ko je bilo gozda konec, so si namignili spremljevalci in odšli; Tomaž Brlog pa je bil danes tako dobre volje, da se ni mogel premagati, da ne bi gospodu Juriju izdal, kaj nameravajo Šentjakobčani. «Ko se popolnoma zmrači», je pravil cerkovnik, «ustrelé dvajsetkrat iz možnarjev in zažgó lep kres na srenjskem

holmcu, da ga bodele dobro videli, ko bode doma. To vse bo vam na čast».

Kmalu gospod Jurij ni slišal drugega nego kukanje kukavice; vsako leto, kedar je šel iz Šentjakoba domov, se je oglašala in ga spremljala . . . Cvetice po polju so prijetno dišale, po zraku pa so švigale sem ter tja kresnice kakov srebrne iskre.

Sedaj je pozabil na vse skrbi. Ta trenotek je bil njegov; bil je tako zadovoljen, da je pospešil svojo hojo, se vzravnal, zamahnil z dežnikom in potihoma zapel neko domovinsko pesem izza dijaških let.

Ko je odpel vrstico pesmi, se je oglašila zopet kukavica s svojim kúkú, ki se je močno slišal v večerni tišini in se čisto prilegal gospodovemu petju; in to je kaplana tudi veselilo.

Potem je zaropotal na bližnji cesti voz, ki mu je odpodil spomine na mlade dni; ko pa je vse utihnilo, so mu prišli polagoma zopet v glavo, kakor lepe sanje. Tu okoli ga ni nič opominjalo, da bi bilo končno pač že dobro, če bi poslal škofijstvu prošnjo, da se mu najmilostiveje podeli fara — kajti kdo je videl tako starega kaplana? Nič tu

okoli mu ni dejalo, da ima že sive lase, da je skrajni čas . . . Vse je bilo tako mirno, pokojno . . .

Ves čas je prepeval ono dijaško pesem, dokler se mu niso zablestele nasproti strehe zadravljiske, katere je že obseval mesec. Tam, kjer sta se križali cesta in poljska steza, je stala mala kapelica. Ko se je gospod Jurij odkril, je zagledal v kapeli sključeno postavo zadravljiskega šepca, neumnega Lojza. S čudnim glasom je opravljal revež, skoro mutast, svojo večerno molitev. Kaplan je vedel, da Lojz ni bil nikoli nadležen berač, da je vedno potrpežljivo čakal, da se ga je kdo usmilil in mu kaj daroval. Iskal je torej denarja in srečno našel v žepu telovnika četrtak, ki ga je stisnil Lojzu v roko. «Pojdi domov, starček, pojdi!» ga je nagovoril in ljubeznivo pogladil po čelu in po redkih, štrlečih lasih.

Šepec se je zahvaljeval, vstal in naglo objel duhovnikove noge; tresel se je, tako je bil ginjen. Potem pa je mrmral, kakor da bi nekaj pripovedoval, segel v žep in oprezno vzel neko stvar iz njega ter jo podal duhovniku. Bil je mlad, jedva goden

ptiček, ki je ves drgetal. Lojz je hotel najbrže gospodu Juriju povedati, da je ptička našel zapuščenega in da ga izroča kaplanu v varstvo. Gospod je reveža še jedenkrat potrepljal po ramenu, pogladil ga še enkrat po laseh, varno pritisnil ptico na prsi in hitel dalje.

Zadavrliška cerkev z župniščem in pokopališčem je bila tam v vznožju hriba, odkoder se je le z jedne strani videla vas. Gospod Jurij je vstopil v župnišče, ki je bilo prav nasproti stare cerkve z novim zvonikom. Na levo so bile gomile, na katerih je bilo sem ter tam malo cvetja, kak lesen križ; na desno je stanoval v prvem nadstropju župnik, v pritličju pa je bil gostilničar, ki je imel spodnje prostore od cerkvenega patronata v najem; njegovih otrok je bilo toliko, da je bilo vedno vse živo po pokopališču.

V svoji sobi je bil, ko je zaslišal gospod Jurij streljanje v Šentjakobu. Pogledal je na okna župnikove sobe; bila so sicer odprta, pa že temna. Župnik je hodil zgodaj spat, ako ni imel baš kake zelo zanimive učene knjige.

Gospod Jurij je odložil klobuk in dežnik in takoj pogledal skozi odprto okno. Vsaj zaradi Šentjakobčanov je moral pogledati njihov kres, ki je plamtel na visokem holmcu. Gospodu je med tem ptiček zaspal v roki; previdno ga je položil na svojo posteljo in prižgal svečo, da vidi, kaj je. Bil je — mlad vrabec... «Povpraševal bodem gostilničarjeve otroke, kako ga je treba pitati», je dejal samemu sebi...

Zopet se je povrnil k oknu... Oh, res — nekaj prijateljskega, ljubeznivega je bilo v tem pozdravu Šentjakobčanov...

Kaplan se je ozrl na grobove, kjer ni bilo nikoli nič groznega in strašnega. Tam ob cerkvenem zidu je stal bel mramornat spomenik, z mrežo ograjen; bil je najlepši na pokopališču. Tu je počival prejšnji župnik, prijazen, ljubezniv starček, ki si je sam izbral to mesto za svoje večno spanje; večkrat je pokazal nanj s prstom rekoč: «Tja me položite». Gospodu Juriju so misli zopet hitele v Šentjakob, in zdelo se mu je, da se bliža mlada dvojica, za roko se vodeč, zadržavljški cerkvi... Kedaj bo pač to res? Morebiti ne preteče več leto dni — morebiti...?

Kar se je na nekaj spomnil in se prestrašil. Šel je počasi do svoje pisalne mize in potegnil izpod knjig tam v kotu zapečaten list z lepo pisanim naslovom. In plamen sveče je visoko in svetlo zagorel; kaplan je uničil svojo prošnjo.

«Zakaj bi pač ne mogel v svojem priljubljenem kraju zadovoljno živeti tudi star kaplan, — s sivimi lasmi?» je dejal gospod Jurij in bil ves srečen, da mu je prišla tako dobra misel . . .

Ħuda pot.

Jesen se je približevala počasi. Ptičjega petja že ni bilo več mnogo slišati; le kak zaostali pevec se je še kje oglašal. Zjutraj je časih padla slana, da je bilo mrzlo. Mihi pa je bilo po poti v cerkev, kamor so nesli prvega njegovega otroka h krstu, tako gorko in veselo v duši, da se je smejal neprenehoma vsaki besedi, ki jo je rekla botra, njegova soseda.

Ko je župnik radovoljno še pred večernicami krstil drobno hčerko, vesel, da je zapisal lahko tudi ime očeta v krstno knjigo, kar je v planinskih krajih po Koroškem skoro izjema, jim je ostalo baš toliko časa,

da bi se mogli povrniti domov še pred nočjo. Miha pa ni hotel drugače: babica in botra sta morali ž njim v gostilno, da bosta pili kar v veži malo dobrega hrušovega mošta na zdravje in srečo male Lizike, potem pa kupijo za mlado mater nekoliko belih žemljic.

V gostilni pa se je praznovalo danes cerkveno posvečevanje. Toda Miha se ni zmenil za to, temveč premišljal le, da se bode treba letos posebno dobro preskrbeti za zimo s kurjavo. Pogledal je resno dva višnjeva dežnika, katera so vzeli s seboj, in si mislil, da pameten človek vedno prav stori, če jih ima pri sebi za vsak slučaj, posebno pa še, če so tudi ženske zraven in pa še tako malo bitje, ki bi takoj izdihnilo dušico, ko bi je zapustili. Miha še ni nikoli videl nič tako ubožnega, slabotnega in sočutja prosečega, kakor se mu je zdel rožni, okrogli obrazek njegove majhene hčerice. Dobro je razumel župnikove besede, ki je smehljuje se dejal: «Torej nove skrbi in dolžnosti, Miha, — ali otroci so božji dar!» Miha se je precej spomnil, da bo sedaj moral bolj zgodaj vstajati. Delal je itak

rad, ali zavoljo male Lizike bo lahko vstajal še preje.

Šele, ko je prišel iz veže, so mu prišle druge misli. Godeci so v gostilnici čakali le še konca večernic, pa vsak hip zaigrajo. Mihi je nenadoma stopilo pred oči njegovo prejšnje veselo in sladko življenje mladeniško; sam ni vedel, zakaj in kedaj. Tam zunaj je videl «štant» sladčičarjev; Vipavec je prodajal južno sadje v jerbasu; ondi je gonil nekdo «lajno»; videl je dekleta, pisano oblečena, s cveticami v laseh, mladeniče in možake v zelenih telovnikih in klobukih — in lotilo se ga je silno hrepenenje, da bi se tudi udeležil razkošnega veselja. Miha je bil dolinec in, dasi je bila njegova kočja precej na samoti v Šentjakobski dolini, si je časih poželed tudi med svet, med druge ljudi; ni bil tak, kakor so gorjanci, ki nočejo nikamor od doma.

Nehoté, kakor da ga vleče silna moč, je Miha zavil od steze proti domu — v gostilno nazaj. «Kam pa?» je vpila za njim botra, in njen glas ga je skoro malo oplašil. «Ženi kupim malo potice», se je izgovarjal. Slišal je še odgovor: «Medve pojdeve med

tem dalje —» in potem je hipoma pozabil na dete, na dom, na svoje prejšnje dobre sklepe. «O, Marička!» je slišal mlado ženo, ki je stala v novi svileni obleki in novem kosmatem klobučku z belim cvetom za trakom na kegljišču in veselo vzkliknila, ko je njen mož podrl nakrat vseh devet kegljev. Ženica je bila pegasta po obrazu, in Mihi se je radi tega zdela dokaj lepa. Pristopil je med kegljavce in bi bil na vso moč rad pokazal lepi ženki, kako on zna keglje pobijati, ko bi se ne bila oglasila v tem trenutku na gostilničarjevem skednju godba čeških muzikantov. Skok črez ograjo — in petindvajsetletni Miha se je pomešal med plesalce, potegnil klobuk na oči in se zavrtil z neko postarno žensko. Spomin na tiste lepe čase, ko je šel plesat, kamorkoli ga je veselilo, ko je bil še prost, se mu je oživil in mu razgrel kri; nič več ni mislil, da je oženjen in da kot tak ne sme več noreti po plesiščih...

Ko so nekoliko točk odplesali, se je zmračilo; prižgali so luči, in štirje mladeniči so jeli prepevati. Dolgi Tone, veliki hlapec pri neki gospodi v bližini, je pel «čez», in

ker so ga imeli vsi radi, a ženske so kar norele za njim, sédel je na mizo, da bi ga bolje videli, ostali trije so se pa vstopili okrog njega. In prav lepo se zapeli štiriglasno: «Mila, mila lunica —». To je bila najljubša Mihova pesem. Pred dvema letoma je bil on tudi še pevec na glasu. Nehoté je zlezel za mizo in začel pomagati pevcem; začetkoma je pel potihoma, ko je pa zapazil, da je to dolgega Toneta jezilo in da se je dvakrat ozrl grozeče nanj, je zapel glasneje s svojim čistim in močnejšim glasom, da Toneta ni bilo slišati. Svest si, da je zmagal velikega hlapca in da ga vsi gledajo, se je Miha še bolj razvnel. Obraz mu je gorel, oči so se mu iskriale, kar nakrat pa je sedel tudi on na mizo, kakor Tone. Ko so odpeli, je zlezel Tone z mize in povedal nekaj ostalim hlapcem, zlobno se posmehujoč; na to je pa nekdo zakričal: «Z babico si prišel danes v cerkev, pa si tu ostal, Miha! Zakaj?» Potem je Tone ošabno pomeril Miho in se zaničljivo zasmeljal. Ž njim vred so se pa zakrohotali i okoli stoječi. Miho je to tako razjarilo, da je bil ves besen... Zdelo se mu je, da se je Tone najglasneje krohotal;

zakričal je grozno vánj: «Zakaj si se smejal?» — je zaškipal z zobmi in segel v žep po veliki štajerski nož. V tem hipu je godba zaigrala poskočnico. Gosli so pele tako nežno, kakor bi bil to glas deteta. Miha se je spomnil svoje hčere, stresel se in sram ga je bilo. Z rmenim žepnim robcem si je brisal vroči obraz; hotel si je ž njim zakriti obličje, da bi ga nihče več ne videl. Prišel je do vrat, kjer je bila baš lepa natakariča, in ji dal brzo nekaj denarja v roko, ne da bi ga bil preštel.

Zunaj je bila meglena in mrzla noč; Miha se je mrzlično stresel... Kako je zagazil tja, ko je vendar iz cerkve grede sam pri sebi snoval tako lepe naklepe? Spominjal se je, kako odločno je vse hotel izvršiti, ko je stopil iz cerkve, — zdaj pa iz vsega ni bilo nič... Miho je zaskrbelo: «Kaj poreče doma žena?»... Kako se mu bode stiskalo grlo, ko ji poreče: «No, saj vem, da sem učinil neumnost, vem, da sem bil pijan!»... Miha je vzdihnil in si obrisal oči z roko...

Ustavil se je na cesti in se še enkrat obrnil proti gostilni. Še se je slišala od tam godba, a slabo; vedno se mu je zdelo, da

sliši vmes glas jokajočega svojega deteta, in to ga je vznemirjalo in grizlo.

Pot se je videla slabo; pol ure je še moral po cesti, potem pa na levo skozi gozd domov... Dolga pot je — ali on svoje Lizike, te revice, katere glas ga je vznemirjal med veselim plesom, še spremil ni, ko so jo prvič nesli tod. Kako je prišlo to? — Nihče mu ni odgovoril — povsodi je bila globoka tihota. Na nebu se ni žarela nobena zvezdica, le megla je bila, žalostna, nepremakljiva, brez glasu... Korakal je nekaj časa, srce mu je kar tolklo; znova se je ozrl na ono stran, kjer je bila gostilna; ni je videl več; zapazil pa je rdečo iskro, kakor da je odskočila iz solnea ali iz ognja, ki je letela grozničavo hitro za njim. Začuden je obstal in z vedno večjim strahom opazoval, kako se iskra vedno večja, kakó se valí proti njemu vedno bliže in bliže — kakor kaka pošast. Marija! — to niso bile sanje, prav zares je videl — sam hudič se pelje! Močni in pogumni Miha, ki je vsakega nasprotnika vrgel, ko je bil še fant, je obupno stekel.

«Hej, kaj pa tako dirjate?» je zavpil nad njim v tujem jeziku kolesar in videč,

da se mož ne ustavi smrtno prestrašen, temveč le stoka: «Oh, Marija! Marija! —» si je mislil, da ta človek brez dvoma še nikoli ni videl kolesarja ter se boji; zato se je njegovemu strahu zakrohotal na vse grlo. Pretekkel je Miho in kmalu izginil v daljavi s svojo rdečo lučjo. Mladi kmet pa ni gledal za njim, temveč zavil s ceste čez travnik in polje in pótok; njegov nagon mu je kazal pot proti domu.

Med tem je stopil mesec izza oblakov in razsvetlil ubogemu Mihi znano stezo, po kateri je hodil že sto in stokrat skozi gozd. Tu so se tudi svitale iskrice med travo in drevjem, a to so bile še kresnice, katerih pa je bil Miha vesel. Ni ga strašilo šumenje vejevja, ni se zbal dveh jerebic, kateri je splašil, ni kričeče sove. In ko je prišel iz gozda, je zagledal šentjakobsko cerkvico v dolini; kmalu potem je došel do sorodnih Otičevih, kjer je zalajal nad njim pes. Sedaj le še mimo Otičevega posestva — in že je videl svojo nizko hišico, pokrito s slamo in s sv. Florijanom na vrhu. Luč je še gorela v nizki sobici . . .

Miha je tihotapil v izbo, ali žena ga je vendar slišala. Zlezla je s postelje, pogledala v majhen voziček z lesenimi kolesi, kjer je v povojih sladko spala njena hčERICA, potem pa je zopet sedla nazaj na postelj — a še vedno molče, ker je bila nevoljna. Ko pa je videla, da se je Miha na pol slekel, pokleknil in molil tako dolgo in iskreno kakor še nikoli, mu je dejala mirno, ko je dokončal: «Glej Miha, nič bi ne bila nevoljna, ko bi bil to dečko — ali da si storil to deklici, to mi pa ni prav!»

Preproste besede: «Ko bi bil deček — ali da si to storil deklici —» so Mihi segle v srce.

«Bodeš videla», je dejal skesano, «da me ne zapelje vrag nikdar več, da bi se vračal potem ž njim domov in še kedaj toliko prestal».

Šel je k majhnemu vozičku, kjer je ležala hči, in ni odvrnil pogleda od nje, dokler ni zaspal ves utrujen. Zjutraj na vse zgodaj pa, ko še ni prišlo nikomur na misel, da bi šel na polje, je pridni Miha že oral; bil je zadovoljen.

Apostol.

Dve leti je že molil pri Ušjaku mladi hlapec zjutraj in zvečer, pred jedjo in po jedi namesto gospodarja; kajti dve leti je bilo, odkar je začel Ivan Ušjak z ženo, otroci in staro materjo po gosposko jesti pri posebni mizi. Gospodar se je bil že precej zredil. Ni čuda; saj se mu je premoženje kar samo množilo. Največ je zaslužil s hruškami in jabolkami. Njegov ded že — bodi zahvaljen za to! — je obsadil vse svoje posestvo s sadnim drevjem, da se je videlo spomladi, ko je vse cvetelo, kakor da je sneg zapadel... Iz doline je bil kaj lep pogled sem gori.

Doli ob vznožju hriba, na katerem je bilo Ušjakovo posestvo, je korakal majhen, zanikern človek, ki je nosil na hrbtu usnjat sveženj, v roki pa je imel drenovo palico. Ni bil ne mlad ne star — nič določnega ni kazala njegova postava. Njegova obleka je bila iz navadnega sivorjavgastega blaga, na nogah je imel slabe čizme, izpod temnega, obrabljenega slamnika pa so kukali kostanjevi lasje, dočim je bila njegova brada konopljine barve. Samo nos je molel malo bolj odločno med svet, sicer pa je bil to čisto vsakdanji človek. Tenki ustnici sta zakrivali zdrave, pa tako drobne in majhne zobčke, da se je zdelo, da je škrbast. V sivkastih očeh mu je poigravalo zaspano smehljanje, kedar je izpregovoril.

Popotnik se je ustavil blizu lesenega kozolca, ki je stal na obširnem travniku. Trojica starih hlapcev je tu popravljal korito, v katero se je natekala voda iz bližnjega studenca, govorili so v domačem narečju, v koroški slovenščini.

«Dober dan!» jih je pozdravil prijazno popotnik in se odkril; dostavil je še v

polomani slovenščini: «Hvaljen bodi Jezus Kriste!»

Hlapci so mu odzdravili in jeden njih ga je vprašal: «Kam pa s tem svežnjem?»

«Kamor mi Bog veleva!» je odvrnil mirno, zaspano se smehljajoči popotnik. «Sveto biblijo prodajam, sveto pismo starega in novega zakona».

«Prihajate-li s Kranjskega?» je vprašal drugi hlapec.

«Z božjo pomočjo — iz Gradca... Ali je kdo izmed vas, duše kristijanske, morebiti sin kakega posestnika, ali samosvoj roko-delec?» je poizvedoval, ker jih ni mogel dobro spoznati po obleki, ki ni bila pregrda.

Toda zastonj se je ustavil; sami hlapci so bili iz vasi, skozi katero je šel malo popreje. Že je hotel dalje, kar mu pade v glavo in povpraša, čegava je ta hiša na hribu, sredi cvetočega drevja.

«Ušjakova», se mu je povedalo.

«In okoli je samo sadno drevje? Tam pa mora biti mnogo mošta».

«Oh Marija, — tam imajo mošta!» sta vskliknila dva hlapca nakrat — «nad sto —

sto in dvajset sodov in še več ga je, kedar sadje dobro obrodi».

«Recimo sto», je mislil živahno popotnik. «Po deset, časih i po petnajst goldinarjev sod — vzemimo povprečno po dvanajst, pa tisoč in dve sto goldinarjev samo za mošt».

«Ta bode pa bogat», je dejal glasno.

«In kako», je govoril najstareji hlapec. «Ušjak se redi od leta do leta kakor gospod in posojuje denar le na menice. Pri njem služiti — o, to vam je dobro! Kedar je semenj, vselej speče gospodinja potice, naredi bobe in da vsakemu poslu nekaj; suhega ali drobniškega mesa dobé ob nedeljah, kar ga morejo snesti, in zá-se ohranijo le najboljši, čisto hruševi mošt... Pri Ušnjakovih bi vsak rad služil!»

«Ko smo pa našim letos kosili, nismo dobili za malico še slanine ne —» je potožil bridko drugi hlapec. — «Pravih koroških cmokov naša gospodinja še narediti ne zna, in če bi se ne bili uprli, še ajdove mlečne kaše bi ne bila skuhala... Za streljanje pred prazniki ne dá nikoli nič... To pa je vse le radi tega, ker si je mladi naš gospodar izbral ženo tam od druge strani. Eh,

kaj bi pravil! Skratka: pri nas je vse narobe svet!» Hlapec je nevoljno udaril ob korito, ali popotnik ga še pogledal ni, niti ga je povprašal, kako se imenuje ta gospodar. V tem trenutku ga je zanimala le hiša sredi cvetočega drevja.

«Kaj pa tam gori», je pokazal na Ušjakovo — «ali ne razumejo prav nič nemški?»

«Vsaj toliko že znajo kakor mi — malo . . .» je sodil najmlajši hlapec.

«Nemški čitati pa vendar znate?» je izpregovoril popotnik po nemški, da bi se prepričal, koliko zná.

«Jójó — tajč, tajč!» je odgovoril hlapec. «Ko bi mi ne bili hribovci in bi bili mogli hoditi v šolo, kakor hodijo dolinci, bi tudi mi dobro znali», je končal zopet v čisti materinščini.

«Kako pa se vam pridiguje v cerkvi, kamor vi hodite».

«I, po naše — slovenski».

«To je vaša nesreča», je vzdihnil popotnik odhajajoč.

«Nesreča?» brnelo je vsem trem hlapcem po glavi. «No, ko bi znali nemški, služili bi lahko tudi pri grajski gospôdi, kjer imajo

hlapci po deset goldinarjev več na leto. In razumeli bi, ko bi kdo po nemški govoril. — Zakaj je pa vprašal, kako se pridiguje?» O tem pa že niso več dalje premišljali. —

Popotnik je zavil na desno na stezo, ki je vodila na Ušjakovo zemljo, in v duhu je preračunal, kako dolgo bo še hodil do vrha. Pogledal je na uro in preudarjal: Najmanj pol ure hoda je na vrh, pol ure zopet nazaj in prav nobenega upanja ni, da bi prodal tam gori kako sveto knjigo. Saj mu je že toliko ljudij reklo: «Tam nihče ne zna nemški — tamošnji svet je zaprt in pozabljen. Škoda časa, mari bi šel pogledat v Lavantinsko dolino». Kaj, ko bi pa res šel?

Ko je tako premišljal, sta ga došli dve učenki. Imeli sta vsaka svoj šopek cvetie, ki sta jih natrgali med potjo. Gredé mimo tujca sta ga pozdravili: «Kuten áben!» Ti dve preprosti besedi sta popotnika zopet navdali z nadejo. «Deklici, ljubi deklici», jih je ustavil, «ne vesta-li, ali imajo pri Ušjaku kaj otrok?»

Drobni deklici sta že razumeli nemški; govornik pa v tem jeziku še nista mogli, ker

sta hodili šele drugo leto v šolo. Prikimali sta: «Dà!»

«Koliko otrok imajo — koliko, srčeci moji?»

«Tri».

«Ali hodijo že v šolo?»

«Ne, so še premajhni».

«Torej še ne znajo nemški tako lepo, kakor vidve?»

«Ne», sta odgovorili ponosno in odšli; nekoikrat sta se plašno ozrli na popotnika, ki je še vedno stal na poti.

«Vendar pojdem», se je odločil konečno; «saj gotovo še nihče ni prinesel tja svetih knjig, kakor jih nosim jaz. In če ne prodam nič: pri Bogu bom imel zasluženje». — —

Črez tri četrt ure je prišel do Ušnjakove hiše, ki je bila ograjena s plotom iz brezovih drogov, da živina ni mogla uhajati na sadni vrt. Domači pes se je zapodil proti njemu, da se ga je ta komaj ubranil s palico.

«Kranjec gre k nam!» je zaklicala najmlajša dekla, stoječa na lestvici poleg kurnika, in poklicala psa: «Médo! pusti ga! Médo, greš strani!»

«Bog vas blagoslovi, deklica!» Prodajalec se je odkril in si obrisal rošno čelo z rutico, na kateri je bil naslikan simbol vere, upanja in ljubezni. «Ali je doma oče Ušjak?»

«Malo popreje je prišel z njive, kjer smo sadili koruzo», je dejala dekla uljudno, «sedaj pa bržkone malica. Pojdite v hišo».

V pritličju hiše, kamor je vstopil popotnik, je bil na jedni strani hlev za uprežno živino, na drugi pa kuhinja in spodnja hiša.

Prodajalec je pogledal skozi odprta vrata v kuhinjo in zapazil, da tu niso več kuhali na ognjišču, temveč na štedilniku, kar pri tukajšnjem kmetu ni v navadi. Stara ženica s črnim predpasnikom in pomečkanim klobučkom na glavi je sedela na klopici in pestovala jednoletno dete, mlajša ženska, najbrže gospodinja, je brskala nekaj po omari. Dva otroka sta priletela z malo deklo z dvorišča v sobo, med vrati pa so stali posli radovedni, kaj pokaže Kranjec; kajti danes — bila je sobota — so že ob štirih popoldne nehali delati na polju in so opravljali le domača dela zaradi jutrajšnjega praznika.

«Hvaljen bodi Jezus Kriste!» je pozdravil prodajalec.

«Na veke!» sta odgovorili ženski; starica se ni brigala zanj, temveč se igrala z otrokom; gospodinja pa ga je vprašala: «Kaj imate?»

«I, kamor mi vелеva Bog, tja pa grem — kakor apostoli», je začel prodajalec kakor po navadi. «Kaj ne, da ste tukaj vsi zvesti otroci božji, duše katoliške? Bog vas blagoslovi, vsak vaš korak, vsako vaše delo. Svete knjige prodajam».

Stara mati se je ozrla.

«Knjige?» je ponovila mlada kmetica in malo zardela, kajti ona je znala prav malo čitati. «Ljubi mož, pri nas nimamo časa, da bi čitali».

«Ali mila moja deklica — ali ste morda že omožena, kar se vam pa ne pozna — Gospod je dejal: «Dan gospodov boš posvečeval z molitvijo in prebiranjem svetih knjig». In jaz raznašam sveto pismo s svetimi podobami».

«Seveda, deklica!» se je zasmejala Evina hči in odgovorila samo na prvo opombo tujca: «Tam-le pogledjte, tu sta dva otroka,

tretjega pa pestuje babica. Ko sem se možila, sem bila stara dvaindvajset let — in to je res, marsikdo me je tedaj šel gledat v cerkev».

«Pri nas se pa tako mlada dekleta še ne možé, in zlasti, če so tako krasna kakor vi. O to si dolgo izbirajo!» je govoril popotnik in se obrnil k starici: «To je najmlajši unuček? I, Bog ga blagoslovi! Tak je kakor sam Jezušček — in vam, babica tako podoben!»

«Tako je živ in zdrav, kakor ribica; komaj ga držim!» je odgovorila stara mati, kateri so bile zelo všeč laskave besede ,apostola‘.

«Kaj pa hočete tu?» je dejala gospodinja poslom. «Tu ni nič za vas, Kranjec prodaja svete knjige. — Pojdite v hišo k očetu», je rekla prišlecu, «on gladko bere — on vse lahko prečita».

Naglo sta peljali snaha in tašča z otroci vred prodajalca svetih knjig k gospodarju. Za tujca je bilo že to dobro, da se nista nič ustavljali, če bi gospodar kupil kakšno knjigo.

Ko je apostol pozdravil gospodarja, ga je natančno pregledal, kakor se je dalo v naglici. Ušjak je malical za nepogrnjeno mizo iz hruševega lesa suhe mesene klobase, kruh in mošt. Bil je še mlad, pa dokaj rejen človek rdečega lica in širokih pleč; lasé je imel malo kodraste in pod nosom malo brkie. Prodajalec ga ni nazival «oče», kakor je bila tu navada, temveč «gospod Ušjak», in to posebno naglašal. Po svoji navadi je razodel svoje «božje poslanstvo», vzel iz svežnja nekaj debelih knjig, vezanih v črne platnice, v katere so bile vtiskane zlate črke, in začel znova klepetati: «Jaz hodim samo po boljših hišah, in že doli v mestu so mi rekli: «V hribih pa le ostanite pri Ušjaku; to je pošteno gospodarstvo — vse časti vredno».

«Pri nas smo tudi le kmetje», je mrmral Ušjak, toda bil je zadovoljen; «in kmet je na svetu povsod zadnji».

«O, ko bi hotel, vsak bi si lahko izboljšal gospodarstvo in bi obogatel kakor vi, gospod Ušjak!» je brbral naglo prodajalec. «Take-le knjige si ne more kupiti vsak; pogledjte le te prekrasne svete podobe,

prosim — taka knjiga je zaklad za vso hišo in za celo življenje. Dva dela sta, tukaj Stari in tu Novi zakon — oba lepo vezana in z zlato obrezo. Kako je to lepo, če stoji taka knjiga v hiši»; prodajalec je postavil obe knjigi na polico, kjer je bila popreje sveča in svetilka; «kdor pride v hišo, vsak najpreje pogleda na to mesto!» Dva iztisa je položil pred gospodarja, da si jih ogleda, dva pa pred ženski in razkazoval podobe.

«Toda to je nemški tisek — nemški», je rekel Ušjak in napenjal oči, «ali v našem jeziku . . . ?»

Apostol pa mu ni dal izgovoriti. «Saj vi gotovo tudi znate nemški — saj se vam že na obrazu pozna, gospod Ušjak! In konечно: božja beseda je v vsakem jeziku božja beseda. Dolgo pa ne bode, in vi pošljete svojo deco v šolo, da se nauči nemški. In v mesto jih boste pošiljali, gospod Ušjak, kaj ne?»

«Sevéda; omikati se morajo», je zinil kmet.

«No, vidite; in v šoli se vam brzo naučé nemški».

«Sevéda; kaj bi se pa učili slovenski, saj že znajo», je modroval Ušjak.

«Kmalu se naučé in potem bodo čitali svoji dobri mami in babici iz svetega pisma. Poglejte, deca», je govoril zlatousti človek otrokoma, «kako so to lepe podobice! To je gospod Bog!»

«Gospod Bog!» je ponavljal štiriletni dečko in pokazal s prstom na podobo. «Tu kaj je gospod Bog!»

«O, to je ljubezniv in nadarjen deček!» je vskliknil prodajalec. «Poslušajta me, kaj vama povem, gospod Ušjak in gospa Ušjakova! Ta deček bo nekaj posebnega, velik gospod bo. Dobro naj se nauči nemški; le v šolo ga dajte; kajti vsak, kdor hoče biti gospod, mora hoditi v nemško šolo. Iz teh svetih knjig se bodejo vaši otroci lahko učili in potem vsem pripovedovali, kaj se čita v njih».

«Kdaj pa bode šele to?!» je vskliknila mlada kmetica.

«Ta leta vam pretečejo naglo kakor voda, knjige se pa tam-le na suhem prostoru» — pokazal je na polico — «ne postarajo. Čakale bodo, da vaši otroci odrastejo,

in če daste zanje štiri goldinarje in petdeset novcev, bo to ravno tako, kakor da ste jih pri Bogu naložili na dobre obresti».

Skoro neverjetno je, ali vendar res: na polici v slovenski kmečki izbi je stala potem nemška biblija in čakala, da deca doraste in razume, kaj se čita v nji.

Ura je že minila, ko je apostol hitel k Ušjakovemu sosedu. Veter je slabo zapihljal. Sadno drevje na Ušjakovem vrtu je žalostno šumelo in stresalo svoje dišeče, kot sneg belo cvetje, kakor da bi hodil tod okoli pokojni ded, ki je drevje zasadil, in vzdihal tožno, da se je nekaj izpremenilo na njegovem posestvu...

Zvečerilo se je polagoma. Prodajalec svetih knjig pa se je malo nasmehljaj, rekoč: «Glej, vsak mi je dejal: Tu gori ne prodaj nič — po dolini hodi, kjer znajo ljudje nemški, — ali mi, apostoli, ne smemo zaničevati nikogar, tudi Slovencev ne...»

Vseбина.

	Stran
Povesti s potovanja.	
Životopis Ane Řehákové	5
Najdeni zapisnik	9
Ob slapu Peričniku	31
Po dolžnosti	56
Korotanske povesti.	
Životopis Gabrijele Preissové	89
Lahko noč	97
Nevihta	111
Gospod baron	137
Gospod Jurič	176
Huda pot	216
Apostol	225

 Današnji trojnati snopič velja za december, januar in februar. Mnogi naročniki so reklamovali snopiče 15. dec. in 15. jan.; to je bilo nepotrebno, ker v nobenem časopisu ni bilo še naznanjeno, da sta snopiča izšla. — Kedarkoli 15. dan meseca ni „Slov. knjižnice“, naj vsak naročnik misli, da izide pozneje po več snopičev skupaj, ker zahteva to obsežnost gradiva. — Enako izide v prihodnje trojnati snopič, ki prinese pesmi Zamejskega; pregledal jih je naš Simon Gregorčič.

Zadnji čas se je oglasilo precej novih naročnikov; to nas osrčuje, da nadaljujemo svoje delo. — Toda veliko starih naročnikov zaostaja z naročnino. Prosimo!

„Razun snopičev 1—10 „Slovanske knjižnice“ izšli so ti-le:

10. — I. „Osveta“. Češki spisal Dragotin Sabina, poslovenil Radoslav Knaflič. — II. „Štiric Martinek“, češki spisala Gabrijela Preissová, poslovenil + Fran Gestrin.
11. 12. 13. in 14. — Odiseja, povest slovenski mladini, prosto po Homerju spisal Andrej Kragelj.
15. — I. „Kjer je ljubezen, tam je Bog“, ruski spisal grof Leo Tolstoj, poslovenil Ad. Pahor. — II. „Rakvar“ Grobovščik, ruski spisal A. S. Puškin, poslovenil J. K.-j. — III. „Božera“, poslovenil iz češčine Růž.
16. — I. „Turopoljski top“, hrvaški spisal August Šenoa, poslovenil Peter Medvešček. — II. „Dvoboj“, češki spisal Svatopluk Čech, poslovenil J. M. Frankovski.
17. — Izbrani spisi Václava Kosmáka. I. — Poslovenil I. M. Frankovski in Růž.
18. — Izbrani spisi Václava Kosmáka II. —
19. — „Pošasti“. Češki spisal V. Beneš - Třebizský, poslovenil Z. Ž. Trbojski.
20. 21. 22 in 23. — „Zaobljuba“. Hrvaški spisal Ferd. Becić, poslovenil Pet. Medvešček. — „Štiri dni“, ruski spisal V. M. Garšin.
24. — I. „Čarovnica“, srbski spisal Velja M. Miljković, poslovenil Ivan Sivec. II. „Tri smrti“, pripovedka grofa L. N. Tolstega, poslovenil Podravski.
25. — Narodne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. I.
26. — I. „Lotarijka“, hrvaški spisal Večeslav Novak. — II. „Izgubljeni sin“. Iz srbskega „Putnika“ l. 1862. — III. „Mrtvaška srajca“. Iz srbske po F. Oberkneževiću v „Putniku“ l. 1862. — Vse tri poslovenil Simon Gregorčič ml.

Z zvezdico (*) zaznamovani snopiči so pošli.

27. — „Preskušnja in rešitev“ ali „Domá najbolje“, češki spisal X. Čekal. poslovenil Simon Gregorčič ml.
28. — Petdesetletnica Simona Gregorčiča. — Drugo izdanje.
29. — Národne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. II.
30. — Iz spisov Pavline Pajkove.
31. — Slike iz Prage, — češki spisal E. Herold, poslovenil Jos. Faganelj.
32. — I. „Ne bodimo lipov les!“, Češki spisal Fr. Pravda (Vojteh Hlinka), poslovenil Šimon Pomolov. — II. „Blazni goslar“, češki spisal Josip Kajetan Tyl, poslovenil A. Petrič.
33. — „Gardist“, češki spisal Alojzij Jirásek, posl. A. Benkovič.
- *34. — I. „Abla“. — II. „O nepravem času“, spisala Milena Mrazović, poslovenila Minka V—ć. — III. „Iz sela“, spisal Ksaver-Sándor Gjalski, poslovenil Kosec.
35. — „Gorjupa naša kupa“, poljski spisal Lucijan Tatomir („Lubawa“), poslovenil S. Tugomil. — „Kazančiči“. Povest iz življenja Bošnjakov. Hrvatski spisal Ivan Lepušić, poslovenil Ivan Čestimir.
36. — „V gradu in pod gradom“. Češki spisala Božena Nemčeva. Poslovenil Petrovič.
37. — „Godčevska Lízika“. Pripovedka. Češki spisal Vítězslav Hálek. Posl. Anonym. — „Olga Žilinska“. Slika iz borbe Slovakov za svoj narodni obstanek. Spisal Jan Janča. Poslovenil Pohorski.
38. in 39. — „Izbrane pesmi“. Zložil Anton Funtek.
40. — „Materin blagoslov“. Igra v treh dejanjih. Spisal Anton Klodič-Sabladoski.
41. — „Posavček“. Slika iz življenja v polpretekli dobi. Spisal Anton Sušnik.
- 42-43. — I. „Smodin“. Povest. Spisal Dobrávec. — II. „Za negotovimi težnjami“. Vaška povest. Slovaški spisala Ljudmila Podjavorinská, poslovenil Anonym.
- 44-45. — Poezije. Zložil Josip Pagliaruzzi-Krilan. II.
46. — „Ikonija“, vezirjeva mati. Srbski spisal Čeda Mijatović. — Poslovenil Podravski.
47. — „Narodne pripovedke v Soških planinah“. III. — Iz zbirke Jos. Kende in A. G.
- 48-49. — Poezije. Zložil Josip Pagliaruzzi-Krilan. I.
- 50-51. — „Preko morja“. Hrvatski spisal Evgenij Kumić. Poslovenil A. Z. Lovanski.
- 52-53-54. — „Zbrani spisi“. III. knjiga. Spisal Josip Pagliaruzzi-Krilan.
- 55-56. — „Kapitanova hči“. Ruski spisal A. S. Puškin. Poslovenil Semen Semenovič.
- 57-58-59. — Povesti s potovanja. Spisala Ana Řeháková. Poslovenila A. Dermôta in J. Kupač. — Korotanske povesti. Spisala Gabrijela Preissová. Poslovenil Dermôta.

